

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Klíčové problémy současného přístupu k domácímu násilí

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.

Vypracovala:
Bc. Ludmila Straková

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Klíčové problémy současného přístupu k domácímu násilí“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury. Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

V Lanžhotě dne 15. 3. 2010

.....
Bc. Ludmila Straková

Poděkování

Děkuji panu doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Zároveň chci poděkovat své rodině za morální podporu, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

Bc. Ludmila Straková

OBSAH

ÚVOD	2
-------------	----------

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Domácí násilí	5
1.1 Typické znaky domácího násilí	6
1.2 Příčiny a mýty	16
1.3 Dva pohledy na domácí násilí	22
1.4 Dílčí závěr	24
2. Ochrana před domácím násilím	25
2.1 Možnosti řešení domácího násilí v České republice	27
2.2 Pomoc obětem domácího násilí	29
2.3 Intervenční centra, nestátní organizace a sdružení	32
2.4 Intervenční projekty v zahraničí	38
2.5 Dílčí závěr	45
3. Klíčové problémy přístupu k domácímu násilí	46
3.1 Současný přístup k domácímu násilí	47
3.2 Legislativa problematiky domácího násilí	49
3.3 Postup státních institucí - prevence a intervence	53
3.4 Možnosti součinnosti zainteresovaných složek	55
3.5 Dílčí závěr	60

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. Průzkum fungování zákonných úprav domácího násilí v praxi	61
4.1 Projekt průzkumu fungování nových zákonných úprav v praxi	62
4.2 Rozhovory s pracovníky zainteresovaných složek	64
4.3 Analýza a interpretace výsledků průzkumu	73
4.4 Příběhy ze života	81
4.4 Dílčí závěr	89
Závěr	90
Resumé	92
Anotace	93
Seznam použité literatury	94
Seznam příloh	96

Úvod

„Domácí násilí je nejrozšířenější formou násilí vůbec, přičemž je současně formou nejméně kontrolovanou a co do své frekvence a závažnosti nejvíce podceňovanou.“

Schneider, H. J.
(německý kriminolog)

Domácí násilí bylo po celá staletí vnímáno jako soukromá záležitost. **Žena sňatkem přecházela z moci otcovské do moci manžela, který o ní i o jejím majetku rozhodoval a určoval, co smí a nesmí a mohl ji trestat „za neposlušnost“.** Až v 19. století, kdy sílí emancipační úsilí žen, které požadují rovnoprávný přístup ke vzdělávání, jako mají muži, volební právo, uplatnění ve veřejném životě a právo na rozvod manželství, se poodkrývá přísně střežené soukromí. **Zásadní politické a hospodářské změny vedoucí k ekonomické emancipaci žen přicházejí až po obou světových válkách a vedou k postupnému otevírání dveří do privátního života.** Úsilí učinit ze soukromého problému problém společenský výrazně vstupuje do společenského vědomí v sedmdesátých letech minulého století, zejména v USA. Začíná se otevřeně hovořit o znásilňování, zneužívání a týrání, ke kterým v intimitě rodiny dochází. Ženy vyprávějí své příběhy sociálním pracovnícům, vznikají první azylové domy pro ženy a krizová centra.

Součástí tohoto hnutí byly i statistické průzkumy, které poukazyvaly na výskyt násilí mezi partnery i v širší rodině. Bylo poukazováno na nutnost řešit násilí na ženách nejen v individuální, ale i celospolečenské rovině. Zvýšená pozornost věnovaná v poválečném období mezinárodními organizacemi lidským právům musela – dříve či později – otevřít aktuální problém rovného postavení a přístupu k právu všech členů společnosti, a to bez ohledu na věk, rod či společenské postavení. **Téma násilí v rodině bylo v české sociologii dlouho opomíjeno. První výzkumy, alespoň částečně zaměřené na problematiku násilí v rodině, byly součástí průzkumu Bezpečnostní rizika 1999 a Bezpečnost občanů 2001, jehož zadavatelem bylo Ministerstvo vnitra České republiky.**¹

¹ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008 s. 17-20

Cílem mé diplomové práce je nejen charakteristika problematiky domácího násilí, ale především snaha o vytyčení klíčových problémů současného přístupu k domácímu násilí. Budu se snažit o zachycení vývoje řešení problematiky domácího násilí v České republice. Informovat o možnostech prevence a intervence i způsobu, jakým státní instituce vstupují do privátní sféry rodiny. Jak je tato oblast řešena po legislativní stránce i posun, ke kterému došlo v oblasti ochrany obětí domácího násilí. Také chci zjistit, jak fungují nové zákonné úpravy v praxi. Zda dostatečně řeší problémy, které vznikají při domácím násilí. Jak vidí zákonné úpravy zástupci zainteresovaných složek z pohledu jejich aplikace v praxi. A především v čem spatřují jejich nedostatky.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. Část teoretická je rozčleněna do tří hlavních kapitol, které se dále systematicky člení na jednotlivé podkapitoly. Ty pak detailně rozebírají problematiku kapitoly hlavní. V teoretické části diplomové práce provedu analýzu dostupných materiálů k dané problematice. Zejména odborné literatury a výzkumů realizovaných v této oblasti.

První kapitola diplomové práce seznamuje se základními pojmy domácího násilí. Zejména s bohatou terminologií, která s touto problematikou souvisí. Poukazuje na specifičnost tohoto problému, která se vyznačuje typickými znaky a průběhem. Seznamuje také se dvěma různými pohledy na domácí násilí a to pohled kriminologický a feministický. Rozdíly mezi nimi spočívají v tom, co oba přístupy na domácím násilí akcentují, jaké příčiny, znaky a tendence domácího násilí vypichují a jaké „akční“ plány prosazují.

Druhá kapitola je zaměřena na ochranu před domácím násilím. Seznamuje s možnostmi, které v této oblasti existují a to nejen v České republice. Pro srovnání se zmiňuje o intervenčních projektech fungujících v zahraničí.

Třetí kapitola se zabývá současným přístupem k domácímu násilí. Seznamuje se změnou přístupu či ulpíváním na stejných názorech, týkajících se domácího násilí. Jehož vývoj byl zaznamenán ve výzkumech. Mapuje, jakým vývojem prošla legislativní úprava řešení domácího násilí. Seznamuje s postupy státních institucí, které jim v oblasti prevence a intervence umožňují současné platné zákony včetně jejich součinnosti.

Praktická část je zaměřena na empirický průzkum týkající se tématu diplomové práce. Provedu průzkum fungování nových zákonných úprav řešení domácího násilí v praxi. K dosažení cílů průzkumu diplomové práce využiji metodu nestrukturovaného rozhovoru. Mojí snahou je získat a shromáždit empirická data, jejichž analýzou chci zjistit, jak fungují zákonné úpravy v praxi a vyzvednout klíčové problémy, se kterými se zainteresované složky i oběti potýkají při řešení domácího násilí. Respondenty výběrového souboru jsou zástupci zainteresovaných složek, které mají řešení domácího násilí přímo v náplni práce.

I. Teoretická část

1. Domácí násilí

Násilím obecně rozumíme zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky obdobným chováním nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, sexuálním nebo psychickém zdraví druhé osoby. Jde o agresi jedné osoby proti druhé (nebo jejich většímu počtu), jejímž cílem je ublížit, poškodit, poranit nebo zabít. **Násilné chování v rodině zahrnuje špatné zacházení s dětmi, násilí mezi dospělými členy rodiny i špatné zacházení se starými lidmi.**

Z množství definic násilí v rodině a domácnosti (kriminologických, veřejnoprávních, psychologických a genderových) vyplývá i jeho bohatá terminologie. Nejčastěji se setkáváme s pojmy násilí v rodině a domácnosti, násilí vůči ženám, rodově podmíněné násilí, zneužívání žen (manželek, partnerek), zneužívání v párovém vztahu, intimní násilí. Nejčastěji se používá termín Domestic Violence pro domácí násilí v širším rodinném kruhu a termín Domestic Abuse pro domácí násilí a zneužívání mezi partnery. Obecně lze shrnout, že domácí násilí je chování, které v párovém soužití nebo v širší rodině u jedné osoby vyvolává strach z osoby druhé. **Prostřednictvím moci, kterou tento strach poskytuje, určuje násilná osoba chování oběti.**²

Z psychologického ani právního hlediska prozatím nebyla ustanovena jednotná definice pojmu domácího násilí, která by byla shodně používána v odborných publikacích či při výzkumu. Základní podmínkou definice domácího násilí je určitá míra intimity soužití pachatele a oběti vycházející z relativně dlouhodobějšího vztahu, založeného na společenském soužití. Nejedná se pouze o intimní soužití ve smyslu partnerských vztahů muže a ženy, ale řadíme sem i ostatní např. vztah mezi rodiči a dětmi, dětmi a starými rodiči apod. Základním rysem tohoto patologického jednání je, že se **odehrává mezi blízkými lidmi, kdy mezi pachatelem a obětí jsou citové, sociální a ekonomické vazby.** Dalším specifickým rysem domácího násilí je místo, kde k němu dochází. Ve většině případů se **jedná o místa nejsoukromější, o byty a domy jednotlivých rodin.**³

Jak uvádí stránky DONA linky - **domácí násilí je fyzické, psychické anebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v jejich soukromí a tím**

² Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 22

³ Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M.: Partnerské násilí, Praha, LINDE, 2008, s. 9

skrytě mimo kontrolu veřejnosti, intenzita násilných incidentů se stupňuje a vede ke ztrátě schopností včas tyto incidenty zastavit a efektivně vyřešit narušený vztah.⁴

Za domácí násilí ovšem nelze považovat chování ve vztahu mezi dvěma jednotlivci, kdy dochází k vzájemnému napadání, hádkám, sporům, kde je rovné nebo střídavé postavení stran incidentu, není jasné vymezení role oběti a agresora.

1.1 Typické znaky domácího násilí

Domácí násilí se může přihodit komukoliv a kdekoliv. Objevuje se ve všech věkových kategoriích, národnostech, společenských třídách a u obou pohlaví. V domácím násilí jde o moc a kontrolu nad obětí. Je zřejmé, že zahrnuje celou škálu fyzického jednání, které se považuje za násilné. **Určujícími typickými znaky domácího násilí jsou:**

soukromí jako místo, kde dochází k násilí – k násilí dochází uvnitř reálného osobního vztahu, agresor na svou oběť útočí na soukromé půdě, eventuálně jinde v ústraní, kam nedosahuje veřejná kontrola, oběť je v průběhu fyzického, psychického či sexuálního napadání izolována od možnosti pomoci zvenčí,

opakovaný a postupný nárůst intenzity násilných incidentů – domácí násilí má svou příznačnou dynamiku, předchází mu často snaha izolovat oběť od sociálního okolí a dlouhodobě se rozvíjející patologická vazba ve vztahu mezi dvěma jednotlivci. Vlastní násilí začíná drobnějšími útoky, oběť je zpočátku zaskočená, má tendenci agresora omlouvat, agresor postupně stupňuje intenzitu ataků a zkracuje intervaly klidu. Problematické pro policejní praxi jsou případy, kdy jednotlivé incidenty, jsou-li posuzovány izolovaně, nedosahují prahu trestné činnosti,

specifičnost příčin a kořenů domácího násilí – různé formy domácího násilí mají zásadně jinou motivaci než běžné kriminální násilí. Pachatel nepoužívá agresi k nějakému konkrétnímu cíli či účelu, který by otevřeně sledoval, jednotlivé ataky nic konkrétního neřeší,

⁴ www.donalinka.cz

nejsou páchané ani ve stavu silného emočního rozrušení, jeho psychologickou kvalitu nejlépe vystihuje výraz týrání.

Co v sobě vlastně domácí násilí zahrnuje? Jde o situaci, kdy vás opakovaně:

- **blízká osoba uráží,**
- **blízká osoba ponižuje před ostatními,**
- **blízká osoba nutí k sexuálním praktikám, které se vám nelíbí, nebo je přes Váš odpor na Vás vykoná,**

když vám opakovaně:

- **blízká osoba zakazuje styk s přáteli a s Vaší rodinou,**
- **blízká osoba kontroluje veškeré Vaše finance,**
- **blízká osoba vyhrožuje a zastrašuje Vás,**
- **blízká osoba ničí Vaše věci,**

když:

- **je blízká osoba ve vztahu k Vám majetnická a žárlivá,**
- **blízká osoba požaduje naprostou kontrolu nad vším, co děláte,**
- **když se násilí opakuje a stupňuje.**

Agresori se při svém útoku dopouštějí:

- **násilí na ženách,**
- **násilí na dětech,**
- **násilí na mužích,**
- **násilí na seniorech,**
- **násilí na zdravotně postižených.**

Obecně lze domácí násilí rozlišit na partnerské a mezigenerační. Za mezigenerační považujeme násilí směřující od rodičů k dětem nebo naopak. Partnerským násilím se rozumí násilné chování v intimních vztazích. Přestože se obětí domácího násilí může stát kterýkoli člen domácnosti, nejčastěji se jimi stávají ženy a děti, což potvrzuje řada empirických studií.

Spousta autorů se přiklání k rozlišování partnerského násilí na základě zjištění *Second National Family Violence Survey*,, které hovoří o dvou rozdílných typech násilí a zneužívání:

běžné (common) partnerské násilí a patriarchální teror. Tyto dva typy se liší ve smyslu podstaty, krutosti a délky trvání zneužívání, stejně jako pohlavím pachatele a oběti. Běžné partnerské násilí má tendenci být užíváno muži i ženami, ve vztahu se vyskytuje s relativně nízkou frekvencí, neustí tak často ve fyzická zranění a neuplatňuje se v něm fenomén eskalace násilí. Oproti tomu má patriarchální teror tendenci být páchan spíše muži na ženách, projevuje se zvyšováním frekvence a krutosti násilí v čase, nezahrnuje pouze fyzické a psychické násilí, ale také „ekonomickou podřízenost, výhrůžky, izolaci a další taktiky kontroly“.⁵

U případů, kdy se násilí na rodičích dopouští jejich děti, se jedná zejména o rodiny neúplné. Například když dítě zůstává samo s matkou, může převzít roli jakéhosi pseudopartnera. Zároveň se však může proměnit v tyrana, který rozhoduje o veškerém dění v rodině. Dítě si může vzít vzor i v některém rodiči. **Syn, který je častým svědkem arogantního chování otce k matce, se k ní může začít chovat stejným způsobem.** Agresivním chováním vůči rodičům se často vyznačují jedináčci. Jsou centrálním bodem rodiny, jsou do nich vkládány naděje i ambice rodičů. V komplikované situaci se rovněž ocitají prvorozené děti, které zažijí frustraci „sesazení z trůnu“ mladším sourozencem a záleží na rodičích, jak prvorozený syn nebo dcera tuto roli zvládne. Problematické může být též dítě nejmladší, které se narodí starším rodičům ve velkém časovém odstupu. Rovněž adoptované děti se mohou vůči rodičům chovat agresivně.

A jak jsou na tom vlastně muži? Jsou také oběťmi násilí? Na tuto otázku se bohužel nedá odpovědět všeobecně. Podle záznamů v kriminalistických archivech jsou muži nejčastějšími oběťmi násilí, což je pravda, ale tento údaj nezahrnuje oblast domácího násilí. **Domácí násilí páchané na mužích je dnes relativně neprozkoumaná oblast, o které nemáme mnoho konkrétních informací.** Jen velmi těžko bychom mohli odhadnout procento mužů, kteří se s domácím násilím potýkají na vlastní kůži. Policejní statistiky prokazují, že zhruba v 10 % všech ohlášených případů domácího násilí byly oběťmi muži. To znamená, že byly oběťmi násilí svých manželek, partnerek anebo jiných mužů – například v homosexuálních vztazích.

Často také dochází k transgeneračním problémům, kdy se do konfliktů dostávají otec se svým synem, případně prarodič s vnukem. Na základě těchto údajů by se nám mohlo zdát, že jsou muži oběťmi domácího násilí velice zřídka, ale názor odborníků

⁵ Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M.: Partnerské násilí, Praha, LINDE, 2008, s. 9

se od tohoto tvrzení podstatně liší. **Muž má mnohem větší hranici bolesti i tolerance, a proto trvá mnohem déle, než se muž rozhodne si na svou ženu či partnerku oficiálně stěžovat a oznámit domácí násilí na policii.** Proto jsou policejní statistiky týkající se domácího násilí páchaného na mužích spíše podceněné. **Nevíme, jestli je tento jev skutečně podceňován, protože si postižení muži velice často nechávají svůj problém pouze pro sebe, anebo se jedná o postoj společnosti, která ještě nepochopila, že obětí násilí mohou být skutečně i muži.** Není však podstatné, kdo na kom se dopouští násilí, důležité je vnímat domácí násilí jako závažný problém. Měli bychom být schopni nabídnout obětem pomoc a ochranu a zabránit, aby byly jakýmkoliv způsobem diskriminovány či zesměšňovány.⁶

Podle empirických výzkumů postihuje domácí násilí nejméně 16% partnerských vztahů. V 95% bývají oběťmi domácího násilí ženy. S tímto poznatkem je ovšem třeba zacházet opatrně, neboť celková detabuizace domácího násilí posiluje předpoklad, že muži jsou častěji oběťmi domácího násilí, než se doposud předpokládalo. V každém případě se zatím více věnovala pozornost dospělým obětem, ať už toho či onoho pohlaví. Opakované výzkumy však přinesly další varovný fakt. **V rozpětí od 65% (výzkum v Anglii) až do 80% (výzkum v ČR) žijí v těchto rodinách děti. Experti tvrdí, že děti jsou zapomenutými oběťmi domácího násilí.**

Domácí násilí postihuje dítě dvojitým způsobem:

➤ **Přímá viktimizace.**

Jde o situaci, kdy rodinný agresor atakuje nejen partnera, ale i dítě. Poměrně typická je situace, kdy dítě brání matku a je přitom zraněno či zabito.

➤ **Nepřímá viktimizace.**

Dítě není vlastním terčem násilí, ocitá se „pouze“ v roli svědka.

Je prokázáno, že i rodiče, kteří se snaží své děti programově uchránit před incidenty, bývají málo úspěšní. Emocionální následky přímé i nepřímé viktimizace jsou shodné. Domácí násilí má na děti nesrovnatelně invazivnější následky než násilí v médiích! V rodinách, kde jsou ženy týrány svými manžely, se děti stávají druhotnými oběťmi. Některé výzkumy uvádějí, že dopad tohoto násilí na děti může být velmi rozsáhlý.

⁶ Buskotte, A.: Z pekla ven – žena v domácím násilí, Brno, Computer Press, a.s., 2008, s. 18

Studie tvrdí, že děti mohou prožívat řadu vývojových poruch, které se projeví v jejich chování, citech a v přizpůsobivosti. Proto je nutné zkoumat chování dítěte dříve, než se u něho projeví dlouhodobé následky domácího násilí. Když matka odejde před násilím, ochraňuje tak také své děti. Nicméně odchod může být pro děti velmi složitý, neboť musí opustit svou školu a své blízké okolí. Traumatizující okolností ve vývoji dítěte je týrání, zneužívání a zanedbávání, zejména ze strany osob, které by o dítě měly pečovat.

Je pravděpodobné, že zjištěné případy tvoří jenom část skutečného počtu. Rodiče mají snahu týrání dítěte utajovat a nezřídka i dítě samo má tendenci i v průběhu vyšetřování takové události utajovat či popírat patologické chování rodičů vůči nim. **V polovině našeho století si začali rentgenologové a chirurgové všimnout neobvyklých nálezů zranění dětí, které posléze vedly k identifikaci tzv. syndromu bitého dítěte.** Ukázalo se, že vedle fyzického týrání může být dítě poškozováno i psychickým týráním, sexuálním zneužíváním, zanedbáváním péče či citovou deprivací. Rizikovými faktory týrání, zneužívání a zanedbávání dětí jsou často okolnosti zahrnující určitou patologii na straně rodičů.

V roce 1992 vypracoval zdravotní výbor Rady Evropy definici syndromu CAN (Child Abuse and Neglect-syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte), která by měla sjednotit a upřesnit pohled na tuto problematiku.⁷ Dětská práva jako součást lidských práv jsou mezinárodně uznávána již od prvních desetiletí tohoto století. **Dne 20. listopadu 1989 byla Valným shromážděním OSN přijata Úmluva o právech dítěte.** V platnost vstoupila v září 1990. Česká republika je Úmluvou vázána od 1. ledna 1993.

Úmluva o právech dítěte je mezinárodním právním dokumentem, který kodifikuje práva dítěte formou smlouvy a je pro státy, které ji ratifikovaly, závazná. **V článku 19 se hovoří o tom, že stát má dítě chránit před násilím a všemi formami špatného zacházení ze strany rodičů nebo jiných osob starajících se o dítě. Má zavádět vhodné sociální programy zaměřené na prevenci násilí a na pomoc jeho obětem.** (Práva dítěte v dokumentech, s.19). V situacích domácího násilí jsou ohrožována a porušována základní práva dítěte, tak jak byla deklarována v Úmluvě a to především – **právo na přežití, právo na rozvoj, právo na ochranu a právo na participaci.** Jejich ochrana je základem ingerence státu do práv rodičů, kteří je nevykonávají náležitým způsobem či je přímo zneužívají.⁸

⁷ Gjuríčová, Š., Kocourková, J., Koutek, J.: Podoby násilí v rodině, Praha, Vyšehrad, 2000, s. 16

⁸ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 117

U dětí, které dlouho musely žít v prostředí citově chudém, často pozorujeme, že mají vážné obtíže v citových vztazích na všech dalších vývojových stupních. Jen těžko se učí mít někoho rády a jen těžko mohou být někomu druhému citovou oporou. Je pravděpodobné, že takový mladý člověk získá za manželského partnera někoho podobného, komu na citové odezvě nezáleží a kdo jí také asi není dobře schopen. V jakém prostředí pak vyrůstají jejich děti? Vypadá to pak, jako by jejich povahové úchytky a charakterové zvláštnosti byly „vrozené“ – ve skutečnosti se tu však z generace na generaci předává citová chudoba, nepříznivá životní atmosféra, nezdravé vývojové podmínky. Moderní věda tedy objevila starou pravdu: dítě potřebuje lásku!⁹

V roce 2003 uskutečnila na Slovensku výzkum o zneužívaných, zanedbávaných a týraných dětech Z. Bakošová. Z aspektu porušování práv dětí v rodině **výzkum potvrdil, že nejvíce je porušeno právo dětí na lásku obou rodičů.** Kdo jiný, než vlastní rodiče, můžou dát dětem lásku? Jde však o rodiče, kteří neví, co to je mít rád, jak je možné projevit lásku v důsledku svojí nízké socioekonomické, vzdělanostní a kulturní úrovně. **Ve výzkumu se ukázalo, že děti z těchto rodin neví o svých právech ani nemají šanci si je chránit.** Nejsou nikým chráněné před krutostí. S tím je sekundárně spojeno i porušení práva na zdravý tělesný a duševní vývoj. Výzkum také potvrdil, že děti, jejichž práva porušují vlastní rodiče, se neumí bránit. Jsou bezmocné, a pokud nemají to štěstí, že si následků týrání všimne učitel ve škole, soused, policie nebo sociální pracovníci, zůstávají se svým problémem samy. Ani po zásahu zainteresovaných se ovšem jejich situace často nemění. **Proto se ukazuje potřebné pracovat s rodinou na různých úrovních: přímá pomoc rodině v rodině i prostřednictvím zvláštního ochránce dětských práv – dětského ombudsmana.**¹⁰

Domácí násilí se vyznačuje čtyřmi základními znaky:

- **Opakování a dlouhodobost** - z jednoho útoku jakéhokoliv charakteru ještě nelze určit, zda jde o domácí násilí. Může to však být jeho začátek.
- **Eskalace (stupňování)** - od urážek se stupňuje k psychickému snižování lidské důstojnosti až k fyzickým útokům a závažným trestným činům ohrožujícím zdraví a život.

⁹ Matějček, Z.: Rodiče a děti, Praha, Avicenum, 1986, s. 38-39

¹⁰ Bakošová, Z.: Sociálna pedagogika ako životná pomoc, Bratislava, Public Promotion, s.r.o., 2008, s. 103

- **Jasně a nezpochybnitelné rozdělení rolí osoby ohrožené a osoby násilné** - domácí násilí nejsou vzájemná napadání, hádky, rvačky, spory, kde se role osoby násilné a osoby ohrožené střídají.
- **Neveřejnost** - probíhá zpravidla za zavřenými dveřmi bytu či domu, stranou společenské kontroly.¹¹

Násilí má mnoho tváří a ne všechny z nich jsou rozpoznatelné hned na první pohled. Ve většině případů domácího násilí agresor používá kombinaci několika forem násilí, jedna z nich je dominantní. Nejčastějšími formami násilí jsou:

- **Psychické násilí,**
zahrnuje nadávky, obviňování, podezírání, pokořující poznámky či gesta, znevažování a podceňování, zesměšňování a ponižování doma i ve společnosti.
- **Fyzické násilí,**
násilí namířené proti oběti - fackování, kopání, škrcení, bití či mlácení o zeď, rány pěstí, ohrožování nože či jinou zbraní, pálení.
- **Sexuální násilí,**
agresor používá sílu či výhrůžky k tomu, aby oběť donutil k sexu nebo sexuálním praktikám, které odmítá, protože jí nejsou příjemné, znásilnění, odpírání sexu v souvislosti s ponižujícími komentáři ohledně vzhledu oběti.
- **Ekonomická kontrola,**
omezování přístupu k penězům, neposkytování peněz na provoz domácnosti, ale i zákazy chodit do práce nebo se dále vzdělávat, nucení do práce.
- **Vydírání, nátlak,**
vyhrožování fyzickým násilím, zastrašování různými způsoby, rozkazování, co má oběť udělat, odpírání spánku nebo potravy.
- **Vyhrožování sebedestruktivním chováním,**
v tomto případě agresor zastrašuje oběť tím, že vyhrožuje sebevraždou či jinými formami sebepoškozování neučiní-li, co si přeje.
- **Izolace,**
snaží se zabránit oběti v návštěvě svých příbuzných či přátel, odmítá dát jí klíče, sleduje telefonáty, otevírá poštu, pronásleduje ji, provádí nečekané kontrolní návštěvy či telefonuje,

¹¹ Buskotte, A.: Z pekla ven – žena v domácím násilí, Brno, Computer Press, a.s., 2008, s. 39

agresor se snaží zabránit jakémukoliv styku oběti s okolím, snaží se udržet oběť ve strachu a obavách, že se nečekaně objeví.

Na základě závěrů realizovaných výzkumů, které zjišťovaly typické znaky pachatelů domácího násilí lze charakterizovat dva základní typy:

- **domácí násilník s dvojitou tváří** - doma agresor a pro okolí konformní seriózní osoba - pachatel z vyšších sociálních vrstev,
- **sociálně problémový pachatel domácího násilí** - jedinec z nižších sociálních vrstev, vykazující sociálně patologické projevy.

A co je typické pro domácí násilí v České republice? Odpověď na tuto otázku jsem hledala ve statistických údajích, které shromáždily poradny Bílého kruhu bezpečí v průběhu minulých let (před účinností zákona č. 135/2006 Sb.).

Z pohledu obětí dominuje jednoznačně fyzické i psychické násilí, sexuální násilí není tak časté. Přesněji řečeno v jednotlivých incidentech je vždy zastoupeno fyzické napadání oběti a současně i její psychické ponižování, zatímco k sexuálnímu obtěžování a vynucování sexuálních aktivit dochází „pouze“ u poloviny všech těchto incidentů.

Ve většině případů jdou ruku v ruce fyzické a psychické formy domácího násilí. Lze říci, že v reálu neexistuje čisté fyzické násilí bez emocionálního deptání. Fyzické napadání je vždy obaleno i psychickými útoky a urážkami ať už to pachatel realizuje jako svůj vědomý program či to vnímá jako pouhý background pro přímé kontaktní násilí na partnerce.

Čistě psychické podoby týrání se vyskytují spíše výjimečně. **Agresor se v nich vědomě zaměřuje na udělování ryze emocionálních ran a úderů v podobě ponižování, vyhrožování, vzbuzování strachu, nesmyslných příkazů či ostentativního přehlížení pocitů partnerky** například tím, že před ní záměrně hovoří o svých zážitcích a úmyslech, které ji hluboce ponižují a zatlačují do závislé a bezvýchodné pozice.

Nejvyšší výskyt domácího násilí byl zaregistrován mezi manželi. Ve srovnání s násilím mezi manželi se propadá výskyt násilných incidentů uvnitř volného partnerského vztahu typu druh-družka zhruba na jednu třetinu. Poněkud překvapivé je zjištění, že bývalí manželé nepatří mezi typické aktéry jevů domácího násilí. Dlouhotrvající a eskalující fyzické,

psychické a sexuální útoky proti bývalým manželským partnerům jako reakce na rozvod jsou v našich podmínkách spíše výjimkou. **Více se setkáváme s domácím násilím, které přetrvává i po rozvodu partnerů.** To nasvědčuje tomu, že v našich podmínkách mnohdy rozvod nic neřeší. Partneři jsou nuceni i nadále setrvávat ve společném bydlišti. **Hlavní okolností je však fakt, že se agresori nemusí obávat žádného citelného postihu a proto je nic nevede k tomu, aby s násilím přestali.**

I v českých rodinách je typickým agresorem muž. Podle výsledků šetření to platí v 97,8 % řešených případů. Opačná pozice, tj. muž v roli oběti je podle zkušeností Bílého kruhu bezpečí ojedinělým případem, nicméně i s takovými výjimkami se již setkali.

Zajímavé jsou rovněž údaje o dosaženém stupni vzdělání týraných žen. V našem průzkumu dosáhlo 54 % týraných žen alespoň středoškolského vzdělání. To znamená, že domácím násilím nejsou zdaleka postihovány pouze ženy, kterým chybí vzdělání, určitý rozhled a schopnosti se kvalifikovaně uplatnit ve světě práce. Toto zjištění také potvrzuje předpoklad, že neexistuje typická oběť domácího násilí a že je nesmírně těžké se jevům domácího násilí bránit pouze privátně bez oficiální podpory od státních a nestátních institucí. A to, i když oběť disponuje pro neprivátní oblasti života efektivními strategiemi, například i když je pracovně a společensky zdatná, může být zcela naivní i bezbranná vůči domácímu násilí.

Dalším typickým znakem domácího násilí v českých rodinách je asistence dětí. Pouze v 19,3 % vztahů zakalených domácím násilím nefigurují přítomné děti. **V 80 % děti bývají svědky násilných incidentů mezi rodiči anebo jsou s následky týrání matky konfrontovány takřikajíc mlčky a pokradmu, například registrují tělesná zranění matky či odezírají její psychické problémy jako strach, sklíčenost, překrucování toho, co se stalo (například když se matky ptají po původu jejich zranění).**

Za hodné pozornosti lze rovněž považovat zjištění o dvojí tváři pachatelů domácího násilí v českých rodinách. **U 63 % dotázaných žen bylo uvedeno, že jejich partner má dva vzorce chování – laskavé a přátelské, které prezentuje na veřejnosti a násilnické chování vůči partnerce v privátním prostředí.** Tento moment prožívají oběti jako výrazně

komplikující. Často bývá zdrojem pocitů domnělé viny a blokuje ochotu a odvahu svěřit se se svým trápením další osobě. Oběť se totiž obává, že jí okolí neuvěří.¹²

Domácí násilí se nevyskytuje jako ojedinělý akt, ale **jedná se o dlouhodobý způsob chování jednoho partnera vůči druhému**. Začíná často verbální agresí, která později přerůstá ve fyzické násilí. Pachatel oběť netýrá neustále, násilné incidenty jsou střídány s obdobími klidu. Mezi obětí a násilníkem se vytváří zvláštní pouto vzájemné závislosti, které nedovoluje ani jedné straně nerovný vztah opustit.

Cyklus domácího násilí se skládá ze tří oddělených a odlišných fází:

1. Fáze narůstání tenze (napětí) – zahrnuje mírné incidenty – kritizování, nadávky, facky u oběti se zvyšuje napětí a strach z možného násilí, snaží se odvrátit budoucí eskalaci násilí.

2. Fáze násilí – tenze z předchozí fáze eskaluje v otevřené násilí, a může mít za následek zranění, případně smrt.

3. Fáze „líbánek“, klidu – situace se uklidní, v průběhu této fáze se násilník omlouvá, slibuje, že násilí se už nebude opakovat, projevuje lítost nad svým chováním, nebo naopak vinu za své chování připisuje oběti.

Předpokládá se, že neustálé střídání vlídného a milujícího chování s násilným udržuje oběť ve vztahu a odrazuje ji od odchodu. Na druhé straně, střídání jednotlivých fází násilného partnera nemotivuje ke změně jeho chování. Přestože, se jednotlivé fáze střídají v cyklu, je obtížné předvídat začátek a konec jednotlivých etap, zejména vzhledem k jejich závislosti na mnoha situačních faktorech.¹³

Hlavní problém pro ženu spočívá v tom, že **nejlogičtější doba, kdy by měla partnera opustit, následuje hned po incidentu. V tomto období je násilí čerstvě uloženo v paměti a oběť má nejsilnější motivaci.** Je to však i doba, kdy jsou ochromující účinky agrese nejsilnější. Než se oběť vzpamatuje z bezprostředního šoku a najde sílu, aby se začala zabývat praktickými otázkami opuštění domova, její partner se už nejspíš dostal do fáze pokání a vztah směřuje do období líbánek. V této fázi má žena nejvíce naděje – což je přece

¹² www.bkb.cz

¹³ Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M.: Partnerské násilí, Praha, LINDE, 2008, s. 36-37

to, co hledá, když uvažuje o tom, jestli má odejít nebo ne. **Když se ve vztahu vše daří, snáze uvěří tomu, že tento násilný incident byl opravdu poslední a že agresor splní svůj slib a změní se. A tak zůstává – agrese se opakuje a žena upadá hlouběji a hlouběji do pasti domácího násilí.** Jinými slovy, tento cyklus ukazuje, že žena musí agresora opustit v době, kdy k tomu má nejméně důvodů. Mnoho agresorů se záměrně snaží oběti odradit od odchodu výhrůzkami, co jim provedou, když se pokusí odejít.

1.2 Příčiny a mýty

Přestože k násilnému chování docházelo v rámci rodin po staletí, pozornost odborníků přilákal tento fenomén teprve relativně nedávno. V současné době existuje mnoho nejrůznějších teorií pokoušejících se vysvětlit příčiny domácího násilí. Vymezit stručně a jednoznačně definici, co je a co není násilí v rodině, je velice těžké. Určitá míra omezování a donucování fyzickými a psychologickými prostředky je samozřejmě součástí života zdravých rodin, především při výchově dětí. Ale každá jednotlivá rodina pohlíží na používání takových prostředků jinak. Způsob, jak jeden rodič omezuje dítě v zájmu jeho bezpečnosti, může druhému rodiči připadat tvrdý nebo nepřiměřený. Tady je důležitá hranice, kterou máme každý z nás v sobě, a kterou jsem získali právě způsobem výchovy, který na nás aplikovali naši rodiče.

Každý z nás se může za určitých okolností nechat strhnout k perverzním taktikám. Perverzní proces se však stává destruktivním teprve častým opakováním a dobou trvání.¹⁴

Rizikovými faktory, které doprovázejí vznik domácího násilí mezi blízkými osobami, jsou:

- **vynucená sociální izolace,**
- **finanční závislost na partnerovi,**
- **péče o děti v rámci mateřské a rodičovské dovolené,**
- **zdravotní postižení a omezení,**
- **vyšší věk a bezmocnost seniorů,**
- **přechod z aktivní zaměstnanosti do starobního či jiného důchodu,**

¹⁴ Hirigoyen, M. F.: Psychické násilí v rodině a v zaměstnání, Praha, Academia, 2002, s. 7

- **nezvládnuté rodičovství a výchova dětí,**
- **závislosti násilné osoby.**

Naše společnost se v současné době musí stále častěji vypořádávat s rostoucí agresivitou a jejími různými podobami. **Agrese znamená zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky násilím, nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, sexuálním nebo psychickém zdraví jedince. Jedná se o útočné jednání vůči druhé osobě.** Slovo agrese poukazuje k biologickému, zejména k pudovému a instinktivnímu zakotvení člověka v rámci ostatních živočišných druhů. Slovo agrese nám připomíná, že jako lidé nejsme jen kulturní, ale také přírodní bytosti. Pojem násilí naopak poukazuje k odlišnosti povahy agresivního chování člověka. Antropologové, psychologové, někteří psychiatři a sociologové zdůrazňují, že lidské agresivní chování se vždy děje v určitých souvislostech, v určitém kontextu. Jeho podoba je vždy ovlivněna širšími kulturními vlivy a individuálním učením. Lze tedy souhlasit s názorem, že agrese je vrozená, ale konkrétní způsoby agresivního chování si člověk osvojuje - učí se jim. O tom svědčí skutečnost, že **lidské násilí má různou podobu, která se v průběhu historie a v jednotlivých kulturách liší. Odlišná je také míra tolerance násilí v jednotlivých společnostech.**¹⁵

Některé z podnětů, okolností nebo doprovodných faktorů násilí můžeme velice snadno identifikovat. Jsou to například konflikty ve vztazích, stres nebo alkoholismus. Ovšem to ještě stále nevypovídá o samotných příčinách či pozadí domácího násilí. Otázkou totiž je, proč začnou být někteří lidé pod tlakem problémů, každodenních konfliktů či na základě rozdílných názorů agresivní a jiní ne? Proč jsou to převážně muži, kteří začnou užívat své fyzické síly? Hrají zde roli biologické či genetické faktory? A jakou roli zde hrají psychické, sociální a společenské vlivy? Odpovědi na tyto otázky byly poslední desetiletí velice rozdílné, z části dokonce protichůdné. **Jediné, co už je dnes opravdu jisté a potvrzené, že je každý z nás schopen fyzické násilí kdykoli aplikovat. Záleží pouze na tom, zda a za jakých podmínek a okolností k tomu dojde.** Podobné výkyvy normálního chování a jednání se samozřejmě týkají jak mužů, tak i žen. Každý z nás by teoreticky mohl násilné chování aplikovat. Proč je tedy někteří užívají a někteří ne?

Pachateli domácího násilí jsou většinou muži, někteří z nich měli ve své životní kariéře problém spojený s násilným chováním. **V jejich chování jsou často přítomné**

¹⁵ Gjuríčová, Š., Kocourková, J., Koutek, J.: Podoby násilí v rodině, Praha, Vyšehrad, 2000, s. 9

agresivní projevy. Nemalá část byla vychovávána v rodině orientované na násilí, kdy určité formy násilí se staly jejich vzorem chování do budoucna. **Násilné chování je podmíněno genetickou, ale i zkušenostní složkou.** Děti vystavené násilí se učí zpracovávat podněty ze zevního prostředí odlišně než děti, které násilí vystaveny nebyly. Naučená útočnost se u těchto dětí často stává trvalým rysem osobnosti. **Osobnostní rysy v kombinaci se specifickými zkušenostmi z původní rodiny se spolupodílí na postupném vytváření až patologických strategií při řešení konfliktních či stresových situací.**

Nevhodné projevy chování v průběhu soužití mohou časem nabývat na intenzitě, při vzájemné komunikaci se začnou projevovat agresivní prvky, které jsou buď výrazem nezvládnutých potíží nebo naopak pokusu o jejich řešení. Silnější jedinec použije sílu k prosazení své vůle a záměrů, jestliže slabší ve vztahu nemá možnost či neumí se bránit, pak již nic nestojí v cestě agresivní chování znovu opakovat. Později se agresivní model chování stává pravidlem.

Riziko násilí zvyšuje závislost na alkoholu nebo drogách, psychotropní látky snižují schopnost korekce vlastního chování a u některých jedinců přímo agresivitu uvolňují. Násilností v domácím prostředí se však dopouštějí i jedinci, **kteří byli primárně přijatelnou osobností, ale pod vlivem nepříznivých okolností došlo k zásadním změnám v jejich životě, které nedokázali přiměřeně řešit.** Dlouhodobě frustrovaný člověk postupně ztrácí jistotu a sebedůvěru, hůře ovládá své emoce, agrese se pak stává prostředkem k uvolnění nashromážděného napětí a úzkosti. Může být iniciováno potřebou sebetvrzení, důkazem vlastní moci, autority a významu. Riziková jsou i muži, kteří se v partnerském vztahu příliš na svou ženu fixují, jsou citově závislí či žárliví.

Bílý kruh bezpečí se pokusil zjistit přímo u obětí jejich názory na to, v čem ony samy spatřují příčiny násilnických projevů partnera. **Často se zde opakovala jako příčina povahové založení partnera. 37 % obětí uvedlo povahové rysy jako hlavní určující příčinu domácího násilí.** Dále se zde objevoval alkohol (dokonce u 50 %), domácí neshody (34 %) a psychická nemoc (30 %). Další možné příčiny jako např. vliv rodičů, neúspěchy v práci, drogy či patologické hráčství se umístily až daleko za přirozeným povahovým založením (pouze 5-9 % klientů). Je zajímavé, že laické názory na příčiny domácího násilí prezentované výzkumným vzorkem Bílého kruhu bezpečí, se zcela shodují se současnými názory odborníků. Osobnost, povahové založení je skutečně považováno za hlavní

vysvětlující příčinu pro chování primárního agresora ve scénách domácího násilí. V mnoha společnostech **je hlavní příčinou vysokého výskytu násilí mezi partnery vliv právních a kulturních norem z minulosti**, kdy měl muž právo svou ženu fyzicky trestat, aby tak napravil její neduhy.¹⁶

Přestože je fenomén domácího násilí i v České republice vnímán jako závažný celospolečenský problém, ze zkušeností obětí i odborníků, kteří se touto problematikou zabývají, jasně vyplývá, že **ve společnosti stále přetrvává řada mýtů, které znesnadňují pozici oběti a naopak napomáhají násilníkům**. Tyto rozšířené předsudky brání obětem, aby otevřeně hovořily o tom, co prožívají, a vedou k jejich další viktimizaci. Tvoří překážky při hledání a poskytování účinné pomoci obětem, omlouvají a racionalizují násilné chování pachatele a odvracejí pozornost od skutečného problému.

Mezi nejčastější mýty patří:

Partnerské násilí je soukromá záležitost, do které by se okolí nemělo míchat.

Násilné činy jsou podle našich zákonů trestné bez ohledu na to, zda se odehrávají doma nebo na veřejnosti. Praxe ukazuje, že účinná pomoc obětem a přerušeni či ukončení násilí ve vztahu si vyžaduje zásah zvenčí a vzhledem k širokému spektru důsledků násilí také úzkou spoluprací celé řady institucí. V roce 2004 vstoupil v účinnost § 215a trestního zákona, ve kterém byla stanovena nová skutková podstata týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. Od roku 2007 poskytuje obětem domácího násilí větší ochranu také zákon č. 135/2006 Sb., který kromě jiných změn přináší také možnost vykázat násilnou osobu ze společného obydlí.

Domácí násilí se týká jen několika lidí.

Studie, které se zabývají rozšířením jevu domácího násilí v celé populaci, se shodují, že se nejedná o jev, ke kterému by docházelo výjimečně. Ve Velké Británii například domácí násilí tvoří více než čtvrtinu všech ohlášených trestných činů. 40-50% zavražděných žen je zabito vlastním partnerem či manželem.

¹⁶ www.bkb.cz

K partnerskému násilí dochází jen v nižších společenských vrstvách.

Z odborných studií i z klinických zkušeností vyplývá, že k domácímu násilí dochází ve všech společenských vrstvách, bez ohledu na vzdělání, příjmy, bydliště (vesnice či město) a mnoho pachatelů i obětí zastává významné společenské postavení (lékaři, právníci, policisté, podnikatelé, zastupitelé atd.) Na jeho výskyt nemá vliv věk, náboženské vyznání ani rasa. Domácí násilí se vyskytuje jak v heterosexuálních, tak homosexuálních vztazích. Dojem, že se násilí týká jen určitých vrstev, vznikl zřejmě proto, že v některých skupinách společnosti se násilí utajuje více než v jiných.

Domácí násilí jsou jen drobné neshody.

Základními charakteristikami domácího násilí je dlouhodobé trvání a opakování násilných incidentů. Ty se v cyklu násilí střídají s fázemi klidu. Kromě psychického teroru (zamykání v bytě, kontroly, příkazů, odepírání potravy či spánku) a fyzického násilí (bytí, škrcení, pálení) domácí násilí zahrnuje i případy, které končí vážným poraněním s doživotními následky či smrtí.

To není násilí, je to jen hádka.

Je nutné uvědomit si významný rozdíl mezi hádkou a násilím. Při hádce se jedná o konflikt dvou stran, které jsou přibližně stejně silné, vyrovnané. Většinou jde o konflikt zájmů, přičemž každá strana se snaží prosadit své stanovisko. Pokud je však mezi nimi nerovnost sil a moci (např. jedna strana prosazuje své zájmy prostřednictvím zastrašování, využívání fyzické převahy, zbraní nebo ekonomickou převahou), už se nejedná o hádku, ta se mění v násilí.

Příčinou násilí je alkoholismus partnera.

K násilí dochází také v rodinách, kde partner nepije. Alkohol může působit jako stimulátor násilí, pod jeho vlivem se odbourávají zábrany a agresivní impulsy se zesilují, není ale příčinou násilí. Stav opilosti je často násilníky využíván jako omluva pro jejich agresivní chování. Také pro některé ženy je mnohdy přijatelnější věřit tomu, že jejich muž by se nechoval násilně, kdyby nepil. Velmi traumatizující pro ně je, když k násilí dojde, i když partner není opilý.

Ženy muže k násilí vyprovokovaly.

Pachatelé násilí často tvrdí (a bohužel se s takovýmto obviněním setkávají ženy i z úst policistů či pracovníků pomáhajících profesí), že byli k násilí vyprovokováni. Takový postoj pak legitimizuje násilné chování a zbavuje násilníka odpovědnosti za jeho chování. Jako záminka k násilí může posloužit cokoli: ženin názor, kontaktování rodiny či přátel, připravené jídlo, chování dětí a jiné. Týrané ženy se vyznačují tendencí vyhovět všem partnerovým požadavkům. Jedním z mechanismů, kterým se ženy vyrovnávají s násilím, je vytváření takových vzorců chování, které minimalizují možnost eskalace násilí. Žádná záminka by neměla sloužit jako omluva násilí. Pokud má agresor zlost na někoho jiného, ve většině případů nikdy situaci neřeší násilím. To, že se jedná o jeho ženu či partnerku, jej nelegitimizuje k agresivnímu a majetnickému chování.

Situace není tak strašná, jinak by žena odešla.

Pro většinu lidí je nepochopitelné, proč týraná žena od svého partnera odejde. Tím, že ve vztahu zůstává, je jí připisována odpovědnost za další násilné incidenty. Intenzita a nebezpečnost násilí se zvyšuje pozvolna v průběhu času. Žena mezitím ztrácí vědomí hranic toho, co je pro ni nebezpečné a ohrožující, a začíná podceňovat vážnost násilných incidentů.¹⁷ O každém společenském jevu si společnost utváří různé představy - mýty. Podle mého názoru pramení z neznalosti a většinou takové názory zastávají lidé, kteří se nikdy s domácím násilím nesetkali.

Druhý sociologický reprezentativní výzkum o domácím násilí v České republice proběhl v červenci 2006. Pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR, a.s. ho stejně jako v roce 2001 zrealizovala agentura STEM. Od posledního výzkumu STEM v roce 2001 se **informovanost o problému domácího násilí** viditelně zlepšila. Vedle nepochybně pozitivních posunů ve vnímání domácího násilí výzkum ukázal, že **některé rozpory a mýty v názorech na výskyt domácího násilí, zjištěné v roce 2001, přetrvávají dodnes.**

Stejně jako před pěti lety **velká většina veřejnosti na jedné straně připouští, že domácí násilí je obecný jev, který se týká všech vrstev společnosti (81 % v roce 2001 i dnes), na druhé straně téměř každý druhý člověk podléhá mýtu, že k domácímu násilí dochází především v materiálně slabých rodinách** (v současné době stejně jako v roce

¹⁷ Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M.: Partnerské násilí, Praha, LINDE, 2008, s. 18-20

2001 48 %). Stejně vnitřně nekonzistentní jsou i představy o tom, kdo jsou oběti domácího násilí. I tady stojí proti sobě stále stejně časté přesvědčení o tom, že obětí se může stát každý člověk (77 % v obou letech) a mýtus o typické oběti jako slabé a bojácné ženě „puťce“, která si nechá vše líbit (61 % - 2001, 68 % nyní).¹⁸

1.3 Dva pohledy na domácí násilí

Domácí násilí urazilo dlouhou pout', která se začíná u prvních aktivistů v 70. letech v USA, pokračuje přes vlnu feministických a občanských hnutí, která se postupně rozlévá i za hranice Spojených států. **Dnes pomalu míří i do jednacích sálů zákonodárců v jednotlivých zemích Evropy i do institucí Evropské unie.** Vytrvalá a dlouhodobá detabuizace postupně přináší své ovoce, domácí násilí definitivně obsadilo horní příčky na pomyslném žebříčku problémů, které považuje euroamerická civilizační oblast za závažné. **Dnes vedle sebe dva hlavní pohledy na domácí násilí – kriminologický a feministický.** Oba shodně předpokládají, že domácí násilí se zásadně liší od jiných podob kriminality mezi cizími i známými lidmi. V dalších názorech se však často více či méně liší. Ve vědě spolu spíše soupeří, ve společnosti spolu občas spolupracují, občas si konkurují. Rozdíly mezi nimi spočívají v tom, co oba přístupy na domácím násilí akcentují, jaké příčiny, znaky a tendence domácího násilí vypichují a jaké „akční“ plány prosazují.

Feministický přístup otevřeně deklaruje svoji zaujatost pro ženskou perspektivu v nazírání problému. Feministicky laděné teorie akcentují prvky sociostrukturálního násilí a pozici žen jako jeho obětí. Motivaci pachatelů považují za specifickou tím, že se do ní promítají patriarchální hodnotové stereotypy. Pomocí násilných ataků mohou agresori efektivně kontrolovat své ženské oběti. Feministické teorie hovoří o tom, že životní stresy vyvolávají běžně strach a vztek, **u mužů jsou však tyto negativní emoce usměrňovány a svedeny pomocí patriarchální ideologie do agrese proti ženám.** Feministicky orientovaní autoři používají výrazy jako potřeba moci, kontroly a dominance. Psychologové tohoto proudu objasňují motivaci tyranizujícího muže pomocí zvláštního mechanismu pojmenovaného jako „overreaction to self-vulnerability“.

Podle feministických modelů tedy nedochází k partnerskému násilí v důsledku ztráty kontroly, tak jak tvrdily některé psychologické a kriminologické koncepce.

¹⁸ www.bkb.cz

Naopak, týrání a zneužívání partnera je volbou, rozhodnutím („Battering is a decision, a choice“, Healey, 1998). Dotaženo do důsledku lze říci, že **zneužívání je agresorem používáno svobodně a „strategicky“ k tomu, aby oběť produkovala chování, které uspokojuje potřeby agresora.** Feministické modely tak zásadním způsobem oponují klinicko-psychologickým popisům, ve kterých byli domácí násilníci charakterizováni jako hysterické, nezralé a nekontrolující se osobnosti.

Kriminologický přístup studuje partnerské násilí bez ohledu na pohlaví pachatelů i obětí. Tvrdí (a v poslední době stále hlasitěji), že počty pachatelů mužského a ženského pohlaví jsou vyrovnané. Viktimologové pak dokládají, že **syndrom týraného partnera postihuje stejným způsobem muže i ženy vystavené partnerskému násilí.** Původně vsadil kriminologický proud na detailní výzkumy osobnosti pachatelů. Agresoři zneužívající a týrající své partnery by podle této koncepce měli vykazovat určité společné povahové charakteristiky. Výsledky takto zaměřených studií však už v polovině 90. let jasně signalizovaly problematičnost takové hypotézy. **V klinicko-psychologických popisech zkoumaných vzorků pachatelů často figurovaly zcela protichůdné osobnosti od silně se kontrolujícího, dominantního a agresivního typu až po impulzivního, úzkostně zlostného, slabého a podezřívavého typu pachatele.**

Kritici a přívrženci feministických teorií označili výčty více či méně pravděpodobných vlastností za pouhý psychologický make-up pachatelů. Kriminologické koncepce zareagovaly rychle. Vznikly specializované kriminologické teorie domácího násilí multikauzálního rázu. V nich je shodně s feministickým proudem zdůrazňováno, že **domácí násilí představuje z hlediska motivace kvalitativně odlišný fenomén, který nelze směšovat s „obyčejnou“ kriminalitou.** V poslední době se většímu zájmu těší teorie výběru obětí. Obecně větší zranitelnost žen a jejich závislost na intimním partnerovi kriminologické přístupy nezpochybňují, současně však programově chtějí upoutat pozornost veřejnosti i na týrané muže.¹⁹

¹⁹ Čírtková, L.: Oběti domácího násilí, Praha, Psychologie dnes, 1/2001, s. 14-16

1.4 Dílčí závěr

Fenomén domácího násilí není mimořádný pro „násilí“ jako takové, ale pro **okolnosti, za kterých je pácháno, kým je pácháno, kde je pácháno a z jakých pohnutek.** Dochází k němu v soukromí, v intimním vztahu mezi agresivní osobou a obětí, které jsou nejčastěji spojeny citovými nebo manželskými pouty, společnými dětmi, majetkem, bydlištěm, ekonomickou provázaností, mezigeneračními nebo příbuzenskými vazbami.

Dochází k němu z mocenských pohnutek, z potřeby ovládat druhého. Ze zkušeností obětí i odborníků, kteří se touto problematikou zabývají, jasně vyplývá, že o domácím násilí **ve společnosti stále přetrvává řada mýtů, které znesnadňují pozici oběti a naopak napomáhají násilníkům.** Tvoří překážky při hledání a poskytování účinné pomoci obětem, omlouvají a racionalizují násilné chování pachatele a odvracejí pozornost od skutečného problému.

Co vede agresora k jeho násilnému chování vůči oběti, se snaží nalézt dva různé pohledy na tuto problematiku a to feministický a kriminologický. Oba přístupy se samozřejmě v mnohém odlišují. Shodu přesto nacházejí v názoru, že **domácí násilí** představuje z hlediska motivace kvalitativně odlišný fenomén, který **nelze směšovat s „obyčejnou“ kriminalitou.** **Domácí násilí je popřením všeho, co rodina znamená, relativizuje základní lidské hodnoty a znevažuje základní lidská práva.**

2. Ochrana před domácím násilím

Domácí násilí představuje komplikovaný společenský fenomén. Pro jeho prevenci má klíčový význam zásada, že povinností každého právního státu je zaručit občanům ochranu zdraví, života a lidské důstojnosti, bez ohledu na to, kde a mezi kým k takovému jednání dochází. Domácí násilí nemůže být tolerováno, musí být postaveno do rámce netolerance. **Společnost, která jednoznačně neodsuzuje násilí, nebo je toleruje, vlastně nepřímo používání násilí podporuje.**²⁰ Následky jsou příliš markantní a bolestivé.

Ochrana před domácím násilím prostřednictvím práva probíhá zejména cestou:

- **policejní intervence,**
- **občanskoprávních institutů,**
- **trestněprávních institutů.**²¹

Skutečně efektivní systém ochrany společnosti před domácím násilím musí obsahovat ucelený a diferencovaný komplex nejrůznějších opatření, který postihne nejrůznější podoby a stupně domácího násilí, a to se zřetelem na specifické potřeby cílových skupin.²²

Specifickým znakem domácího násilí je opakování a postupný nárůst intenzity jednotlivých incidentů. V minulosti bylo pro policejní ale často i správní postup podstatné, že **jednotlivé incidenty pokud byly posuzovány izolovaně,** nemusely dosahovat prahu trestné činnosti. V oficiální reakci je tudíž bylo možné bagatelizovat či zcela přehlížet. V praxi to pak znamenalo, že **oběť musela vyčkat, dokud u ní nenastaly takové následky, které překročily šedou zónu mezi morálkou a zákonem.**

Takový moment zlomu sice udával platný trestní zákon, ale ten řešil pouze eventuální postih pachatele, nikoli ochranu oběti před pokračujícím domácím násilím. V nemálo případech pak končilo domácí násilí tragicky. Postup policie při kontaktu s domácím násilím se opíral o všeobecně platné zákony a normy. Policisté v našich podmínkách se na místě domácí rozepře řídili především trestním zákonem, zákonem o přestupcích a zákonem o policii. Ve srovnání s řadou jiných států (např. Rakousko, Švédsko, Velká Británie, USA)

²⁰ Gjuričová, Š., Kocourková, J., Koutek, J.: Podoby násilí v rodině, Praha, Vyšehrad, 2000, s. 14

²¹ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 181

²² Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 191

tak zůstávali vězet v tradiční roli jako převážně represivní složky. Jejich povinnosti směřovaly především k osobě pachatele a stíhání trestných činů.

Otázka účinné pomoci oběti stála stranou. Oběť byla v situaci, kdy si svou fyzickou bezpečnost a lidskou důstojnost musela zajistit na své vlastní náklady, například útekem do azylového domu. **Chyběly totiž procedury včasné a rychlé intervence blokující opakování incidentů domácího násilí.** Prevence domácího násilí spočívající v ochraně a pomoci obětem domácího násilí a postihu násilných osob by nebyla možná bez nového pohledu společnosti na problematiku domácího násilí. Tomu nutně předcházelo seznámení veřejnosti s tím, co se pod pojmem domácí násilí skrývá. Tato změna se neobešla bez bouřlivých diskusí a vyvrácení vžitých představ o tom, že to, co se děje za zavřenými dveřmi, mezi členy rodiny nebo jinými blízkými osobami je věcí soukromou, do které státní orgány vstupují teprve v momentě, kdy následky násilí jsou již obtížně napravitelné, nebo už se nedají napravit vůbec.

Zlom nastává v roce 2002, kdy **Výbor OSN pro odstranění diskriminace žen** vyjádřil znepokojení nad přetrvávajícím násilím na ženách a dívkách včetně domácího násilí a vyzval **Českou republiku, aby:**

- **neprodleně učinila právní kroky ke stíhání a potrestání takového násilí, a to spolu s instituty ochrany žen před násilím, včetně personální i teritoriální ochrany a pomoci ohroženým ženám,**
- **vyvolala prostřednictvím médií kampaň o nulové toleranci k domácímu násilí a zajistila vzdělávací programy pro profesionály a občanské iniciativy.**

S ohledem na závazky, které pro Českou republiku vplynuly z mezinárodní úmluvy (Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen), **byla** pod vedením Ministerstva vnitra ČR **vytvořena meziresortní pracovní skupina složená ze zástupců zainteresovaných resortů a tří nevládních neziskových organizací.** Skupina **realizovala** v letech 2002 - 2004 Modelový mezioborový **projekt k vytvoření právního rámce a metodických postupů pro zavedení interdisciplinárních týmů,** spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů domácího násilí.

Na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR **vznikla Aliance proti domácímu násilí,** ve které byli zastoupeni poslanci, exekutiva, ziskový sektor a iniciátor projektu o.s.

BKB. K prosazení žádoucích opatření byla použita strategie „top down“, tedy změnit situaci obětí domácího násilí „shora“, pomocí legislativních a sociálních opatření garantovaných státem. Výsledkem činnosti Aliance a zejména mnohaletého úsilí dalších neziskových organizací (proFem, Rosa, Liga lidských práv) byla kriminalizace domácího násilí v podobě nového trestného činu podle § 215a TZ v roce 2004 a přijetí zákona č. 135/2006 Sb., o ochraně před domácím násilím v roce 2006 s účinností od 1. 1. 2007.²³

Přijetím zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, se Česká republika zařadila mezi ty státy EU, které ve svém právním řádu mají téměř komplexně upravenou ochranu před domácím násilím, a to nejen v institutech správního, trestního a civilního práva, ale zároveň vytvářejí i podmínky pro následnou pomoc osobám ohroženým domácím násilím.

Další pozitivní posun nastal v roce 2009 změnou zákona o policii. V novém zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky se **vykázání stalo faktickým úkonem, který není zatížen časově i formálně náročnou administrativou.** Dřívější rozhodnutí o zákazu vstupu pro (nepřítomnou) agresivní osobu a rozhodnutí o vykázání (přítomné) násilné osoby bylo zredukováno na **vykázání násilné osoby.** Policie již má například stejné možnosti jako civilní soudy, **obě instituce poskytují nejen teritoriální, ale také personální ochranu ohrožených osob.** Tím se rozumí **zákaz kontaktování ohrožené osoby i mimo společné obydlí.** Policejní prezidium vybavilo policejní vozidla v ČR, která k podobným incidentům vyjíždějí, speciálními deskami se všemi potřebnými pomůckami pro kvalifikované zvládnutí těchto náročných situací.

2.1 Možnosti řešení domácího násilí v České republice

Nová legislativní úprava obsažená v zákoně č.135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím ve spojení se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách je **postavena na třech vzájemně provázaných pilířích, a to Policii ČR, intervenčních centrech a soudech rozhodujících ve věcech civilních.** Podstatou přijaté zákonné úpravy je **včasná intervence policie** jako první krok státu vyjadřující jeho postoj k násilí v soukromé sféře a jeho primární zájem ochránit osoby ohrožené domácím násilím. Možnost zasáhnout v raném

²³ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 30

stádiu rozvoje domácího násilí právními instituty **vykázání násilné osoby** na stanovenou dobu ze společného obydlí **vytváří rámec pro následná opatření zejména sociální povahy**. Tím je možné komplexní řešení velké části konkrétních případů domácího násilí dříve, než by mohlo dojít k závažné násilné trestné činnosti.

Na rozhodnutí policie o vykázání bezprostředně a **ze zákona navazuje činnost Intervenčních center**, která jsou specializovanými zařízeními sociálních služeb, **poskytujících odbornou sociálně právní pomoc ohroženým osobám** a koordinují spolupráci mezi dalšími navazujícími službami sociální i zdravotnické záchranné sítě v daném regionu včetně neziskových organizací. Jasně rozdělení rolí mezi různá zařízení umožňuje optimální využití jejich potenciálu.

Včasné vyrozumění o páchaném násilí, jeho přerušování, zabránění opakování, usměrňování chování pachatele, podpora a pomoc oběti a ochrana dětí před násilím v rodině představující kombinaci prevence, psychosociální pomoci a trestněprávních přístupů předejde mnohemu společenskému, fyzickému a emocionálnímu neštěstí.²⁴ Zákon na ochranu proti domácímu násilí nefunguje preventivně, můžeme se bohužel bránit teprve ve chvíli, kdy už k nějakému konfliktu opravdu došlo a postižená osoba již byla prakticky obětí domácího násilí.

Policie se při vstupu do bytu snaží situaci nejprve zmapovat a odhadnout ji a teprve potom rozhodne o dalším postupu řešení problému. Celou situaci vyhodnocuje pomocí speciální metody SARA DN. Diagnostická metoda SARA (Spousal Assault Risk Assessment) vznikla v Kanadě a byla transformována pro práci policistů ve Švédsku. Odtud je šířena do dalších zemí. Na **základě strukturovaného odborného přístupu může proškolená osoba** při jejím použití **zjistit rizikové faktory a kvalifikovaně odhadnout riziko dalšího domácího násilí**.

Metodu do České republiky přivezl Bílý kruh bezpečí, který dostal výcvik od tvůrců metody z Kanady a Švédska. Kromě výcviku obdržel také oprávnění tuto metodu učit. SARA DN obsahuje **15 strukturovaných otázek** na rizikové faktory výskytu domácího násilí. **Proškolený uživatel metody SARA DN dokáže vyhodnotit aktuální situaci, odhadnout závažnost hrozby a přijmout opatření, která eliminují rizikovou situaci. Škála**

²⁴ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 163

doporučovaných opatření je rozmanitá, v případě menšího rizika to jsou poradenství, podpora, praktické rady, kontakty na místa pomoci, instrukce pro reakci na náhlou eskalaci násilí, bezpečnostní plán atd. V případě vysokého rizika to jsou opatření trestněprávní povahy, ochrana ohrožených osob (vazební stíhání, azyl) a pomoc ze strany sociálně právních služeb.²⁵

Celé toto opatření související s vykazáním násilné osoby má ještě další funkci. Mělo by sloužit také k tomu, aby ohrožená osoba měla čas si všechno v klidu promyslet – uvědomit si svoji situaci, promyslet si další kroky, své možnosti, případný rozchod s pachatelem, nebo se zamyslet nad tím, zda by nebylo vhodné vyhledat odbornou pomoc. To vše za uvolněných a klidných podmínek. Násilník má možnost si do bytu přijít vyzvednout nezbytné věci (například léky, občanský průkaz apod.) ale pouze za přítomnosti policie. Oběť se může na policii obrátit v případě, že se přes všechna opatření pachatele stále bojí. Existuje-li riziko, že se pachatel bude snažit násilně dostat do bytu. Ohrožené osobě se v tomto případě snaží pomoci intervenční centrum s hledáním nejvhodnějšího řešení situace, např. ubytování v azylovém domě, nebo zajištění utajovaného bydlení apod. **Cílem a smyslem opatření je uchránit oběť před bezprostředním nebezpečím případného napadení ze strany agresora.**

2.2 Pomoc obětem domácího násilí

Domácí násilí je zkušenost, která člověku změní život. Dokáže změnit osobnost člověka, rozdělit rodiny a nadělat škodu ve finančním i citovém zajištění všech zúčastněných. V mnoha případech se utrpení táhne celá léta, než se tajemství provalí nebo než je oběť schopná hledat pomoc. Během této doby se účinek domácího násilí v oběti upevňuje a ukládá.²⁶

Jako názorný příklad uvádím jednu z kazuistik z knihy Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů:

Poradnu Bílého kruhu bezpečí, o.s. občas vyhledávají dospělé děti obětí domácího násilí zpravidla s cílem pomoci týrané matce. Stejný je příběh Tomáše, který přišel jako absolvent vysoké školy. V dětství a dospívání byl konfrontován s násilím, jehož pachatelem byl invalidní

²⁵ www.bkb.cz

²⁶ Conwayová, H. L.: Domácí násilí, Praha, Albatros, 2007, s. 107

otec. Matku neustále šikanoval, omezoval, ponižoval a posléze i bil. V rodině vyrůstali dva bratři, kterým matka věnovala veškerou péči a lásku. V neurovnaném prostředí je dokázala provést základní a střední školou tak, že mohli pokračovat v dalším studiu. Žili v poměrně skromných poměrech, protože otec přispíval na domácnost nepravidelně. I po této stránce matku vykořisťoval a trestal. Kdykoliv se pokusila situaci řešit, např. podáním žádosti o rozvod, své násilí tak vystupňoval, že matka svou žádost raději vzala zpět. Násilí skrývala i v zaměstnání, protože měla dobrou práci, kterou milovala. Synové nejdřív s matkou soucítili, v době dospívání se jí snažili bránit, ale zbytečně. Poté postupně odešli studovat do jiného města a dokonce se na matku zlobili, že neodejde také. Dnes se k matce vracejí na návštěvu a chtějí ji podpořit v odpoutání se od tyрана. Matka však na jedné straně rezignovala a na druhé se bojí, že jí nikdo nebude věřit, co se doma dělo. Bojí se, že ji všichni odsoudí, že chce „na stará kolena“ opustit invalidu. Oba bratři mají výrazné potíže v navazování kontaktu a udržení vztahu se ženami. Starší z nich je dokonce v péči psychiatra pro trvající psychosomatické potíže a suicidální sklony.²⁷

Oběti domácího násilí, které se rozhodnou vyhledat pomoc, se obracejí na nejrůznější instituce. Podle statistických údajů shromážděných Bílým kruhem bezpečí v minulých letech poradnu oběti vyhledaly v okamžiku zlomu, kdy měly pocit, že jejich partner se chová tak, jakoby je chtěl zabít. Tuto formulaci použilo 70 % klientů. Tato zjištění potvrzují všeobecně známou skutečnost, že domácí násilí je specifické právě tím, že samo od sebe neustane, naopak má eskalující tendenci.

V českých podmínkách zřejmě platí, že týraná oběť vyhledává pomoc až ve skutečně krizových situacích, ve kterých se cítí ohrožena na životě. Mezi místa, kde oběti domácího násilí v naší republice nejčastěji vyhledávaly pomoc, patřily především lékaři (73 %) a policie (69 %). Na sociální pracovnice se obrátilo 50 % obětí ze zkoumaného vzorku. Pro srovnání poradny a linky důvěry využilo pouze zhruba 32 % dotázaných obětí. Znamená to, že policie a lékaři tvoří jakousi vstupní bránu. Přes ni vystupuje domácí násilí z privátu na veřejnost. Zdravotníci sehrávají důležitou roli i při prevenci a identifikaci případů násilí. Oběti totiž v mnoha případech uvádějí jiné způsoby vzniku zranění než je násilí. Pro pracovníky těchto profesí je důležité, aby uměli pracovat

²⁷ Čírtková, L., Vitoušová, P.: Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů, Praha, Grada, 2007, s. 114-115

s problematikou násilí v rodině, nebáli se zeptat na skutečné příčiny zranění a věděli, jak s obětí dále pracovat.²⁸

Opomíjenou, ale důležitou skupinou profesionálů, jsou také právníci a advokáti, kteří bývají osloveni obětí se žádostí o zastupování ve věcech úpravy poměrů k nezletilým dětem, rozvodového řízení nebo majetkového vyrovnání. I pro ně je důležité vědět, jak se na násilí ptát a jaká opatření navrhopat. Praxe bohužel ukazuje, že v případech partnerského násilí jsou šance na dohodu obou stran minimální. Oběť se většinou po celou dobu vztahu snažila partnerovi vyhovět, dohodnout se s ním tak, aby minimalizovala možnost výskytu násilí. S násilným partnerem, který si chce udržet kontrolu a moc, však ve většině případů dohoda není možná. Násilný partner totiž považuje za dohodu pouze to, když jsou splněny všechny jeho podmínky. **Oběť by tedy neměla být tlačena, aby ze svých práv ustupovala, čímž by byla potvrzována její pozice oběti a v některých situacích by to mohlo znamenat její další ohrožení.**

Účinná pomoc obětem domácího násilí by měla zahrnovat následující kroky:

- **Identifikace rizikových faktorů (pojmenování problému).**
- **Vypracování bezpečnostního plánu.**
- **Aktualizace bezpečnostního plánu.**
- **Následná dlouhodobá práce s obětí zaměřená na překonání traumatu.**

První tři kroky, vedoucí k zajištění bezpečí obětí, by měly být standardně poskytovány všemi institucemi, které se mohou dostat do přímého kontaktu s obětí (policie, zdravotníci, sociální odbory, krizová centra a poradenská centra atd.) **Dlouhodobá práce s obětí musí být specificky zaměřená a bývá poskytována specializovanými centry pro pomoc obětem.**²⁹ Profesionálové, stejně jako dobrovolní pracovníci, kteří přicházejí do kontaktu s osobami ohroženými domácím násilím, jsou od roku 2004 v České republice soustavně proškolení v rozpoznávání charakteristických znaků tohoto jevu a seznamování s vhodnými metodami

²⁸ www.bkb.cz

²⁹ Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M.: Partnerské násilí, Praha, LINDE, 2008, s. 56

a postupy, jak v rozmanitých situacích na domácí násilí reagovat. Rychlá a účinná reakce policie může být v případech domácího násilí životně důležitá.

Primárním cílem jakékoli intervence by mělo být zajištění bezpečí oběti a dětí, které byly svědky násilí. Rozhodne-li se oběť odejít z násilného vztahu, čeká ji obvykle velmi dlouhá a nelehká cesta. Zkusme se na celou situaci podívat z jejího pohledu. Jaké kroky musí učinit? Kde všude musí o své traumatické zkušenosti hovořit? **Nejdříve si musí přiznat, že v jejím vztahu dochází k násilí.** To nebývá jednoduché, většina z nás si myslí, že by se nám něco takového nemohlo stát. Pokud dojde k fyzickému napadení, **měla by jít k lékaři** a přiznat, že se k ní její partner chová násilně. **Pak jít na policii** a vše znovu zopakovat. Kontakt s těmito institucemi může být opakovaný. Vyrůstají-li v rodině děti, **měla by informovat pracovníci oddělení sociálně-právní ochrany dětí.**

Vyhledá-li pomoc ve specializované poradně, i tam hovoří o násilí, které zažila. Rozhodne-li se řešit situaci soudní cestou, **zpravidla vyhledá pomoc právníka.** I tam hovoří o ponížení a strachu, který prožila. **A následují další instituce – soud, zaměstnání, škola** atd. V průběhu tohoto kolotoče musí většina obětí navíc čelit dalším výhrůzkám a útokům ze strany pachatele, chodit do práce, zajistit chod domácnosti. **Zvládnutí tak náročné situace si vyžaduje mnoho odvahy a síly. Oběti domácího násilí si plně zaslouží veškerou podporu a pomoc okolí i všech zainteresovaných institucí. Všichni totiž máme nárok na život beze strachu, bez násilí.**³⁰

2.3 Intervenční centra, nestátní organizace a sdružení

Osoby ohrožené násilným chováním osob žijících s nimi ve společném obydlí nebo osob blízkých se nacházejí ve složité sociální a ekonomické situaci. Ta je navíc doprovázena psychickou labilitou vyvolanou traumatizujícími zážitky, které ovlivňují jejich schopnost zhodnotit reálně danou situaci a racionálně ji řešit. Tento fakt je potvrzován zkušenostmi pracovníků pomáhajících organizací u nás i v zahraničí.

Při tvorbě zákona o ochraně před domácím násilím bylo jasné, že **vedle institutu vykazání (zákazu vstupu) musí být přijata i doprovodná opatření sociální povahy,** konkrétně zřízení specializovaných pracovišť, která by poskytovala komplexní pomoc osobám ohroženým domácím násilím a současně úzce spolupracovala s policií. Systém

³⁰ Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M.: Partnerské násilí, Praha, LINDE, 2008, s. 75

komplexní ochrany před domácím násilím jak v legislativní, tak i praktické rovině se zrodil v Rakousku a je v rámci EU označován jako „the best praxis“. Rakouská intervenční centra sloužila za vzor i pro vybudování intervenčních center u nás.³¹

Nová pracoviště poskytující krizovou pomoc osobám ohroženým domácím násilím působí v České republice od **1. ledna 2007**. Intervenční centra jsou specializovaná pracoviště, jejichž kompetence jsou upraveny v § 60a zákona o sociálních službách. Odborně proškolení sociální pracovníci poskytují osobě ohrožené domácím násilím, především v období vykázaní pachatele, psychologickou podporu, sociálně právní pomoc a dostatek informací pro uvážlivé rozhodnutí o dalších životních krocích, zprostředkovávají pomoc dalších pomáhajících služeb a koordinují spolupráci mezi institucemi zúčastněnými na ochraně osob ohrožených násilím.

Centra nenahrazují funkční složky sociální pomoci poskytované obcemi nebo nevládními organizacemi osobám ohroženým domácím násilím (např. azylové domy, poradny), ale **jsou nezastupitelným překlenovacím článkem mezi policejním omezením osoby násilné a občanskou i sociální emancipací osoby ohrožené**. Ta, za odborné intervence psychologů, pomoci sociálních pracovníků a potřebných rad z oblasti sociálně právní, začne postupně sama rozhodovat o svém dalším životě.

Komu je Intervenční centrum určeno?

- Osobám, které jsou ohroženy domácím násilím a jsou v ochranném režimu „vykázaní“, tzn., že násilná osoba byla ze společného bydliště vykázána nebo jí byl zakázán vstup.
- Osobám ohroženým domácím násilím, které svou situaci chtějí řešit a hledají pomoc, radu a informace. Služby Intervenčních center jsou poskytovány bezplatně.

Jak lze požádat Intervenční centrum o pomoc?

- V případě policejního vykázaní či zákazu vstupu do společného obydlí předá Policie ČR rozhodnutí o vykázaní do 48 hodin Intervenčnímu centru. Pracovníci Intervenčního centra na základě tohoto rozhodnutí nejpozději do 48 hodin kontaktují ohroženou osobu a nabídnou jí své služby.

³¹ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 157

- V případě, že ohrožená osoba chce řešit svůj problém v raném stádiu, může se obrátit na Intervenční centrum ve svém kraji (adresář Intervenčních center - viz přílohy).

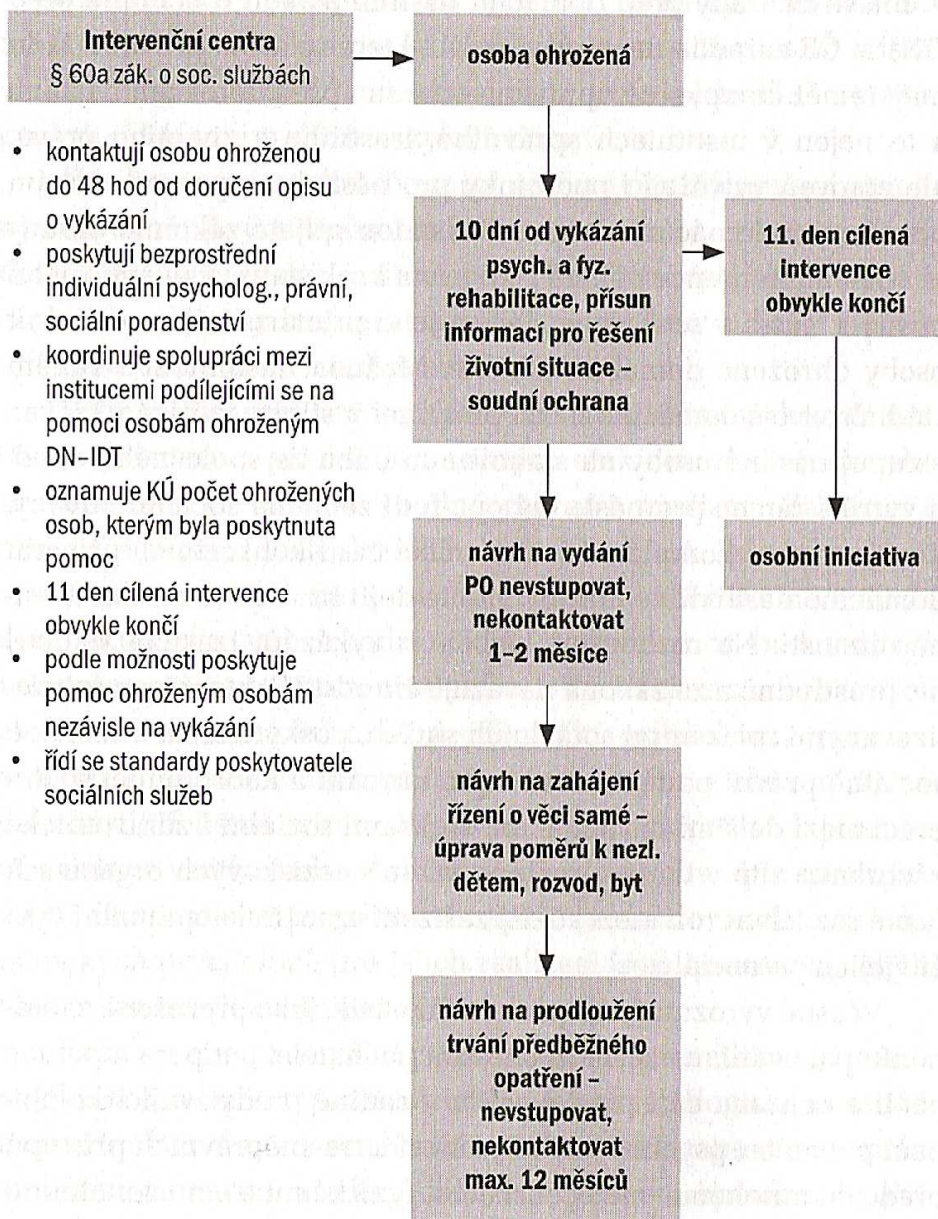
S kým můžete svou situaci v Intervenčním centru konzultovat?

- S koordinátorem pro domácí násilí, psychology, právníky a sociálními pracovníky. Ohrožená osoba nepotřebuje v těchto případech žádné doporučení.

V roce 2007 v Bílém kruhu bezpečí evidovali prostřednictvím sítě intervenčních center v ČR celkem **862 případů policejních vykázaní** a civilní soudy ve stejném roce přijaly **500** žádostí o vydání předběžného opatření se žádostí o vykázaní nebo jeho prodloužení. V kolika případech soudy takovou žádost zamítly nebo jí vyhověly nelze zjistit, tento údaj nebyl Ministerstvem spravedlnosti ČR statisticky sledován. V roce 2008 bylo evidováno **679** policejních vykázaní a na soudy bylo doručeno **400** žádostí se žádostí o vydání předběžného opatření. Počet poklesl o více než 20 %. V roce 2009 15 intervenčních center sdružených v Asociaci Intervenčních center v ČR evidovalo celkem **778** policejních vykázaní, tedy mírný nárůst, ale stále pokles oproti prvnímu roku vykazování o 10 %. Čísla z resortu justice nejsou zatím k dispozici. **Ze společného obydlí bylo v roce 2009 policií vykázáno celkem 780 násilných osob, z toho 16 žen.**³²

³² www.bkb.cz

Schéma pomoci ohroženým osobám v intervenčním centru

³³ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 164

Nejčastěji byly vykázaním přerušeny násilné incidenty v rámci věkové kategorie 31 – 40 let. V roce 2009 bylo prostřednictvím policejního vykázaní zajištěno bezpečí pro 762 bezprostředně ohrožených žen, 39 mužů a 911 dětí, celkem tedy bylo před dalšími možnými útoky blízké násilné osoby v minulém roce ochráněno 1712 osob. Podle Petry Vitoušové z Bílého kruhu bezpečí důvody kolísání počtu policejních rozhodnutí v posledních třech letech není snadné formulovat. Především nové oprávnění policie, umožňující včas preventivně stopnout incidenty domácího násilí, je využíváno v jednotlivých krajích velmi rozdílně. Maximálně v krajích Ústeckém, Karlovarském, minimálně v Plzeňském a hlavním městě Praze.

Avšak výskyt domácího násilí v naší zemi je potvrzován celoplošně nízkoprahovým příjmem ohrožených osob v intervenčních centrech, ročně zde evidují více než 4000 kontaktů. Samozřejmě, že ne u každého je situace natolik závažná, abychom mohli uvažovat o vykázaní. Můžeme se také domnívat, že policie prochází nesnadným procesem personální obměny. Nově nastupující policisté si teprve osvojují potřebné kompetence a ne vždy jsou schopni a ochotni nést odpovědnost za takové rozhodnutí.³⁴

Nestátní organizace a sdružení

V naší společnosti se násilím v rodinném prostředí nezabývají pouze odborníci z oblasti státní, ale také mnoho profesionálních odborníků a laických dobrovolných pracovníků v rámci nestátních neziskových organizací. Některé z nich významně přispěly k implementaci zákona o ochraně před domácím násilím do praxe. Jiné se spíše soustředí na přímou, déle trvající pomoc osobám ohroženým domácím násilím, pořádají semináře pro odbornou i laickou veřejnost se zaměřením na problematiku prevence domácího násilí a pomoci jeho obětem.³⁵

Jedním z nejznámějších občanských sdružení v naší republice je **Bílý kruh bezpečí**. Sdružení zaměřené na pomoc obětem trestné činnosti. V České republice vyvíjí svoji činnost už od roku 1991. Podal řadu podnětů k zákonodárným iniciativám (např. novela trestního zákona § 241, § 215a; novela trestního řádu § 44a), významným způsobem spolupracoval mj. na přípravě zákona č. 135/2006 Sb. na ochranu před domácím násilím, zákona č. 209/1997 Sb. o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti. Mimo jiné v rámci své expertní

³⁴ www.bkb.cz

³⁵ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 172

činnosti získal diagnostickou metodu SARA DN a adaptoval ji se souhlasem držitelů licence pro použití v České republice. Tuto metodu předal k využívání Policii České republiky.

Za zmínku určitě stojí také **DONA** - linka pro oběti domácího násilí, občanské sdružení **ROSA** - nabízející komplexní pomoc ženám obětem domácího násilí a jejich dětem, která sestává z krizové intervence, psychologické a právní pomoci a možnosti azylového ubytování s utajenou adresou v případě ohrožení na životě násilným partnerem. Dále pak **proFem o.p.s.** - středoevropské konzultační středisko s linkou právní pomoci pro obětí násilí na ženách, které poskytuje ve své právní poradně bezplatnou pomoc ženám při řešení obtížné životní situace vyvolané domácím násilím, **Acorus o.s.** - sdružení poskytující pomoc a azylové ubytování pro oběti domácího násilí a jejich děti, nebo také **Koordona** - koalice organizací proti domácímu násilí, která sdružuje neziskové organizace, které se v rámci své činnosti zabývají problematikou domácího násilí prostřednictvím přímé pomoci obětem, či realizací osvětových kampaní, vzděláváním odborné i laické veřejnosti a prosazováním systémových změn v této oblasti. Kromě výše uvedených, funguje v naší republice celá řada dalších organizací a sdružení.(viz přílohy)

Domácí násilí se stalo společensky reflektovaným problémem teprve v okamžiku, kdy se ho nejrůznějším nestátním neziskovým organizacím podařilo prosadit jako mediální téma. Do té doby se o domácím násilí veřejně nehovořilo. **Jedna část veřejnosti o existenci ponižování a týrání v partnerských vztazích a v širší rodině neměla tušení, druhá ho znala z vlastní zkušenosti, ale vnímala ho jako problém hluboce soukromý.** Současného stavu, který lze hodnotit jako „maximum možného“, bylo dosaženo za pomoci mezinárodních institucí, pod systematickým tlakem nestátních neziskových organizací na prosazení legislativních změn, které by přinesly ochranu osob ohrožených domácím násilím, včetně sankcionování a psychologické pomoci osobám násilným.

Po několikaletých diskusích a mnoha mediálních akcích bylo docíleno společenského konsensu. Ten našel své vyjádření nejprve v trestním zákoně, který uzákonil trestnost domácího násilí a posléze v přijetí zákona o ochraně před domácím násilím.³⁶ Pro osoby ohrožené domácím násilím je k dispozici především bezplatné a dostupné odborné poradenství v síti intervenčních center, kvalifikovaná pomoc prostřednictvím rodinných poraden, specializovaných nestátních organizací, psychologů

³⁶ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 176

a terapeutů. Stačí zadat požadavek na internet nebo zavolat např. na nonstop DONA linku a zjistit, jaká pomoc je dostupná v konkrétní lokalitě.

2.4 Intervenční projekty v zahraničí

Domácí násilí je ve světě pokládáno za poměrně zvláštní, samostatný fenomén. Mimořádnost přitom neplyne ani tak ze samotného násilí, ale spíš z toho, vůči komu a za jakých psychologických okolností je uplatňováno. Právě tyto okolnosti jsou zvýrazňovány v pojmech zneužívání partnera (Partner Abuse) nebo intimní násilí (Intimate Violence). Zatímco tyto dva pojmy zůstaly omezeny na stránky odborné literatury, **výraz domácí násilí (Domestic Violence) byl rychle v zahraničí medializován a stal se tak oficiální formulkou používanou při prezentaci a odtajnění problému před širokou veřejností. Fakt, že pachatel i oběť zůstávají i po zákroku policie v těsné blízkosti a jsou navíc spojeni mnoha vztahy, jako jsou děti, bydlení a majetek, ze kterých nelze jednoduše vystoupit, podnítil hledání efektivních strategií pro zvládnutí domácího násilí.**

Podstatu problému vystihuje velmi přesně definice domácího násilí používaná v Bostonském programu pro násilné muže „Emerge“. **Násilí je zde definováno jako „každý čin, kdy oběť dělá něco, co dělat nechce, který jí brání dělat něco, co dělat chce, nebo v ní vyvolává strach“.** Nemusí obsahovat fyzický kontakt, stačí zastrašující jednání, slovní vyhrožování, bouchání do stolu. Takové psychické týrání přímo podryvá svobodnou vůli a sebeúctu.³⁷ Program kombinuje vzdělávání a poradenství s cílem změnit postoje mužů vůči ženám. Násilní muži mají často vlastní obraz dokonalého muže, který je silný, úspěšný, konkurenceschopný, schopný řešit problémy, muže, který si je jist svými pocity, dokáže finančně zabezpečit rodinu a řádně se o ni starat. **Protože jde o ideální obraz, muž často propadá frustraci z toho, že do detailů nespĺňuje stanovené požadavky, a navenek svou nespokojenost se sebou samým demonstruje násilím.**

V USA probíhají již od roku 1983 dva programy ve státě Minnesota, a sice v Duluth a v Minneapolis. **V programu z Duluth se uvádí, že každý 19. násilný muž prošel tímto programem a že byl zaznamenán snížení počet zavražděných žen v manželském nebo partnerském vztahu.** Program DAIP je intervenční program proti domácímu násilí, který našel pokračovatele v dalších zemích především západní Evropy. **V experimentu**

³⁷ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 21

Minneapolis, jehož cílem bylo připravit účinná opatření pro policejní orgány při kontaktu s domácím násilím, **bylo zjištěno, že na některé skupiny pachatelů domácího násilí působí hrozba oficiálních sankcí. Čím je pachatel závislejší na sociálních vztazích, tím citlivěji reaguje na sankce.** Tento program rozdělil pachatele domácího násilí na sociálně problémové (s obecnou kriminální kariérou) a násilníky dvojí tváře, kteří do kontaktu s trestní justicí nepřišli.

V Kanadě probíhá program s názvem New Directions, **který je zaměřen na zpochybnění dosavadního chování násilných mužů, změnu vzorců jejich jednání a myšlení, které vede k násilí.** Používají se techniky jako management hněvu, komunikace, změny postojů směrem k rodinným rolím, usměrnění moci a kontroly ve vztahu, budování sebevědomí a antiagresivní programy.

A jak jsou na tom státy Evropské unie? **Pro řešení fenoménu domácího násilí má klíčový význam, že všechny státy Evropské unie garantují svými právními systémy ochranu zdraví, života a lidské důstojnosti.** Účinné nástroje, které osoby ohrožené domácím násilím ochrání, zabrání dalším útokům násilné osoby a umožní jejich potrestání, však v mnoha systémech stále chybí. V některých právních rádech najdeme potřebná ustanovení ve více různých zákonech, právní úprava je velmi roztržštěná a nejednotná. **Existují ale i evropské státy, které přijaly komplexní zákony upravující problematiku domácího násilí.**³⁸

Asi nejzásadnější průlom v ochraně před domácím násilím byl učiněn v roce 1997 v Rakousku, kdy vstoupil v účinnost „Spolkový zákon na ochranu před domácím násilím“. V návaznosti na něj byla novelizována celá řada zákonů, mezi nimi zejména „Zákon o bezpečnostní policii“. Policejní intervence v rámci ochrany před domácím násilím je uplatňována podle zákona o bezpečnostní policii. **Při ohrožení života a zdraví jsou orgány veřejných bezpečnostních služeb zmocněny osobu, od níž nebezpečí vychází, z bytu a jeho bezprostředního okolí vykázat na dobu 10 dnů a odebrat klíče od bytu.**

Na návrh ohrožené osoby, může soud předběžným opatřením délku vykázání prodloužit o dalších deset dnů. Policisté jsou povinni sepsat dokumentaci, ohlásit případ intervenčnímu

³⁸ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 56, 177

místo, sociálnímu úřadu pro mládež, kontrolovat dodržování zákazu vstupu. Rakouský **model se stal vzorem i pro další evropské úpravy**. Model převzala i Česká republika. Rakouská právní úprava vychází ze zásad:

- **násilí odehrávající se v soukromí je věcí veřejnou a stát má povinnost ho odvrátit;**
- **prioritní je bezpečnost osoby násilím ohrožované;**
- **svou pozornost je třeba nasměrovat nikoli k jednotlivému trestnému činu, ale na násilný vztah;**
- **zákaz násilí musí být stanoven dostatečně jednoznačně, a to bez ohledu na místo, kde k násilí dochází;**
- **za násilí je plně odpovědná násilná osoba;**
- **koncepční a multiinstitucionální přístup je nezbytný.**

A jaké byly první zkušenosti s novým zákonem? V průběhu prvních pěti let, kdy se podle zákona proti násilí postupovalo, bylo vydáno policií 13.853 nařízení o vykázaní násilníka z bydlíště. **Aplikace zákona se přes veřejnou informační kampaň a přes intenzivní školení příslušníků rakouské policie nesetkávala vždy se vstřícným a iniciativním prováděním**. Jelikož je v tradičním Rakousku ještě velmi hluboce zakořeněno patriarchální základní právo neomezené moci „pána domu“, počítalo se při prosazování zákona se značným odporem. Od policistů a policistek ve výkonu služby nová opatření vyžadovala velkou změnu myšlení, aby nyní pána domu, majitele a dokonce i sedláka vykázaly z jeho dvora, pokud nebezpečí vycházelo od něj. V roce 1997 bylo do azylových domů přijato 1030 žen a 1065 dětí, počet nocí strávených v azylech dosáhl čísla 96535.

Také Španělsko má od roku 2005 nejkomplexnější zákonodárství v oblasti domácího násilí, které na tuto specifickou formu násilí hledí důsledně jako na porušování lidských práv žen a jejich dětí, tedy uplatňuje zásadní a výrazný genderově podmíněný přístup. Vedle opatření směřujících ke zcitlivění problematiky domácího násilí (oblast osvěty, vzdělání) obsahuje i opatření preventivní; zároveň zavádí i zásadní trestnost pro pachatele domácího násilí a ochranu pro osoby ohrožené. Na základě

zákona byla zřízena řada sociálních zařízení, ohroženým osobám je poskytováno bezplatné právní poradenství včetně procesních doprovodů.³⁹

Rovněž německý model přístupu k řešení problému domácího násilí se vyznačuje komplexností řešení. Stěžejní pozornost při řešení problému má být věnována zejména otázkám prevence, práva, kooperaci jednotlivých institucí a projektů, propojení nabídek pomoci obětem do sítí, práci s pachateli, zcitlivování odborníků a odborné veřejnosti k tématu a mezinárodní spolupráci. Ustanovením zákona o ochraně před domácím násilím lze ochranné opatření omezující násilnou osobu uložit již při pouhé výhružce směřující proti životu, zdraví či omezování osobní svobody. **V Německu vznikl v roce 1984 projekt Muži proti mužskému násilí, který byl inspirován dulutským programem DAIP.** Jeho iniciátorem byl vysokoškolský profesor – pachatel násilí proti ženě. Poradenství je bezplatné, důraz je kladen na dobrovolnost, s kterou muži do programu přicházejí.

Klientelu projektu tvoří pachatelé:

- **fyzického násilí, kteří tvoří asi 60 % z celkové klientely, z nichž 10 % mužů týrá kromě své partnerky také své děti;**
- **sexuálního násilí, 12–13 % klientely;**
- **mladiství pachatelé, nejmladšímu pachateli násilí bylo 8 let, když zaútočil nožem na svou matku.**

Pracovníci projektu konstatovali, že ve většině případů pachatelé nejsou alkoholici, k násilnému útoku by v těchto případech došlo stejně. Jde o ventilaci nahromaděné vnitřní frustrace, kdykoliv muž cítí, že je ohrožen jeho vnitřní obraz dokonalého muže. **K úspěšnému zvládnutí násilného chování potřebují pachatelé násilného činu v průměru 1,5 až 2 roky odborné pomoci.** Tento program je poradenským místem pro násilné muže s následujícími kritérii: **dobrovolnost pachatele, orientace na současnost, empatie a zásada, že muži pracují pouze s muži.** Program se stal natolik přínosným, že vzniklo 20 poradenských center nejen v Německu, ale i v Rakousku a ve Švýcarsku, které jsou mezi sebou propojeny.

³⁹ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 188-189

V Holandsku je na každém okrsku jeden specialista na domácí násilí. Pokud si oběť žádá přítomnost policistky, je snaha jí vyhovět. Současně nabídne oběti kontakt na pomáhající organizace. Policisté jsou oprávněni vstupovat do bytu, pokud k tomu dá ten, kdo policii volá, souhlas. Prostřednictvím předběžných opatření může civilní soud nařídit násilné osobě opustit na stanovenou dobu byt obdobně jako v naší republice. **Probíhá zde také program pro násilníky pod gescí policie v Utrechtu ve spolupráci s poliklinikou De Waag.**

Program financuje nadace Dr. Hoevena na pomoc pachatelům domácího násilí. Principy programu jsou stanoveny následovně: **Nadace kontaktuje ženu pomocí policejní služby, jsou provedeny tři rozhovory s mužem v přítomnosti psychoterapeuta, po kterých následuje nácvik chování vedoucího k přerušení procesu násilí.** Program není vhodný pro agresivní pachatele, kteří se dopouštějí násilí i na veřejnosti. V programu je preferován systémově terapeutický přístup, pokud si oba partneři přejí ve vztahu pokračovat. Program má k dispozici testy zaměřené na efektivitu poskytované pomoci.

Ve Velké Británii má většina policejních složek přesné směrnice, které stanoví, jak v daném případě postupovat. Mezi výslovně zakotvené povinnosti policie v situacích domácího násilí patří mimo jiné: **reagovat co nejrychleji na volání o pomoc, zajistit bezpečnost ženy a dětí, zatknout muže, je-li k tomu důvod, zajistit lékařské ošetření, odkázat ženu na bezpečný azyl, informovat oběť o propuštění obviněného z vazby, uchovávat záznamy všech incidentů.** Případy domácího násilí vyšetřují specializovaní policisté. **Ve Velké Británii existuje asi třicet programů zaměřených na změnu chování násilného partnera. Tyto programy jsou realizovány prostřednictvím probační služby,** přičemž metodické postupy a standardy poskytuje Národní síť provozovatelů (National practitioners network).

Jsou používány techniky na snížení hněvu, odvykací léčba a párová terapie. Tyto programy se ukazují být neefektivní. Větší úspěch mají tzv. **psychoedukační přístupy** vycházející z teorie učení s pomocí behaviorálně kognitivních technik. Ty **vycházejí spíše z teorie násilí jako naučeného chování, které může být odnaučeno,** než z patologie osobnosti, alkoholu, stresu nebo nefunkčního vztahu. Programy trvají v rozmezí dvaceti až sto dvaceti hodin v průběhu několika týdnů. Ženě jsou zpravidla poskytovány informace o průběhu, na program dohlíží probační pracovník.

V Severním Irsku se v souladu s ustanoveními zákona o domácím násilí, který nabyl účinnosti 1. března 1996, může osoba poškozená nebo ohrožená domácím násilím u soudu domáhat vydání:

- **Bezpečnostního opatření, které spočívá v zákazu použití násilí nebo výhrůžek násilím. Pokud násilná osoba bydlí odděleně od osoby ohrožené, je vysloven zákaz sledování a přiblížení se k domu. Tento zákaz může být vysloven až na dobu pěti let.**
- **Výjimečného opatření vykázaní násilné osoby z domu nebo bytu. Toto opatření může být vydáno až na dobu tří let.**
- **Předběžného výjimečného opatření, kterým soud násilné osobě přikazuje opustit byt nebo dům s okamžitou platností.**
- **Ochranného opatření, které má podobné účinky jako opatření bezpečnostní. Porušení těchto opatření je hodnoceno jako trestný čin.**

Ve Finsku existují programy občanských sdružení Muži proti násilí, Svaz azylových domů a Finská společnost pro duševní zdraví. Autoři různých programů pro odnaučování násilného chování v rodině a partnerských vztazích dospívají k názoru, že úspěšnost intervenčního programu závisí:

- **na dobře definovaných cílech,**
- **na důkladném rozboru osobnosti pachatele,**
- **na jasně formulovaných kritériích,**
- **na důrazu na motivaci k absolvování programu,**
- **na akceptaci zodpovědnosti za násilí,**
- **na propojení programu s justičním systémem (probační a mediační služba, alternativní tresty).**

Cílem programů pro násilníky je přesvědčit účastníka o jeho zodpovědnosti za násilné chování, vzdělávat je v otázkách rodových rolí a patriarchálního systému, posílit, resp. vytvořit schopnost sebekontroly a zvládnání zloby. Mezi obecně orientované intervenční programy patří např. program „zvládnání zloby“ nebo program „zacházení s domácím násilím“.

Skotský projekt Change je reedukační program pro násilné muže napojený na trestní v problematice domácího násilí. Doplňuje servis pro týrané ženy s názvem Women's Aid justici. Má dva cíle – reedukaci pachatelů a vzdělávání profesionálů a širší komunity Services. **Cílem je, aby muži získali náhled na násilí vůči ženám a byli konfrontováni s vlastním chováním.** Programy probíhají především formou skupinové terapie, muži se učí kooperaci, vyjednávání, empatii i asertivitě. Program vyhodnocuje Institut pro studium násilí při Stirling Universite ve Skotsku. Výsledky projektu jsou velice povzbudivé – **až 40 % úspěšných frekventantů sledovaných jeden rok se po absolvování kurzu nedopustilo násilí.**⁴⁰

V Polsku je domácí násilí považováno za trestný čin. Tento trestný čin spáchá ten, kdo člena rodiny, jiného blízkého příbuzného, fyzicky nebo mentálně postiženou osobu, mladistvého nebo jinou trvale nebo dočasně závislou osobu fyzicky nebo psychicky týrá či zneužívá. Sankcí je trest odnětí svobody v rozmezí od 3 měsíců do 5 let. Problémem je ,stejně jako v České republice, tzv. pravidlo sedmi dnů. Jestliže byla totiž následkem týrání způsobena oběti újma na zdraví, vyžaduje se alespoň sedmidenní pracovní neschopnost pro to, aby byl útok posouzený jako trestný čin. Pokud se týká ukládání trestů, **nejčastěji jsou ukládány podmíněné tresty odnětí svobody. Tato skutečnost je mimo jiné vyvolána rozhodnutím Nejvyššího soudu. Ten v roce 1976 vydal směrnici stanovící, že prioritou soudů nižšího stupně při rozhodování v těchto případech má být zachování rodiny.** Pouze v nejzávažnějších případech by mělo dojít k uložení trestu odnětí svobody. I s ohledem na tuto skutečnost je pro případy domácího násilí charakteristická vysoká recidiva (72,4 % případů).

Statistiky Ministerstva spravedlnosti ukazují, že 98 % pachatelů domácího násilí jsou muži. 81 % obětí jsou manželky pachatelů, 8 % matky, 5 % bývalé manželky, 3 % družky, 2 % tchýně a 1 % děti. V Polsku existuje celá řada organizací pomáhající obětem domácího násilí. Mezi nejznámější patří Centrum pro práva žen. Toto Centrum nabízí odbornou právní a psychologickou pomoc, organizuje výcvikové programy pro policii a prokurátory. V roce 1995 zahájilo Centrum nový program s názvem "Tribunál - Násilí na ženách".⁴¹

⁴⁰ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 54-57

⁴¹ www.bkb.cz

2.5 Dílčí závěr

Zásadní význam pro ochranu osob ohrožených domácím násilím, kterou přinesl zákon o ochraně před domácím násilím, **má institut vykázaní násilné osoby**. Vykázaní násilné osoby policejním orgánem ze společného obydlí je počátek standardizovaného procesu vycházejícího z přiměřené policejní pravomoci, s cílem zajistit osobě ohrožené (nejčastěji ženě) asistovaný přechod ze stádia bezmocnosti do stádia konstruktivní aktivity, ve které by měla řešit svoji životní situaci.

Po dobu 10 dní je oběti prostřednictvím intervenčního centra poskytována podpora a poradenství, aby se v dlouhodobé perspektivě mohla postarat o vlastní bezpečný život. K tomu může využívat ochranné instituty občanského práva - předběžná opatření - ukládající násilné osobě něčeho se zdržet nebo naopak něco konat, podávat návrhy ve věci samé (řízení o výchově a výživě nezletilých dětí, návrh na rozvod manželství).⁴²

Pro řešení fenoménu domácího násilí má klíčový význam, že všechny státy Evropské unie garantují svými právními systémy ochranu zdraví, života a lidské důstojnosti. V některých právních řádech najdeme potřebná ustanovení ve více různých zákonech, proto je mnohdy právní úprava problematiky domácího násilí velmi roztříštěná a nejednotná. **Existují ale i evropské státy, které přijaly komplexní zákony upravující problematiku domácího násilí**, jako například v Rakousku. **Rakouský model se stal vzorem i pro další evropské úpravy**. Inspiraci v něm našla i Česká republika.

⁴² Voňková, J. Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 90

3. Klíčové problémy přístupu k domácímu násilí

V každé společnosti existuje mnoho, ať již tradovaných, zaužívaných, psaných nebo uměle vytvořených a vyžadovaných pravidel lidského chování. Všechna tato pravidla považovaná za normy společenského chování včetně zvyklostí se v průběhu času mění. **To, co je považováno za normální nebo odlišné od normy vystupuje až v souvislosti s historickým srovnáním.** Ne každá odchylka musí být deviací nebo zločinem. Převážně jsou však tyto odchylky posuzovány jako protispoločenské jednání. Názory na určité jevy se mění podle doby, regionu nebo rozvoje společnosti. Jako příklad uvedu posun v přístupu k prostituci nebo drogovým závislostem. **Co společnost pobuřovalo před několika lety, je dnes považováno za běžné.** Prostituce se dnes v mnoha zemích legalizuje. Vede je k tomu snaha udržet tento společenský problém v určitých mezích a pod kontrolou.

Lidé, kteří měli to štěstí a nezažili násilí ve své rodině, často nerozumí reakcím obětí, zdá se jim nepochopitelné, proč oběť něco neudělá, nezastaví násilí, neodejde. Někteří z nich se snaží zjistit, jaký podíl na násilí má oběť, zda násilí nevyprovokovala. Zdá se jim nepochopitelné, proč by se jinak pachatel násilí dopouštěl. Hledají chyby na straně oběti místo toho, aby jednoznačně odsoudili násilné chování. **Často si neumí vysvětlit, jak je možné, že člověk, který je na veřejnosti příjemný a společenský, se chová doma úplně jinak.**

Přijetí toho, že obětí domácího násilí se může stát ve své podstatě kdokoli, že se jedná o násilí opakující se bez ohledu na chování oběti, znamená ohrožení naší představy o tom, že domov je bezpečné místo a že jsme před tímto druhem násilí ochráněni. Obětí domácího násilí se však můžeme stát my sami, mohou se jimi stát naše děti, naši rodiče, naši sourozenci, naši přátelé a známí. **Z hlediska prevence je tedy důležité dozvědět se více o tom, jak rozpoznat prvotní signály a zabránit tak rozvoji násilí ve vztazích.** Za účelem poskytování kvalitních služeb pro oběti partnerského násilí je potřeba, aby všechny instituce, které jsou v této oblasti zainteresovány, sjednotily svůj pohled a přístup k tomuto problému, zvláště v oblasti odhadování rizika pokračování násilí a vytváření bezpečnostního plánu pro oběť. Podcenění nebezpečnosti pachatele domácího násilí se pro oběti totiž může stát osudným.

3.1 Současný přístup k domácímu násilí

V červenci 2006 proběhl druhý sociologický reprezentativní výzkum o domácím násilí v ČR. Pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR, a.s. ho stejně jako v roce 2001 zrealizovala agentura STEM. Od posledního výzkumu v roce 2001 se **informovanost o problému domácího násilí** viditelně zlepšila. V současné době téměř všichni lidé starší 15ti let (97 %) vědí nebo alespoň tuší, co si pod tímto pojmem představit. Ovšem **stále špatná zůstává poučenost o tom, jak na domácí násilí reagovat (dostatek informací má v současné době 19 % veřejnosti, v roce 2001 18 %)**. Zájem o získání těchto informací je přitom pořádně velký, a to zejména u lidí, kteří se s domácím násilím již někdy setkali. **Nedostatečná informovanost o tom, jak se tváří v tvář domácímu násilí zachovat, zůstává nadále jedním z faktorů, které snižují osobní ochotu lidí proti němu zasáhnout.**

Období mezi lety 2001 a 2006 je obdobím zvýšeného zájmu o řešení otázky domácího násilí. **Veřejnost tento nový přístup k problematice domácího násilí zaznamenala.** Velká část lidí je přesvědčena, že v porovnání se situací před pěti lety se dnes o problému domácího násilí nejen více mluví (89 %), ale více se pro jeho řešení, zejména pak pro pomoc jeho obětem, dělá (74 %). **S kladnou odezvou se setkávají rovněž nová zákonná opatření přijatá na ochranu proti domácímu násilí. Značnou podporu mezi běžnou populací má zejména zřízení intervenčních center (83 %), za užitečné opatření je většinou veřejnosti považována i možnost vykázní násilníka ze společného bytu (68 %).**

Zvýšená pozornost věnovaná domácímu násilí v posledních pěti letech měla **pozitivní dopad také na postoje veřejnosti k tomuto jevu.** Výrazně pokleslo mínění, že jde o okrajový problém, který je soukromou věcí rodiny (v roce 2001 43 %, dnes 28 %). Zároveň se **zvýšil podíl lidí, kteří domácí násilí považují naopak za naléhavý problém, k němuž nemůže zůstat okolí (příbuzní, sousedé, lékař, policie) a zejména stát, lhotejně** („je to problém, s nímž by měl stát něco dělat“ v roce 2001 61 %, v současné době 84 %). Pozitivní změnou je rovněž oslabení jednoho ze základních mýtů o tom, že napohled slušní lidé se společenským chováním, se domácího násilí nedopouštějí (64 % v roce 2001, 51 % dnes).

Vedle nepochybně pozitivních posunů ve vnímání domácího násilí výzkum ukázal, že **některé rozpory a mýty v názorech na výskyt domácího násilí, zjištěné v roce 2001, přetrvávají dodnes.** Stejně jako před pěti lety velká většina veřejnosti na jedné straně

připouští, že domácí násilí je obecný jev, který se týká všech vrstev společnosti (81 % v roce 2001 i dnes), na druhé straně téměř každý druhý člověk podléhá mýtu, že k domácímu násilí dochází především v materiálně slabých rodinách (v současné době stejně jako v roce 2001 48 %). **Stejně vnitřně nekonzistentní jsou i představy o tom, kdo jsou oběti domácího násilí. I tady stojí proti sobě stále stejně časté přesvědčení o tom, že oběti se může stát každý člověk (77 % v obou letech) a mýtus o typické oběti jako slabé a bojácné ženě „puťce“, která si nechá vše líbit (61 % v roce 2001, 68 % nyní).**

Potvrzením trendů z roku 2001 je rovněž stejná hladina přiznaného násilí mezi partnery, naměřená v letošním šetření. Podle ní má nějakou osobní zkušenost s násilím ve vlastním partnerském vztahu zhruba 14 % populace starší 15ti let (v roce 2001 16 %). **Je třeba upozornit, že tyto údaje vycházejí z odpovědí lidí ochotných o svých osobních zkušenostech vypovídat a lze předpokládat, že skutečná míra domácího násilí mezi partnery je u nás s velkou pravděpodobností vyšší.**

V zásadě stejné zůstávají také typické znaky domácího násilí mezi partnery. Podobně jako před pěti lety je značná část případů partnerského násilí dlouhodobá (59 %), má tendenci být stále častější (52 %) a ve velké většině zahrnuje fyzické násilí (81 %), z toho nejčastěji v kombinaci s psychickým násilím (48 %). **Velkou výzvou pro angažovanost státu v řešení problematiky domácího násilí je skutečnost, že stále ve velké části domácností, v nichž dochází k násilí mezi partnery, vyrůstají děti (80 %), které se často stávají přímými svědky tohoto násilí (v 57 % rodin s dětmi).**

Ve výzkumu se rovněž potvrdilo, že některé zažitě představy o výskytu domácího násilí, jsou skutečně mýtem. V realitě se partnerského násilí dopouštějí i vzdělaní lidé a lidé s dobrým materiálním standardem. **Podle výpovědí svědků nebo osob, které na vlastní kůži zažily domácí násilí, měly více než dvě pětiny obětí partnerského násilí (45 %) a třetina agresorů středoškolské nebo dokonce vysokoškolské vzdělání. V 70 % případů se násilí mezi partnery odehrávalo v domácnostech průměrně až nadprůměrně materiálně zajištěných.**

Závěry reprezentativního sociologického výzkumu o domácím násilí v ČR v roce 2006 potvrdily, že velká většina veřejnosti (84 %) považuje domácí násilí za vážný problém, jehož řešení přesahuje možnosti soukromé sféry rodin a vyžaduje intervenci státu.

Opakovaně se rovněž ukázalo, že nějakou zkušenost s domácím násilím má poměrně velká část lidí, **každý druhý člověk starší 15 let ví o nějakém případě partnerského násilí z doslechu**, zhruba čtvrtina se s tímto druhem domácího násilí setkala přímo, nejčastěji v roli svědka, ale nijak výjimečně i v roli oběti.

Hladina výskytu domácího násilí v ČR byla opakovaným výzkumem potvrzena ve výši cca 16 % populace starší 15 let. Podobně jako v roce 2001 výzkum také prokázal, že ve velké části rodin, v nichž dochází k násilí mezi partnery, žijí děti (80 %) a v téměř třech pětinach těchto rodin se násilí odehrává přímo před jejich zraky. Naprostá většina veřejnosti je přesvědčena, že dnes se o problému domácího násilí více mluví (89 %), více se pro jeho řešení dělá (68 %) a pomoc pro oběti domácího násilí je dostupnější (74 %).⁴³

3.2 Legislativa problematiky domácího násilí

Novodobé české právo vždy zakazovalo násilí proti člověku a postihovalo je sankcemi, a to i vězením. Dlouhá léta ale trvalo, než čeští zákonodárci pochopili, že domácí násilí je tak specifické protiprávní jednání, že na ně v zákonech nestačí obecné zákazy a tresty - že vyžaduje speciální právní úpravu. V České republice tato úprava proběhla na základě zákona č. 135/2006 Sb., o ochraně před domácím násilím.

Zákon vychází z pravidel, jaká existují v zemích, které jsou nám blízké z hlediska právní kultury a i jiných společenských charakteristik. Inspirací byl pro experty zejména rakouský model.

Zákon je neutrální, bez ohledu na to, kdo je původcem násilí a kdo jeho obětí. Vychází přitom z obecných znaků domácího násilí – opakování a stupňování závažnosti násilného jednání, které směřuje proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti ve společném obydlí násilné a ohrožené osoby.

Ohrožený člověk zpravidla potřebuje okamžitou reakci a účinný zásah včetně zamezení násilí do budoucna. Proto jsou v návrhu kombinována opatření sociální i právní. Předpokládá se využití správních orgánů (policie), justice a sociálních služeb.

⁴³ www.bkb.cz

Výrazným rysem zákona je důraz na preventivní řešení domácího násilí. Dosud je v případě domácího násilí možné zasáhnout až v momentě, kdy dojde k závažnému útoku a dokonce zranění – podstatou tedy je opatření represivní.

Východiskem návrhu zákona je umožnit zásah do partnerského vztahu, v němž dochází k týrání tak, že se násilník vykáže na přiměřenou dobu z bytu. Napadený získá dostatek času na to, aby si bez psychického či jiného nátlaku ujasnil situaci, v níž se nachází a uspořádal svoje plány.

Tři pilíře naděje:

policejní zásah, který by měl především okamžitě ukončit páchané násilí a zároveň rozhodnout o dočasném vypovězení útočníka ze společného bytu (nutné dokázat předcházející útoky a předpoklad, že k útoku dojde znovu),

- oprávnění k rozhodnutí má konkrétní policista,
- vykázaní potrvá 10 dní,

podpora ze strany intervenčních center – psychologická, sociální, právní a další potřebná pomoc,

občanskoprávní řešení situace,

- předběžné opatření, spočívající rovněž ve vykázaní útočníka z bytu,
- zákaz návratu do bytu,
- zákaz navazování dalších kontaktů (tento zákaz by trval 1 měsíc s možností soudního prodloužení).

Zneužití rozhodnutí o vykázaní zabrání:

- důkladné proškolení policistů a dalších osob, které podobné konflikty řeší,
- zavedení zahraničních diagnostických metod, které umožňují zjistit skutečné riziko hrozby násilím v konkrétním případě,
- databáze informací, na jejichž podkladě dokážou policisté vyhodnotit, zda je namístě rozhodnout o vykázaní,
- řešení před nezávislým soudem v občanskoprávním a případně i trestním řízení, které navazuje na postup policie,

- hrozba trestního postihu policistů i ohrožených osob, pokud by nepravdivými informacemi donutili vykázat partnera/partnerku z bytu.⁴⁴

Z legislativního hlediska jde o složenou novelu:

- Zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky.
- Zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.
- Zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona.

Zákon je koncipován na principu:

- **priority práv** – zásah do soukromé sféry je přípustný, pokud je nezbytný pro ochranu života, zdraví, práv a svobod osob ohrožených domácím násilím,
- **subsidiarity** – bezpečnost osoby ohrožené násilím je zajištěna opatřeními netrestní povahy, role trestního práva je subsidiární,
- **odvrácení hrozby nebezpečí** – zákonná opatření jsou preventivní reakcí na nebezpečné chování násilné osoby a prevencí rizika opakování násilného jednání,
- **přiměřenosti a minimalizaci zásahů** – druh, trvání a intenzita zásahu policisty je určována účinnou ochranou a minimálním zásahem do ústavně zaručených práv a svobod,
- **výměny informací** zejména mezi policisty, intervenčními centry a orgány sociálně právní ochrany.⁴⁵

Modelem pro návrh tohoto zákona byl rakouský zákon proti domácímu násilí, který zavedl tzv. institut vykázání již v roce 1997. Také v Rakousku byla řešena otázka, zda při vykázání pachatele z jeho domu nedochází k **porušení jeho ústavních práv**, jak se uvádí v prvním odstavci článku 8 Evropské úmluvy o lidských právech: "**Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, svého domova a korespondence.**" Aktivisté bojující za práva žen však došli k závěru, že **jedna část populace nemůže vykonávat svá práva na úkor jiných**. Ti, kteří se snažili implementovat efektivní opatření v boji proti domácímu násilí, **citovali** tak druhý odstavec článku 8: "**Zásah veřejného úřadu do práv každé osoby je možný, pouze když je legitimní a představuje opatření nezbytné pro udržení národní bezpečnosti, veřejného pořádku, ekonomické**

⁴⁴ www.spondea.cz

⁴⁵ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 83-84

stability, ochranu příkazů a prevenci trestných činů nebo pro ochranu práv a svobod jiných."

Důvodová zpráva k návrhu zákona výslovně uvedla, že návrh „**usiluje o jednoznačné vyhranění postoje státu, který formou institutu vykázaní dává jednoznačně najevo vůli upřednostňovat právo na ochranu života, zdraví a lidské důstojnosti před ochranou vlastnických či užívacích práv.** Nový zákon se v mnoha ohledech inspiroval zahraniční právní úpravou. Z historických důvodů totiž trestní právo – nejen v Česku – nejdříve propracovalo ochranu práv podezřelého či obviněného, zatímco účinná ochrana obětí (a potenciálních obětí) trestných činů se do zákona postupně dostává teprve v novější době.⁴⁶

Zákonem č. 135/2006 Sb., se změnil tyto zákony:

- zákon o Policii České republiky,
- občanský soudní řád,
- trestní zákon,
- zákon o sociálním zabezpečení,
- zákon o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení.

Zákon o Policii České republiky

V zákoně o Policii ČR bylo doplněno nové oprávnění policistů – vykázat násilnou osobu ze společného obydlí. Policisté o vykázaní rozhodují z úřední povinnosti a bez projednání věci, přičemž se nevyžaduje souhlas ohrožené osoby. Policisté mají povinnost vyrozumět intervenční centrum a v případě, že v domě je také nezletilá osoba, musí vyrozumět i příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Občanský soudní řád

Podle občanského soudního řádu může předseda senátu předběžným opatřením uložit účastníku, proti kterému návrh směřuje, předběžným opatřením zákaz vstupu do společného obydlí až na 1 měsíc.

Zákon o sociálním zabezpečení

Osobám, které jsou ohroženy násilným chováním ze strany osob blízkých, nebo osob, které s nimi žijí ve společném bytě nebo domě, je poskytována bezprostřední individuální

⁴⁶ Conwayová, H. L.: Domácí násilí, Praha, Albatros, 2007, s. 79

psychologická a sociální pomoc ambulantní nebo azylové povahy. A také zprostředkování poskytnutí následné pomoci zejména sociální, lékařské, psychologické a právní. Pro poskytování pomoci jsou zřízena intervenční centra, která aktivně kontaktují oběti domácího násilí a informují je o jejich právech, specializovaných centrech a možnostech pomoci. **Součástí pomoci je i spolupráce a vzájemná informovanost mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, orgány policie ČR a obecní policie, nestátními i charitativními organizacemi.** Intervenční centra plní koordinační úlohu mezi těmito organizacemi a vyhodnocují vzájemnou spolupráci.

Legislativní opatření na ochranu obětí domácího násilí jsou bezpochyby důležitým předpokladem efektivní pomoci ohroženým osobám. **Funkčnost interdisciplinárního systému pomoci a aplikace zákonů v praxi si však vyžaduje splnění základního předpokladu, kterým je znalost psychologie oběti i pachatele a mechanismů udržujících obět' v násilném vztahu.** To může napomoci zainteresovaným institucím identifikovat **případy partnerského násilí a lépe se zorientovat v často velmi spletité situaci.** Začlenění problematiky domácího násilí do vzdělávání pracovníků pomáhajících profesí, policistů, soudců, zdravotníků a dalších profesionálů je velmi důležitým krokem prevence sekundární viktimizace obětí a skutečné pomoci.⁴⁷

3.3 Postup státních institucí - prevence a intervence

Nový postup státních institucí v oblasti prevence a intervence přinesl zákon č. 135/2006 Sb., o ochraně před domácím násilím. Jeho prostřednictvím došlo ke změnám v několika stávajících platných zákonech. Jedním z nich je i zákon o policii České republiky.

Novelizovaný zákon o Policii ČR přinesl zásadní změnu v možnostech ochrany osob ohrožených domácím násilím, a to cestou prevence, dříve než chování násilné osoby nabude intenzity trestného činu a osoba ohrožená utrpí závažnou újmu na fyzickém a psychickém zdraví. Policisté představují významný článek v řetězu osob podílejících se na prevenci, intervenci, pomoci a řešení případů domácího násilí. Spolu s lékaři a sociálními pracovníky tvoří vstupní bránu, kterou prostupují na veřejnosti informace o jednotlivých případech, do té doby skrytých v soukromí.

⁴⁷ Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M.: Partnerské násilí, Praha, LINDE, 2008, s. 72-75

Nový právní institut - vykázaní - opravňuje policisty k vykázaní násilné osoby ze společného obydlí na dobu 10 dnů a kontrole dodržování uložených omezení. Dále policejním orgánům byla uložena povinnost uvědomit o vykázaní intervenční centra a v případě přítomnosti nezletilých dětí v rodině také orgán sociálně právní ochrany dětí. Jak násilná, tak osoba ohrožená musí být poučeny o svých právech a povinnostech. **V souvislosti s přijetím zákona o ochraně před domácím násilím byl vydán Závazný pokyn policejního prezidenta č. 179/2006, kterým se stanoví postup příslušníků Policie České republiky v případech domácího násilí.**

V souvislosti s přijetím zákona o ochraně před domácím násilím bylo v zákoně o sociálních službách **upraveno postavení intervenčních center jako zařízení sociálních služeb.** Centra **poskytují odbornou pomoc osobám ohroženým domácím násilím a koordinují činnost v této oblasti v rámci daného kraje.** Zvýšenou pozornost věnuje **ministerstvo práce a sociálních věcí problematice dětí žijících v rodinách ohrožených domácím násilím** vypracováním metodického pokynu, který upravuje spolupráci orgánů sociálně právní ochrany s dalšími státními a nestátními organizacemi podílejícími se na ochraně osob ohrožených domácím násilím, **se zvláštním zřetelem na nezletilé děti.** Byl vydán adresář poskytovatelů sociálních služeb nabízejících pomoc osobám ohroženým domácím násilím a zhodnocena jejich dostupnost pro občany a kvalita jejich služeb.

Ministerstvo zdravotnictví vydalo metodický pokyn „Postup lékařů při poskytování zdravotní péče osobám ohroženým domácím násilím“. Cílem pokynu **bylo sjednocení postupu lékařů při poskytování zdravotní péče oběti domácího násilí.** V rámci Programu prevence kriminality podpořilo ministerstvo tříletý projekt **Terapie pachatelů domácího násilí v rámci komplexní ochrany před domácím násilím.** Projekt byl úspěšně zakončen a v roce 2007 měl být implementován do praxe. Realizaci bezplatných kurzů pro klinické psychology však brání nedostatek finančních prostředků.

Uvedení terapeutických programů pro pachatele domácího násilí do praxe bude realizováno ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti prostřednictvím Probační a mediační služby. Její ředitelství předložilo Radě pro probaci a mediaci návrh akreditačního systému probačně resocializačních programů pro dospělé pachatele. V této souvislosti však

také vyplynula potřeba legislativního řešení, které by zakotvilo akreditaci těchto programů. Po legislativní změně by mohly být zakomponovány do systému alternativních trestů.

Proškolování státních zástupců, soudců a odborných pracovníků přicházejících do styku s domácím násilím **probíhá** v rámci vzdělávacích programů **na půdě Justiční akademie**.

V oblasti primární prevence zpracovalo **Ministerstvo školství a tělovýchovy** na období **2005 - 2008 základní koncepční dokument „Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy“**. Primární prevence **zahrnuje i aktivity v oblasti syndromu týraných a zneužívaných dětí a domácího násilí.**⁴⁸

3.4 Možnosti součinnosti zainteresovaných složek

Nejnovější pokrok v prevenci násilí zahrnuje spolupráci úřadů. Tento **přístup má svůj původ v myšlence, že domácí násilí může být efektivně eliminováno pouze prostřednictvím koordinovaných postupů všech dotčených úřadů**. V Rakousku je spolupráce mezi úřady součástí všech intervenčních projektů s cílem zvýšit efektivitu opatření k prevenci násilí a více je přizpůsobit potřebám obětí. Strategie je velice komplexní a zahrnuje dlouhý seznam úřadů, přístupů a stanovisek. Nezbytným předpokladem pro to, aby se všechny úřady mohly efektivně zapojovat do boje proti domácímu násilí je konsensus o tom, že akty násilí neleží v rámci norem sociálního chování, ale jsou porušením těchto norem.⁴⁹

⁴⁸ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 170-171

⁴⁹ www.bkb.cz

Právní rámec upravující součinnost orgánů státních, samosprávných a sociálních služeb uskutečňujících ochranu před domácím násilím v České republice zahrnuje tyto zákony:

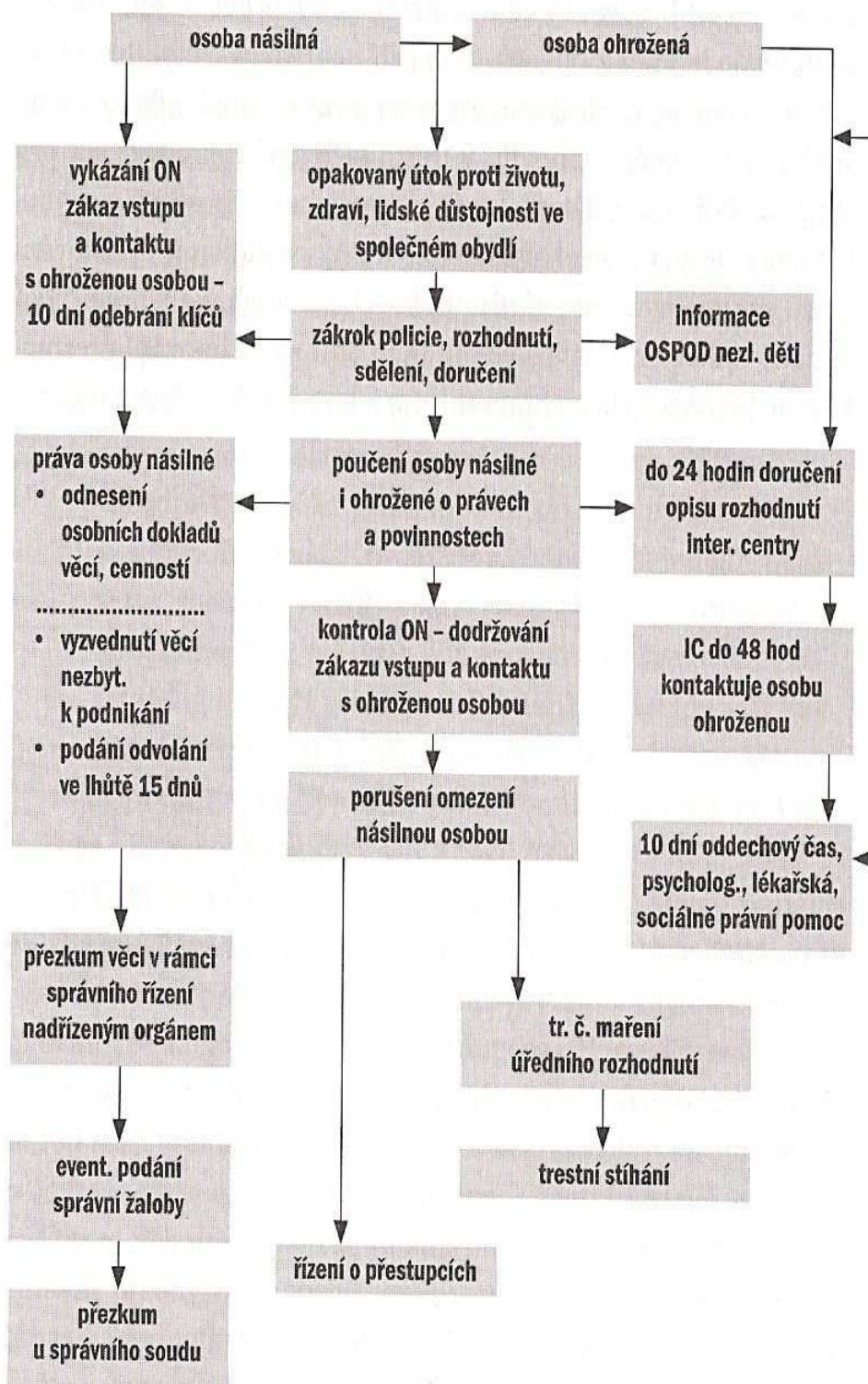
- **Zákon č. 135/2006 Sb.**, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím a to:
 - **zákon č. 283/1991 Sb.**, o Policii ČR opravňující policisty k vykázaní násilné osoby ze společného obydlí na dobu 10 dnů,
 - **zákon č. 99/1963 Sb.**, občanský soudní řád zavádějící zvláštní předběžné opatření ochrany osoby ohrožené domácím násilím,
 - **zákon č. 140/1961 Sb.**, trestní zákon stanovující sankce za závažné nebo opakované porušení vykázaní nebo předběžného opatření nařízeného soudem.

- **Nový zákon č. 108/2006 Sb.**, o sociálních službách řadí intervenční centra mezi sociální zařízení krizové pomoci, provozovaná nestátními organizacemi na základě registrace krajských úřadů. (účinnost od 1. 1. 2007)

- **Novela zákona č. 359/1999 Sb.**, o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 134/2006 Sb., přináší, mimo jiné, výrazné zlepšení ochrany nezletilých dětí před domácím násilím.⁵⁰

⁵⁰ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 95

Schéma fungování zákona č. 135/2006 Sb.⁵¹

⁵¹ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 94

Ve spolupráci s nevládními organizacemi byla vytvořena řada projektů, jejichž cílem bylo a je důkladné proškolení policistů v problematice domácího násilí a využití získaných poznatků v praxi. Jako například školení o metodě SARA DN, kterou do České republiky přivezl Bílý kruh bezpečí. **Diagnostická metoda SARA** (Spousal Assault Risk Assessment) vznikla v Kanadě a byla transformována pro práci policistů ve Švédsku. Policie metodu používá **při vstupu do bytu**, kdy se snaží situaci nejprve zmapovat a odhadnout. **Situaci vyhodnocuje pomocí této speciální metody, která obsahuje 15 strukturovaných otázek.** (viz přílohy)

Další možností zlepšení spolupráce mezi zainteresovanými složkami, ale i s dalšími organizacemi, které se věnují pomoci při řešení případů domácího násilí, je **Interdisciplinární tým**. Interdisciplinární tým (dále jen IDT) **je tvořen zástupci státních, městských i nestátních organizací podílejících se na řešení problematiky domácího násilí na území měst.** Aktivitami IDT je udržování informovanosti veřejnosti o problematice domácího násilí, zvyšování odborných znalostí formou průběžných školících akcí a odborných výcviků, pravidelné vyhodnocování situace v oblasti domácího násilí apod.

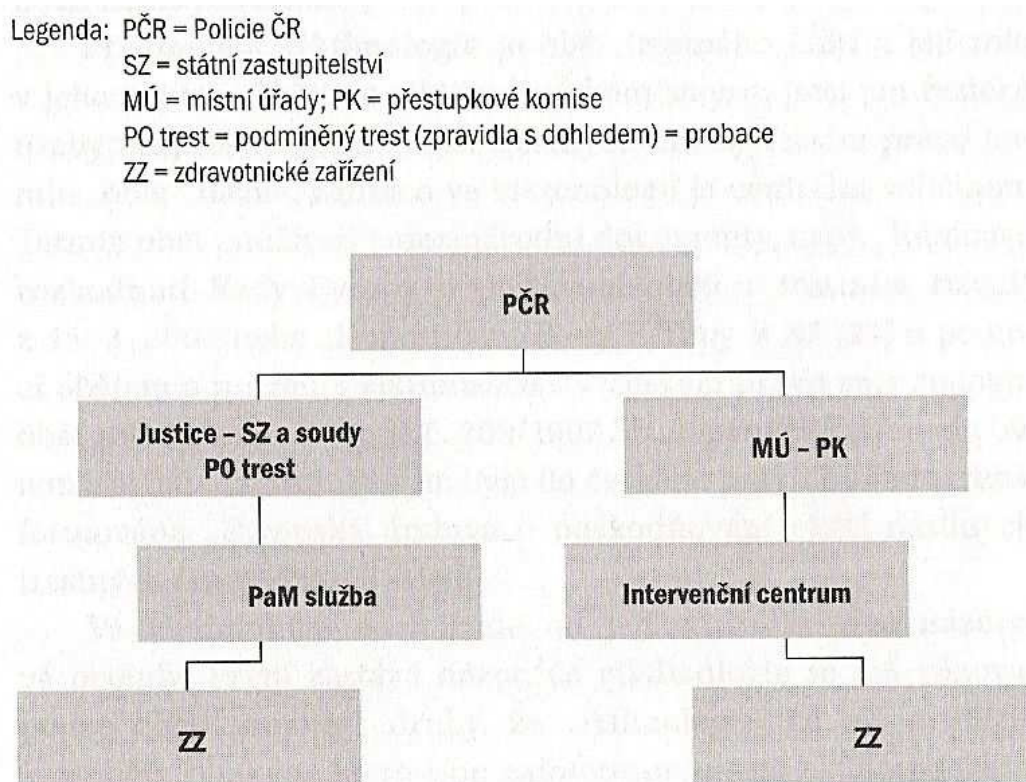
Na území Jihomoravského kraje probíhá interdisciplinární spolupráce v návaznosti na správní uspořádání bývalých okresů. Jedná se o sedm interdisciplinárních týmů působících v oblastech Břeclav, Hodonínsko, Brno-město, Brno-venkov, Vyškov, Blansko-Boskovice a Znojensko. V Brně je iniciátorem a koordinátorem v oblasti řešení problematiky domácího násilí Odbor zdraví Magistrátu města Brna. V ostatních regionech je koordinace spolupráce iniciativou Intervenčního centra. **Pilířem jsou společná setkání, která vytváří prostor pro diskuse jednotlivých odborníků a hledání společných postupů tak, aby výsledkem byla efektivní a dostupná pomoc ohroženým osobám.**⁵² (další členové týmu viz přílohy)

Zákon o ochraně před domácím násilím spolu s předpisy trestního práva tvoří dostatečný rámec nejen pro součinnost již existujících zařízení, zaměřených na ochranu před domácím násilím, ale také pro zařazení psychoterapeutického programu do systému ochrany před domácím násilím a včlenění zdravotnických zařízení realizujících tento program mezi spolupracující instituce. **Stávající institucionální síť je třeba doplnit minimálně o 14**

⁵² www.spondea.cz

zdravotnických zařízení (v každém kraji jedno), která by poskytovala zpracovaný, ministerstvu zdravotnictví předložený, **program psychoterapeutické práce s pachatelem**. Tvorba diferencovaného systému programů zacházení s násilnou osobou vyžaduje fungující diagnostiku, na níž bude založena diferenciace násilníků podle povahy jejich násilí a na tomto základě doporučení vhodného programu. Účast v tomto programu by měla být dobrovolná. Jak je známo z terapie závislostí skýtá dobrovolnost určitou, byť ne příliš velkou, naději na úspěšnost.⁵³

Schéma zapojení do terapeutických programů

⁵³ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem, 2008, s. 61

3.5 Dílčí závěr

Mnozí z nás si často neumí vysvětlit, jak je možné, že člověk, který je na veřejnosti příjemný a společenský, se chová doma úplně jinak. Přijetí toho, že obětí domácího násilí se může stát ve své podstatě kdokoli, že se jedná o násilí opakující se bez ohledu na chování oběti, znamená ohrožení naší představy o tom, že domov je bezpečné místo a že jsme před tímto druhem násilí ochráněni.

Při poskytování kvalitních služeb pro oběti partnerského násilí je potřeba, aby všechny instituce, které jsou v této oblasti zainteresovány, sjednotily svůj pohled a přístup k tomuto problému, zvláště v oblasti odhadování rizika pokračování násilí a vytváření bezpečnostního plánu pro oběť. Podcenění nebezpečnosti pachatele domácího násilí se pro oběti totiž může stát osudným.

V České republice byl v roce 2007 uveden do praxe zcela nový právní institut a jeho užití je významným zásahem do ústavně zaručených práv a svobod násilné osoby, především jejího práva na nedotknutelnost obydlí a ochranu vlastnického (užívacího) práva. Současně s ním je nutné zaměřit pozornost státní správy a neziskového sektoru na primární prevenci násilí ve vztahu, které v posledních letech má tendenci prosakovat i do věkové kategorie dospívajících a na osvětu, která bude apelovat na včasné vyhledání pomoci v raném stadiu rozvoje násilí ve vztahu a domácího násilí. **Primární prevence začíná již v předškolním věku a je zaměřena na zdravé sebevědomí, toleranci a zodpovědnost.**⁵⁴

⁵⁴ Čírtková, L., Vitoušová, P.: Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů, Praha, Grada, 2007, s. 114

II. Praktická část

4. Průzkum fungování zákonných úprav domácího násilí v praxi

Rodina by měla být místem, kde se člověk cítí bezpečně, kde má své soukromí, svou jistotu a zázemí. Dnes je situace taková, že v 10 % českých rodin se odehrává domácí násilí. Ve většině případů jde ruku v ruce fyzické a psychické formy násilí. V 80 % žijí v těchto rodinách děti, které se stávají svědky a často i oběťmi rodinného násilí. Přitom násilí v rodinách není novým jevem, již v dávné minulosti lze nalézt mnohé případy. Přesto se dlouhou dobu o tomto problému v naší společnosti nehovořilo. Jedna část veřejnosti o existenci ponižování a týrání v partnerských vztazích a v širší rodině neměla tušení, druhá ho znala z vlastní zkušenosti, ale vnímala ho jako záležitost hluboce soukromou. Přitom se jedná o závažný problém, který s sebou přináší vážné důsledky a má negativní vliv na všechny členy rodiny.

Domácí násilí se stalo společensky reflektovaným problémem teprve v okamžiku, kdy se ho nejrůznějším nestátním neziskovým organizacím podařilo prosadit jako mediální téma. Od roku 2004 prošlo řešení problematiky domácího násilí v České republice značným vývojem. S účinností od 1. 6. 2004 sankcionuje domácí násilí novela trestního zákona prostřednictvím § 215a - Týrání osoby žijící ve společném bytě nebo domě. Dalším významným posunem je vydání zákona č. 135/2006 Sb., který mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Zásadní změnou ve vnímání potřeby řešení domácího násilí je postoj státu a dalších organizací k ochraně obětí domácího násilí.

Původní zákonné úpravy se spíše soustředily na postih pachatele a pomoc obětem byla opomíjena. Nemalý podíl na těchto pozitivních změnách v legislativě má mnohaleté úsilí nevládních organizací. Právě ony byly v minulosti útočištěm obětí domácího násilí, které zde hledaly pomoc a azyl před agresorem. Už tehdy ale bylo zřejmé, že bez pomoci zvenčí nemají ani osoba ohrožená ani násilná z bludného kruhu domácího násilí vystoupit. **Také intervence státu původně spočívající ve stíhání a potrestání násilníka, se ukázala jako nedostatečná.** Vedle potrestání je neméně **důležitá prevence a osvěta**, která působí na informovanost a povědomí celé společnosti. Změna názorů a postojů společnosti přinesla nový pohled na tento závažný problém. A s ním přišlo i poznání, že domácí násilí nelze odstranit, pokud jej bude společnost tolerovat.

4.1 Projekt průzkumu fungování nových zákonných úprav v praxi

Cíl průzkumu

Cílem mé práce je zjistit a poukázat na klíčové problémy současného přístupu k domácímu násilí, které stále souvisí s postupnou změnou názoru a postojů k domácímu násilí a uvědomění si, že problémy související s domácím násilím je potřeba řešit novým způsobem. Protože ty staré, původní už v dnešní, rychle se rozvíjející, společnosti nevyhovují. V naší společnosti skutečně k určitému posunu ve změně názorů a postojů došlo. Výsledkem jsou nové legislativní úpravy aplikované v praxi od roku 2007. Proto obsahem mé teoretické části diplomové práce bylo zjistit, o jaké zákonné úpravy se jedná a jakým způsobem fungují při praktické aplikaci na řešení domácího násilí.

K dosažení těchto poznání jsem se snažila přijít nejen studiem dostupné literatury a různých dokumentů, ale především oslovením pracovníků zainteresovaných složek, které pro řešení domácího násilí v naší republice vybrali sami zákonodárci. Mojí snahou bylo zjistit jejich názory, postřehy, poznatky, či případné nedostatky. Snažila jsem se o propojení teoretických poznatků s praxí, ve které se podle mého názoru nejlépe ukáže, zda jsou tyto legislativní úpravy vhodné a dostačující. Tímto směrem jsem také vedla svůj průzkum. Otázky kladené respondentům měly za cíl zjistit poznatky o fungování legislativních změn v praktické podobě. Zajímalo mě, v čem konkrétně vidí největší problém. Jaká pozitiva či nedostatky spatřují v nových možnostech řešení plynoucích ze zákonných úprav.

Metody průzkumu

Zdrojem informací pro moji práci bylo mimo jiné studium dostupné literatury a dokumentů. Čerpala jsem teoretické i praktické poznatky, které byly doposud o řešení problematiky domácího násilí zaznamenány. Zjišťovala jsem, jaký je současný přístup naší společnosti k řešení domácího násilí. Odpovědi jsem našla v sociologických výzkumech, které realizoval Bílý Kruh Bezpečí. Pro srovnání jsem v praktické části uskutečnila kvalitativně orientovaný průzkum. S ohledem na zkoumanou problematiku jsem ke zjišťování údajů zvolila metodu – **interview** (slovo anglického původu, skládá se ze dvou částí, „inter“ - znamená „mezi“ a „view“ znamená „názor“, nebo „pohled“). Název naznačuje, že jde o interpersonální kontakt. Nejčastěji jde o kontakt tváří v tvář, i když někdy se používá i telefonické interview. Interview je metodou, která umožňuje zachytit nejen fakta,

ale i hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů.⁵⁵ Ze stejného důvodu jsem v rozhovorech použila otevřené otázky.

Soubor respondentů

Při volbě souboru jsem se rozhodla pro záměrný výběr menší skupiny respondentů. S ohledem na stanovený cíl průzkumu bylo potřeba zvolit respondenty, kteří se v problematice řešení domácího násilí pohybují již delší dobu a mají potřebné vědomosti a zkušenosti, které bych mohla využít při popisu přímého kontaktu s realitou. Pro srovnání poznatků z praxe jsem do praktické části diplomové práce zařadila také dva skutečné příběhy dvou žen – obětí domácího násilí o jejich nelehkém a zdlouhavém boji o klidný život bez násilí.

Stanovení hypotéz

Na začátku průzkumu jsem po nastudování teoretických poznatků v literatuře a odborných dokumentech stanovila následující hypotézy.

Hypotéza č. 1:

Desetidenní lhůta pro vykázní agresora ze společného obydlí je vzhledem k řešení situace oběti nedostačující.

Hypotéza č. 2:

Intervence státu vůči agresorům je nedostačující, stát by měl pro agresory realizovat intervenční terapeutické programy.

Hypotéza č. 3:

Vzhledem k malému počtu Intervenčních center, je pro ohrožené osoby jejich dosažitelnost nedostačující.

⁵⁵ Gavora, P.: Úvod do pedagogického výzkumu, Brno, Paido, 2000, s. 110

4.2 Rozhovory s pracovníky zainteresovaných složek

V průběhu realizace průzkumu jsem jako respondenty v rámci rozhovorů oslovila pět zástupců zainteresovaných složek. Respondenty jsou policejní komisařka, vedoucí Obvodního oddělení Policie České republiky, dvě vedoucí Oddělení sociálně právní ochrany dětí a sociální pracovnice Intervenčního centra. Vzhledem k tomu, že Intervenční centrum v Brně slouží celému Jihomoravskému kraji, respondenty jsem vyhledala ve dvou sousedících okresech Jihomoravského kraje a to v Břeclavi a Hodoníně. Dva respondenti jsou přímo z bývalého okresního města Břeclavi. Další dva jsou zástupci zainteresovaných složek z Veselí nad Moravou, menšího města, které spadá pod okres Hodonín. Dle vyjádření vedoucího Územního odboru služby kriminální policie Hodonín v rámci hodonínského okresu nejvíce případů domácího násilí zaznamenávají právě v regionu Veselí nad Moravou, to byl důvod oslovit respondenty v tomto městě.

Otázky pro respondenty

Řešení domácího násilí v České republice doznalo v průběhu posledních 6 let výrazných legislativních změn.

- 1) Jak často se setkáváte s případy domácího násilí?**
- 2) Jaký je Váš názor na změnu legislativy v oblasti domácího násilí a její fungování v praxi? V čem vidíte přínos těchto změn a proč? V čem vidíte jejich nedostatky?**
- 3) Jaký je Váš názor na vykázní agresora ze společného obydlí na dobu 10 dnů z hlediska ochrany obětí, je podle Vás pro oběť tato lhůta dostačující?**
- 4) Jak hodnotíte zákonné úpravy týkající se agresora, jsou podle Vás dostačující?**
- 5) Jak hodnotíte dosažitelnost intervenčního centra pro oběti domácího násilí ve Vašem regionu?**
- 6) Jak hodnotíte spolupráci s dalšími zainteresovanými složkami při řešení domácího násilí?**

- 7) **Co považujete za vhodnější variantu řešení: ochranu před domácím násilím obsaženou v několika zákonech různých rezortů, nebo ochranu před domácím násilím řešenou jedním uceleným zákonem?**
- 8) **Co byste navrhli pro zlepšení řešení domácího násilí v oblasti prevence a intervence?**

První respondent je vedoucí Obvodního oddělení Policie české republiky Veselí nad Moravou. U policie pracuje už 17 let. S případy domácího násilí se v rámci oddělení setkává několikrát za měsíc. Policejní oddělení je součástí Intervenčního týmu v Hodoníně.

Druhým respondentem je policejní komisařka z Územního odboru služby kriminální policie a vyšetřování v Břeclavi. Na oddělení pracuje 10 let a případy domácího násilí se zabývá od roku 2007. Územní odbor Policie České republiky Břeclav, jehož je Územní odbor služby kriminální policie a vyšetřování součástí, je členem Interdisciplinárního týmu v Břeclavi.

Třetím respondentem je vedoucí Oddělení sociálně právní ochrany dětí, které je součástí Odboru sociálních věcí Městského úřadu Břeclav. Na tomto oddělení pracuje již 15 let. S řešením případů domácího násilí se setkává velmi často, protože Oddělení sociálně právní ochrany dětí Břeclav je členem Interdisciplinárního týmu v Břeclavi.

Čtvrtým respondentem je vedoucí Oddělení sociálně právní ochrany dětí z Odboru sociálních věcí Městského úřadu Veselí nad Moravou. Problematiku domácího násilí řeší také velmi často. I toto oddělení je členem Interdisciplinárního týmu v Hodoníně.

Pátým respondentem je sociální pracovnice SPONDEA Brno – intervenčního centra pro Jihomoravský kraj. Organizace zahájila svoji činnost v roce 1998, kdy se začala věnovat problematice týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí, a od roku 2006 i dospělým, kteří se stali oběťmi domácího násilí. V současné době je **poskytovatelem sociálních služeb** - intervenční centrum, krizová pomoc, telefonická krizová pomoc, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Má **pověření pro výkon sociálně – právní ochrany dětí a je zařazena mezi nestátní zdravotnická zařízení**, a to druhem a rozsahem poskytované péče: ambulantní psychiatrická péče. Kromě služeb Intervenčního centra poskytuje svoje služby v Krizovém centru pro děti a mládež.

1) Jak často se setkáváte s případy domácího násilí?

Vedoucí Obvodního oddělení policie Veselí nad Moravou (dále jen OOP Veselí nad Moravou) - případy domácího násilí řeší v rámci oddělení několikrát do měsíce, ať už v rovině přestupkové či trestní.

Policistka Služby kriminální policie a vyšetřování Břeclav (dále jen SKPV Břeclav) - s případy domácího násilí se setkává v menším počtu, než je tomu ve větších městech, tak do 10 případů ročně.

Vedoucí Oddělení sociálně právní ochrany dětí Břeclav (dále jen OSPOD Břeclav) - v průběhu roku řeší tak 4-5 případů domácího násilí, vysvětluje, že toto jsou případy domácího násilí, kde jsou účastny děti, jinak se s případy domácího násilí setkává velmi často, její oddělení je členem Interdisciplinárního týmu Břeclav, kde se řeší všechny případy domácího násilí, tedy i bez účasti dětí.

Vedoucí Oddělení sociálně právní ochrany dětí Veselí nad Moravou (dále jen OSPOD Veselí nad Moravou) – v průměru tak čtyři případy domácího násilí ročně, je to dáno i tím, že Oddělení sociálně právní ochrany dětí se s případy domácího násilí setkávají až v okamžiku, kdy je v případě domácího násilí přítomno dítě – jako svědek nebo oběť.

Pracovnice intervenčního centra SPONDEA Brno (dále jen SPONDEA) – s případy domácího násilí se setkávají denně, protože osoby ohrožené domácím násilím jsou cílovou skupinou jejich služby, počet případů, které ročně evidují v rámci Jihomoravského kraje, je okolo 500 případů, evidenci vedou od roku 2007.

2) Jaký je Váš názor na změnu legislativy v oblasti domácího násilí a její fungování v praxi? V čem vidíte přínos těchto změn a proč? V čem vidíte jejich nedostatky?

OOP Veselí nad Moravou - legislativní změny jsou podle jeho názoru přínosem pro řešení domácího násilí, zejména po novelizaci zákona o Policii České republiky, **přínos** vidí v možnosti agresora vykázat z obydlí, což zcela jistě má účinek na bezpečnost napadené osoby, **agresor je určitým způsobem postižen za své jednání**,

nedostatkem by podle něj mohlo být to, že o vykázaní násilné osoby rozhodují **policisté**, kteří **mnohdy na místě zasahují v emocionálně vypjatém prostředí, což může ovlivnit posouzení situace.**

SKPV Břeclav - změnu legislativy schvaluje a **velký posun vidí v tom, že vykázaní agresora není podmíněno souhlasem oběti**, policie zde postupuje z úřední povinnosti a násilník tak nemůže zneužívat závislosti oběti,

přínos vidí v zajištění větší ochrany pro oběti domácího násilí a větších pravomocech policie, jako například institut vykázaní agresora ze společného obydlí, kdy se násilník musí zdržet jakýchkoli kontaktů s obětí a v případě porušení mu hrozí trestní postih za maření výkonu úředního rozhodnutí,

nedostatkem je podle jejího názoru velký zásah do základních práv a svobod agresora, proto je potřeba každý případ řešit s rozvahou a shromáždit dostatečné důkazy, **osobně se setkala s případy, kdy bylo nahlášení domácího násilí zneužito při řešení problémů mezi manžely v rozvodovém řízení**, kdy se manželka tímto způsobem snažila urychlit rozvod a institut vykázaní chtěla namísto pomoci použít jako zbraň proti manželovi.

OSPOD Břeclav - nové zákonné úpravy uvítala, určitě jsou podle ní značným posunem při řešení domácího násilí,

přínos vidí ve větší ochraně oběti domácího násilí a poskytování sociální a právní pomoci prostřednictvím Intervenčních center,

nedostatky vidí v tom, že zástupci zainteresovaných složek jsou proškolení samostatně v rámci svého resortu, jako **daleko efektivnější řešení by podle ní bylo společné proškolení zástupců všech zainteresovaných složek např. formou supervize.**

OSPOD Veselí nad Moravou – uvítala fungování změn a novou úpravu postupu institucí, přínos vidí v tom, že legislativní **změny umožňují lepší ochranu obětí domácího násilí** a také umožňují zainteresovaným institucím lépe reagovat na řešení případů domácího násilí.

SPONDEA Brno - za velmi významnou změnu považuje zákon č. 135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím, považuje ho za zákon zákonů, který ve svém znění upravuje několik stávajících zákonů a zavádí zde pojem domácí násilí, jeho trestnost, pravomoci policie zasáhnout v soukromém prostoru proti agresorovi a povinnost pro sociální službu

intervenčního centra navázat na zásah policie psychosociální a sociálně-právní podporou ohrožené osoby,

hlavní přínos vidí ve změně, kterou pozoruje zavedením zákona v praxi v tom, že **pro ohrožené osoby není jediným řešením odchod od násilného partnera**, nebo jiného člena domácnosti, **a hledání nového nákladného ubytování nebo pobyt v azylovém domě**, zákon přinesl pravomoc pro policisty, kteří v případech domácího násilí mohou zajistit bezpečí pro ohroženou osobu prostřednictvím institutu vykázání, což v praxi znamená, že společně obydlí opouští násilník z moci úřední a ohrožená osoba není postižena dvakrát, jednou jako oběť trestného činu a podruhé tak, že musí vynaložit nemalé prostředky na vlastní ochranu, další přínos vidí ve významné legislativní změně, která vešla v platnost 1. 1. 2010 – novela trestního zákona, která zavádí nový trestný čin „nebezpečné pronásledování“, který je v určitém procentu případů domácího násilí pokračováním viktimizace oběti po rozdělení násilné a ohrožené osoby,

nedostatkem byla do letošního roku právě absence trestnosti pronásledování, které předešlá právní úprava neřešila, další omezení platné právní úpravy vidí v tom, že **institut vykázání neřeší všechny případy domácího násilí**, předpokládá totiž, že agresor bude nařízení policie a soudu respektovat, **jistý problém může nastat u osob, které obecně nerespektují autority, nebo u osob pocházejících z jiného sociokulturního prostředí**, navíc nově získaná pravomoc policistů na ně klade nové nároky a vyžaduje jejich vysokou odbornost v okamžiku rozhodování, zda se jedná či nejedná o domácí násilí.

3) Jaký je Váš názor na vykázání agresora ze společného obydlí na dobu 10 dnů z hlediska ochrany obětí, je podle Vás pro oběť tato lhůta dostačující?

OOP Veselí nad Moravou – lhůtu označil za dostačující, podle něj existují nástroje k dalšímu prodloužení v podobě návrhu na předběžné opatření podané u soudu.

SKPV Břeclav - podle jejího názoru je lhůta 10 dnů vykázání agresora dostačující.

OSPOD Břeclav - vykázání agresora ze společného obydlí na dobu 10 dnů vidí jako nedostačující, vhodnější by byla lhůta 14 dnů, oběť by měla daleko více času a prostoru pro řešení vlastní situace včetně dětí, **zákon sice umožňuje prodloužení lhůty pro vykázání, ale odpovědnost za toto rozhodnutí přechází na oběť**, která musí sama iniciovat podání návrhu na předběžné opatření u soudu.

OSPOD Veselí nad Moravou - 10 denní lhůta pro vykázání agresora je dostačující.

SPONDEA Brno – zkušenosti z praxe ukazují, že **ohrožená osoba nejlépe a nejefektivněji spolupracuje s pomáhajícími institucemi co nejdříve po incidentu**, proto se snaží kontaktovat oběť co nejdříve po zásahu policie, v tomto ohledu je proto desetidenní lhůta dostačující, ale **zároveň klade na ohrožené osoby vysoké nároky v tom, aby rychle jednaly a podnikly neprodleně další právní kroky**, navíc dobu 10 dnů lze prostřednictvím předběžného opatření prodloužit o jeden měsíc a tato doba již dává lepší možnost k rozhodování pro další řešení situace násilí v rodině.

4) Jak hodnotíte zákonné úpravy ve vztahu k agresorovi, jsou podle Vás dostačující?

OOP Veselí nad Moravou – to je velmi individuální, u někoho toto opatření postačuje, u někoho ne, doposud neřešili žádný případ, kdy by se agresor porušením nařízení dopustil maření výkonu úředního rozhodnutí, takže **na základě jejich dosavadních zkušeností toto opatření postačuje**.

SKPV Břeclav – zákonné úpravy plynoucí z nových legislativních úprav **vidí jako dostačující**, agresor je podle ní potrestán dostatečně.

OSPOD Břeclav – není, **vnímá jako velmi závažný problém absenci práce s agresorem**, podle jejího názoru by **tuto oblast mohli řešit neziskové organizace formou projektů na terapeutické programy určené násilným osobám**, dokládá svůj názor zkušeností z praxe, kdy agresor, který se násilí dopouští pouze na manželce nebo družce, nikoli na dětech, je mu umožněn kontakt s dětmi, čehož pak využívá jako zbraně proti oběti, vyhrožuje jí, že už děti nikdy neuvidí, nebo že jim ublíží, oběť pak pod tímto tlakem řeší situaci tak, aby ochránila děti a například se k agresorovi vrátí.

OSPOD Veselí nad Moravou – není, podle jejího názoru by měla být **agresorovi poskytována psychologická popř. psychiatrická pomoc a to automaticky**.

SPONDEA Brno – není dostačující, určitě **by přivítala terapeutickou pomoc agresorům v rámci státní intervence, protože oběti se k agresorům v mnoha případech vrací a kolotoč násilí vůči oběti se znovu opakuje.**

5) Jak hodnotíte dosažitelnost Intervenčního centra pro oběti domácího násilí ve Vašem regionu?

OOP Veselí nad Moravou – z hlediska vzdálenosti je **umístění intervenčního centra v krajském městě nevyhovující pro člověka, který se chce např. jen poradit**, v případě vykázaní násilné osoby, je dostupnost pro oběť velmi dobrá, protože instituce vyjíždí za oběťmi, intervenční centrum SPONDEA Brno dojíždí mimo jiné i do Veselí nad Moravou, takže se tím dostupnost pro oběti zlepšila.

SKPV Břeclav – **dosažitelnost** institucí pro oběti **je špatná z hlediska vzdálenosti**, kdy Brno je od Břeclavi vzdáleno kolem 60 kilometrů, s tímto dojížděním se zvyšuje i finanční a časová náročnost, neznámé prostředí a hledání intervenčního centra může oběť znejistit, proto uvítala vstřícnost intervenčního centra pro Jihomoravský kraj SPONDEA Brno, které vyšlo vstříc a pravidelně dojíždí do Břeclavi.

OSPOD Břeclav – potvrdila, že síť Intervenčních center v rámci republiky je špatně dosažitelná vzhledem k velké rozloze krajů a vzdálenosti, kterou musí oběti nebo ohrožené osoby absolvovat, pokud chtějí centrum navštívit, OSPOD Břeclav zlepšilo situaci spoluprací se SPONDEOU Brno – Intervenčním centrem pro Jihomoravský kraj, spolupráce spočívá v tom, že **zástupci intervenčního centra pravidelně jednou za měsíc dojíždí do Břeclavi, kde mají v budově Městského úřadu Břeclav k dispozici prostory**, této možnosti využívají jak oběti domácího násilí, u kterých již policie rozhodla o vykázaní agresora ze společného obydlí, ale i další osoby, které se chtějí informovat nebo poradit o pomoci obětem domácího násilí.

Informace proběhla i v regionálních médiích, obětem tak nabízí lepší možnosti při řešení jejich situace lepší dostupností intervenčního centra a také zde odpadá nejistota oběti z neznámého prostředí, navíc jsou obě složky součástí Interdisciplinárního týmu složeného z intervenčního centra SPONDEA Brno, OSPOD Břeclav, OSPOD Mikulov, OSPOD Hustopeče, OSPOD Pohořelice, Územního odboru Policie České republiky Břeclav, Městské

policie Břeclav, neziskových organizací a azylových domů, které působí na území Břeclavska, tým se schází jednou za tři měsíce a řeší spolu případy a problémy související s problematikou domácího násilí v těchto regionech, v případě naléhavosti probíhají schůzky i častěji.

OSPOD Veselí nad Moravou – dostupnost hodnotí jako dobrou, ale jenom díky spolupráci s intervenčním centrem SPONDEA Brno, které pravidelně dojíždí do Veselí nad Moravou, čímž se dostupnost zlepšila.

SPONDEA Brno – dosažitelnost služeb v regionech Jihomoravského kraje je odlišná, **v některých městech máme k dispozici detašované poradny**, některé azylové domy, nebo charitativní zařízení nabízejí bezplatné sociální a poradenské služby pro osoby ohrožené domácím násilím, na některých místech Jihomoravského kraje jsou však tyto služby pro ohrožené osoby stále nedostačující.

6) Jak hodnotíte spolupráci s dalšími zainteresovanými složkami při řešení domácího násilí?

OOP Veselí nad Moravou – spolupráce mezi zainteresovanými složkami je podle jeho názoru na dobré úrovni.

SKPV Břeclav – součinnost mezi zainteresovanými složkami hodnotí jako velmi dobrou, velice kladně hodnotí právní pomoc, kterou obětem domácího násilí poskytuje intervenční centrum.

OSPOD Břeclav – součinnost zainteresovaných složek vnímá jako výbornou, navíc město Břeclav od 1. 2. 2010 realizuje projekt Odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra České republiky s názvem „Systém včasné intervence“ (podrobné informace o projektu viz přílohy)

OSPOD Veselí nad Moravou – spolupráce je podle jejího názoru na dobré úrovni.

SPONDEA Brno – koordinace spolupráce zainteresovaných institucí je zákonnou povinností intervenčního centra pro daný kraj, spolupráci budují a rozvíjí od roku 2006 v Brně, v ostatních regionech Jihomoravského kraje pak od roku 2007, znalost problematiky

domácího násilí a schopnost řešit jednotlivé případy společně se díky pravidelným setkáním interdisciplinárních týmů stále zlepšuje.

7) Co považujete za vhodnější variantu řešení - ochranu před domácím násilím prostřednictvím několika zákonů různých rezortů, nebo ochranu před domácím násilím obsaženou a řešenou jedním uceleným zákonem?

OOP Veselí nad Moravou – vždy je lepší a přehlednější komplexní řešení v rámci jedné zákonné normy.

SKPV Břeclav současnou legislativní úpravu vidí jako vhodnou a dostačující.

OSPOD Břeclav – uvítala by řešení domácího násilí jedním uceleným zákonem.

OSPOD Veselí nad Moravou – schvaluje stávající způsob řešení ochrany před domácím násilím, upravit postup v jednom zákoně by bylo legislativně složité a každá instituce by se znovu musela přizpůsobit nové legislativě.

SPONDEA Brno – lepší variantou je řešení problematiky domácího násilí obsažené v jednom zákoně.

8) Co byste navrhli pro zlepšení řešení domácího násilí v oblasti prevence a intervence?

OOP Veselí nad Moravou – v oblasti intervence zlepšit postup a proškolení policistů, kteří mnohdy nezkušení a ve vysoce emocionálně vypjatém prostředí musí rozhodovat o tom, zda se jedná či nejedná o domácí násilí a případně rozhodnout o vykázání.

SKPV Břeclav - v oblasti prevence určitě zlepšit osvětu o problematice domácího násilí, aby oběti mohly řešit svůj problém s domácím násilím co nejdříve a nečekaly s oznámením.

OSPOD Břeclav – zlepšit prevenci v oblasti domácího násilí páchaného na seniorech a s tím související i oblast intervence při ochraně seniorů u tohoto druhu domácího násilí, další oblastí je prevence a intervence u agresora, kde chybí intervenční programy pro násilné osoby.

OSPOD Veselí nad Moravou - v oblasti prevence zlepšit osvětu, přístup občanů k základním informacím o domácím násilí a možnostech pomoci a řešení, včetně literatury.

SPONDEA Brno – v oblasti prevence je klíčové vzdělávání na několika úrovních – těch, kteří se přímo s případy domácího násilí setkávají – sociální pracovníci, zdravotníci, učitelé, soudci, státní zástupci, dále policistů, vykonávajících ochranu ohrožených osob a zasahujících proti agresorům, dále osvěta veřejnosti, tak aby občané věděli, že mohou do případu domácího násilí zasáhnout a jak mohou pomoci, a také osvěta mladých lidí, kteří stojí na počátku svých prvních vztahů, aby se v budoucnu dokázali v případě ohrožení bránit.

4.3 Analýza a interpretace výsledků průzkumu

Interpretace dat získaných od respondentů prostřednictvím rozhovorů

Úvodním dotazem jsem chtěla zjistit četnost případů domácího násilí, s nimiž se respondenti setkávají v rámci jednotlivých zainteresovaných složek. Z odpovědí vyplynulo, že **respondenti z řad policie a Odboru sociálních služeb řeší případy domácího násilí v průměru 10 krát za rok.** Naproti tomu **Intervenční centrum, které slouží celému Jihomoravskému kraji, se s řešením případů domácího násilí potýká denně.** Nižší počet případů domácího násilí je také typický pro menší města, jako jsou Břeclav a Veselí nad Moravou, což potvrzují i statistiky intervenčních center v celé republice. Otázkou je, zda počet známých a oznámených případů domácího násilí v těchto regionech a městech je skutečný celkový počet, nebo se jedná jenom o případy domácího násilí, které se dostanou na veřejnost.

U otázky týkající se změny legislativy v oblasti domácího násilí a fungování těchto úprav v praxi jsem se u respondentů snažila zjistit, jak tyto změny vnímají, v čem vidí přínos či případné nedostatky. Samozřejmě mě nejvíce zajímaly osobní postřehy a zkušenosti respondentů s aplikací těchto změn v praxi. Všichni oslovení respondenti novou legislativní úpravu oblasti řešení domácího násilí vítají. **Přínos** těchto úprav **vidí** především **ve větší ochraně oběti domácího násilí prostřednictvím institutu vykázání násilné osoby ze společného obydlí** a rozšíření možností řešení situace pro oběť. V minulosti to byla právě oběť, která byla postižena hned dvakrát, jednou jako oběť útoků a podruhé jako osoba,

pro kterou bylo jediným řešením domácího násilí odchod z domu a hledání útočiště v azylových domech.

Dalším přínosem je větší pravomoc policistů zasáhnout v soukromém prostoru - vykázání agresora - prováděné z úřední povinnosti policie, které navíc není podmíněno souhlasem oběti. Tím se předchází možnosti zneužití závislosti oběti na agresorovi. **Velmi kladný posun v řešení domácího násilí vidí v psychosociální a sociálně-právní pomoci obětem prostřednictvím Intervenčních center. Novinkou, kterou uvítali, je také novela trestního zákona od 1. 1. 2010, která přinesla postih za nový trestný čin „nebezpečné pronásledování“.**

U mnoha případů domácího násilí se stávalo, že po odchodu od agresora, byla oběť vystavována jeho atakům právě prostřednictvím pronásledování, které do roku 2009 nebylo trestně postižitelné. **Nedostatky vidí například ve způsobu proškolení,** kdy jsou zástupci složek proškolení samostatně v rámci svého resortu. Mnohem **vhodnější variantou** by podle jejich vyjádření bylo **společné proškolení** zástupců všech zainteresovaných složek.

Rozhodování policistů přímo na místě domácího násilí je velmi náročnou záležitostí a policisté musí rozhodovat ve velmi emocionálně vypjatém prostředí, což na ně klade nové nároky a může ovlivnit správné posouzení situace. K tomuto by mohlo podle jejich názoru pomoci společné proškolení formou supervize (nacvičování řešení simulovaného případu domácího násilí). Určitě by přispělo ke zvyšování odbornosti v okamžiku rozhodování. Setkávají se také s případy, kdy se institut vykázání snaží zneužít manželé k urychlení rozvodového řízení. Vykázání má namísto pomoci sloužit jako zbraň proti manželovi.

Podle mého názoru 10 dnů (vykázání agresora ze společného obydlí) oběti k tomu, aby se vzpamatovala z útoku a rychle začala řešit situaci, nestačí. Protože se musí rozmyslet co dál. Jaká rozhodnutí a kroky učinit k ochraně svojí i svých dětí, které jsou podle statistik svědky domácího násilí v 80%. **Většina respondentů se domnívá, že desetidenní lhůta je pro oběť dostačující.** Respondenti z řad policistů svůj názor odůvodňovali tím, že existuje zákonný nástroj k prodloužení lhůty vykázání v podobě návrhu na předběžné opatření podané u soudu.

Vedoucí OSPOD Břeclav si naopak myslí, že 10 dnů není dostačující doba pro uspořádání situace oběti a vyřízení různých záležitostí na úradech, které s tím souvisí. Navrhovala tuto lhůtu prodloužit na 14 dnů s odůvodněním většího časového prostoru pro oběť na vyřešení situace oběti včetně jejích dětí. Zákon sice umožňuje prodloužení lhůty pro vykazání, ale iniciativa a odpovědnost za toto rozhodnutí přechází na oběť. Pracovnice Intervenčního centra se vyjádřila k této lhůtě jako dostačující, protože nejefektivněji s nimi oběť spolupracuje ihned po incidentu. Zároveň ale potvrdila, že v praxi to, že mají rychle jednat a podnikat neprodleně různé právní kroky, klade na ohrožené osoby vysoké nároky.

Prostřednictvím dotazu, jak hodnotí respondenti zákonné úpravy ve vztahu k agresorovi, jsem se snažila zjistit, jak respondenti vnímají práci s agresorem v mezích zákonných úprav řešících domácí násilí. Podle mého názoru **by intervence státu u agresora měla mít dvě podoby**. V zákonných úpravách došlo k velkému posunu v tom, že se zvýšila ochrana oběti před agresorem díky institutu vykazání násilné osoby ze společného obydlí. Intervence státu tedy spočívá v zásahu do soukromého prostoru oběti a agresora.

Cílem je zamezit dalšímu útoku agresora vůči oběti jeho vykazáním z bytu či domu. Tedy ochránit oběť a potrestat agresora vykazáním. V případě porušení vykazání se agresor dopouští trestného činu maření úředního rozhodnutí. Ale to je pořád pouze represivní opatření, **chybí tu terapeutická intervence** v podobě například terapeutických programů pro násilné osoby.

Oslovení respondenti můj názor potvrdili. **Většina respondentů zastává názor, že zákonné úpravy ve vztahu k agresorovi nejsou dostačující**. Policisté tvrdí, že agresor je dostatečně potrestán. I když připustili možnost, že je to velice individuální a ne každý agresor, toto opatření respektuje. Vedoucí OSPOD a pracovnice Intervenčního centra postrádají v těchto zákonných úpravách práci s agresorem v podobě intervence státu prostřednictvím psychologické, psychiatrické či terapeutické pomoci. **Zdůvodňovaly to tím, že se v mnoha případech oběti k agresorům vrací at' už kvůli dětem, nebo proto, že uvěřily v jeho nápravu.**

Dalším argumentem byl kontakt s dětmi v době vykazání v případech, kdy se agresor dopouští domácího násilí pouze na manželce nebo družce nikoli na dětech. V takovém případě **je mu umožněn kontakt s dětmi, jejichž prostřednictvím oběť vydírá**

a snaží se jí manipulovat. Navíc pracovnice Intervenčního centra zdůraznila, že institut vykázání není řešením pro každý případ domácího násilí. U opatření se předpokládá, že agresor bude nařízení policie či soudu respektovat. Problém může nastat u osob, které obecně nerespektují autority, nebo u osob pocházejících z jiného sociokulturního prostředí.

Dostupnost Intervenčního centra, které na základě zákona č. 180/2006 Sb., poskytuje osobám ohroženým domácím násilím psychologickou i právní pomoc, hodnotí respondenti v regionu Břeclavska a Hodonínska jako špatnou. V Jihomoravském kraji oprávnění ke službám Intervenčního centra obdržela SPONDEA Brno, která sídlí v krajském městě. Břeclav i Hodonín jsou od Brna vzdálené zhruba 60 kilometrů. **Respondenti potvrdili, že umístění Intervenčního centra v krajském městě, je z hlediska vzdálenosti nevyhovující.** Například pro člověka, který se chce třeba jenom poradit, ho putování na takovou vzdálenost spíše odradí. S dojížděním na tak velkou vzdálenost se zvyšuje i finanční a časová náročnost. Navíc hledání centra v neznámém prostředí může oběti, které se zde snaží hledat pomoc, znejistit.

Situace se pro oba uvedené regiony zlepšila díky vzájemné iniciativě a domluvě mezi Intervenčním centrem a OSPOD v Břeclavi i Veselí nad Moravou, kde se snažili hledat společné řešení. **Na Městských úřadech** obou měst **zřídili** pro Intervenční centrum SPONDEA Brno **detašované poradny**, kam pracovníci Intervenčního centra dojíždí pravidelně jednou za měsíc. Pracovnice Intervenčního centra SPONDEA Brno přesto z vlastní zkušenosti potvrdila, že v některých místech Jihomoravského jsou služby pro ohrožené osoby stále nedostačující.

Princip zákonných změn v oblasti řešení domácího násilí je založen na vzájemné spolupráci zainteresovaných složek. Přestože každá složka má zákonem vymezenou činnost, funguje podle mého názoru tato spolupráce a vzájemné propojení nad rámec zákonných povinností. Potvrdili mi to všichni respondenti. **Vzájemnou spolupráci mezi zainteresovanými složkami hodnotí jako velmi dobře fungující.** Navíc všechny složky, z jejichž řad jsem oslovila respondenty, **jsou členy Interdisciplinárních týmů** (blíže o Interdisciplinárním týmu v kapitole Možnosti součinnosti zainteresovaných složek). Díky jejich pravidelným setkáním se spolupráce mezi složkami stále zlepšuje.

V průzkumu diplomové práce jsem se také snažila zjistit, jestli z pohledu praxe vyhovuje zástupcům jednotlivých složek více varianta ochrany před domácím násilím řešená zákonnou úpravou – novelizací již existujících zákonů u dotčených resortů, nebo varianta ochrany před domácím násilím obsažená v jedné zákonné normě. **Většina respondentů se vyjádřila, že by uvítala řešení domácího násilí jedním uceleným zákonem.** Odůvodňovali to tím, že komplexní řešení problematiky domácího násilí v rámci jedné zákonné normy je přehlednější.

V oblasti prevence se respondenti shodli na tom, že je potřeba zlepšit osvětu veřejnosti, aby sami občané věděli, že mohou do případu domácího násilí zasáhnout a jak případně pomoci obětem. **Důležité je podle jejich názoru začít s osvětou už ve školách a hlavně mezi mladými lidmi,** kteří stojí na počátku svých prvních vztahů, aby dokázali rozpoznat indicie násilného vztahu a v případě ohrožení se dokázali bránit.

Klíčové je z jejich pohledu vzdělávání všech, kteří se na ochraně před domácím násilím podílí, tedy kromě policistů a sociálních pracovníků, také zdravotníků, učitelů či soudců. **Další z uvedených oblastí bylo zlepšení prevence u domácího násilí páchaného na seniorech.** Spolu s prevencí je samozřejmě potřeba řešit **také intervenci při ochraně seniorů** před domácím násilím. Velmi **výrazně vnímají absenci intervenčních programů pro násilné osoby,** kterým je podle jejich názoru potřeba věnovat terapeutickou péči, aby si uvědomili svoje násilné sklony a dokázali na sobě pracovat.

Pro ilustraci jsem na stránkách Ministerstva vnitra nalezla úryvek z časopisu Kriminální z roku 2001. Jedná se o velice inspirující článek o Krizové intervenci a terapii, jehož autorkou je Doc. PhDr. Hana Vykopalová, CSc., působící na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci:

Krizová intervence a terapie

Úkolem krizové intervence obecně je dosáhnout u klienta porozumění danému problému, orientovat se v něm a vzbudit schopnost jej řešit. Prvním a zásadním krokem je stabilizace duševního stavu a uklidnění. Protože se v těchto případech **jedná především o problematiku vztahovou a emocionální, je třeba zvolit takové techniky vedení klienta, které by navodily atmosféru empatie, nedirektivnosti a citové opory.** U zneužívaných dětí

by měla být v prvním případě zajištěna jejich bezpečnost před dalším násilím a před dalším narušením rodinného systému. **Formy intervence mohou být různé, přičemž musí být dodržen soulad všech právních, protektivních i terapeutických postupů.** Terapeutická intervence se skládá z několika etap:

- **okamžité zastavení sexuálního násilí,**
- **zapojení do terapie a spolupráce sexuálního agresora,**
- **obnovení přirozené komunikativní i behaviorální roviny mezi rodiči a dětmi,**
- **posilování vztahu matka - dítě,**
- **úprava partnerských vztahů,**
- **korekce a ověření vztahu oběť - agresor.**

Všechny tyto kroky jsou však závodem na dlouhou trať, ne vždy se podaří je s úspěchem vyřešit a zpravidla vždy u oběti násilí přetrvávají následky na celý život. I při dobré snaze o pomoc oběti vždy dochází při opakovaném sdělování zážitků spojených s násilím k druhotnému zraňování, které je označováno jako sekundární viktimizace.⁵⁶

Přestože je uvedený materiál staršího data, je možné z něj čerpat inspiraci dodnes. **Absence terapeutické práce s agresorem je podle mého názoru velkým problémem, který má vliv na oběti domácího násilí, ale především na děti, které jsou v tom lepším případě „pouze“ svědky násilí.**

Ověření hypotéz

Průzkum prokázal tato fakta:

Hypotéza č. 1

Desetidenní lhůta pro vykázaní agresora ze společného obydlí je vzhledem k řešení situace oběti nedostačující.

Domnívám se, že 10 dnů, které stanoví institut vykázaní pro vykázaní násilné osoby ze společného obydlí je pro oběť násilí nedostačující. Vzhledem k situaci, ve které se nachází po opakovaných útocích ze strany agresora si myslím, že tato omezená doba kterou jí dává zákon nestačí ani na vzpomínání se. Oběť je v emocionálně vypjaté situaci, musí se vyrovnat s tím

⁵⁶ www.mvcr.cz

co se stalo, promyslet si co podnikne dál. S tím samozřejmě souvisí vyřízení všech možných záležitostí a právních kroků. **Z rozhovorů s oslovenými respondenty vyplynulo, že lhůtu 10 dnů pro vykázání agresora ze společného obydlí považuje většina z nich za dostačující.** Zdůvodňují to existencí nástroje k dalšímu prodloužení vykázání v podobě návrhu na předběžné opatření podané u soudu. To ovšem opět váhu rozhodnutí přenáší na oběť, která sama musí podat návrh na předběžné opatření u soudu. Pracovnice Intervenčního centra potvrdila, že oběti nejlépe s centrem spolupracují bezprostředně po incidentu. Zároveň připouští, že rychlé jednání a podniknutí právních kroků v tak krátké době je pro oběť velkou zátěží.

Hypotéza se nepotvrdila.

Hypotéza č. 2

Intervence státu vůči agresorovi je nedostačující, stát by měl pro agresory realizovat intervenční terapeutické programy.

Usuzuji, že nové zákonné úpravy dostatečně neřeší podstatu problému domácího násilí. Nové řešení problematiky domácího násilí je velkým posunem ve srovnání s obdobím před účinností zákona č. 135/2006 Sb. Kromě potrestání agresora se zabývají také ochranou obětí domácího násilí, které je ze zákona poskytována pomoc psychologická, poradenská i právní. Navíc už není trestána dvojnásobně jako v minulosti, kdy po útoku agresora odcházela z domu a hledala ochranu v azylových domech s vynaložením nemalých finančních prostředků. Když se zaměřím na osobu agresora, je potrestán za své jednání. To je samozřejmě správné. Ale řešení je to poloviční. Protože v mnoha případech, obzvláště když jde o partnerské násilí a oběť s agresorem spolu mají děti, se k sobě partneři vrací. A kolotoč násilí se rozjíždí znovu.

Je evidentní, že zde **chybí terapeutická pomoc násilným osobám. Měli by mít šanci k nápravě svého jednání.** K tomu ale potřebují nejdříve pochopit sami sebe a zjistit, v čem tkví problém a důvod jejich agresivního jednání. A **právě prostřednictvím intervenčních terapeutických programů garantovaných státem by mohl agresor pracovat se svojí agresivitou.** Partneři včetně jejich dětí by tak měli naději na společný život bez násilí. **Respondenti z OSPOD a Intervenčního centra se vyjádřili, že v současných zákonných úpravách chybí opatření vztahující se k práci s agresorem v podobě terapeutických programů pro násilné osoby. Vnímají to jako závažný problém. Zástupci policejních**

složek vidí současné legislativní úpravy jako dostačující. Přesto připouští, že je to spíše represivní opatření, které působí individuálně.

Hypotéza se potvrdila.

Hypotéza č. 3

Vzhledem k malému počtu Intervenčních center, je pro ohrožené osoby jejich dosažitelnost nedostačující.

V České republice v současné době existuje celkem 15 Intervenčních center. Jsou jednou ze služeb sociální prevence podle §60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. V intervenčních centrech je na základě vykázaní ze společného obydlí nabídnuta pomoc osobám ohroženým násilným chováním vykázané osoby nejpozději do 48 hodin od doručení kopie úředního záznamu o vykázaní. **Z pohledu dosažitelnosti pro ohrožené osoby je podle mého názoru jejich počet a rozmístění pouze v krajských městech nedostačujícím řešením. Například město Břeclav i Hodonín, které leží v Jihomoravském kraji, jsou od Intervenčního centra v Brně vzdálené zhruba 60 kilometrů.** Když vezmu do úvahy situaci oběti domácího násilí, je pro ni **velmi zatěžující nejen po psychické stránce, ale i časově a finančně.**

Součástí služby Intervenčního centra je zajištění spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, útvary Policie České republiky a obecní policie, jakož i ostatními orgány veřejné správy. Na základě této spolupráce se dohodli SPONDEA Brno a OSPOD Břeclav a Veselí nad Moravou na vzniku detašovaných poraden Intervenčního centra na Městských úřadech obou měst. Tím se situace pro ohrožené oběti samozřejmě výrazně zlepšila. Do detašovaných poraden pracovníci Intervenčního centra dojíždí pravidelně jednou za měsíc. Informace o této možnosti proběhla v regionálních médiích. Obětem tak nabízejí lepší možnosti v jejich nelehké situaci, tedy lepší dostupnost centra, úsporu času i financí. Také zde odpadá nejistota oběti z neznámého prostředí.

Hypotéza se potvrdila.

4.4 Příběhy ze života

Veroničino malé vítězství

V této kapitole uvádím dva skutečné příběhy žen – obětí domácího násilí. První příběh je ze současné doby a dají se v něm nalézt všechny problémy, na které upozorňovali ve svých odpovědích všichni respondenti. Protože problémy hlavní hrdinky začaly už v roce 2000, potýkala s nedostatečně řešenou legislativou v oblasti řešení domácího násilí. Naštěstí přišel rok 2007 a situace se změnila i pro Veroniku. Po oznámení byl její násilný partner vykázán, přesto kvůli jejich synovi nevyužila možnosti prodloužit vykázání prostřednictvím podání návrhu na předběžné opatření u soudu. V době vykázání se partner nastěhoval do domku jeho rodičů, který stál přímo naproti domku oběti. Zneužíval povoleného kontaktu se synem proti Veronice. Ani opakované vykázání ze společného domu ho nenapravilo.

V polovině prosince 2008 zavolala na policii mladá žena. Oznámila, že její kamarádka byla právě napadena a zraněna přítelem. Veronika měla s přítelem pětiletého syna. Všichni bydleli v novém rodinném domku, který si spolu pořídili. Přesto nebyli manželé. K napadení nedošlo poprvé. Všechno začalo už v roce 2000. Fyzické i psychické týrání se postupně stupňovalo. Několikrát už bylo napadení nahlášeno na policii. Případy byly šetřeny jako přestupek proti občanskému soužití podle § 49 zák. č. 200/1990 Sb. Když před dvěma lety přítel Veroniku opět napadl, začalo to fackami. Byly stále silnější, až narazila hlavou do zdi a upadla. Ležela na zemi a přítel do ní kopal. Poté ji zvedl a hlavou jí mlátil o roh stěny až upadla do bezvědomí. Byla hospitalizovaná s otřesem mozku. Od té doby trpěla výpadky krátkodobé paměti.

Veronika napadení opět oznámila na policii. Bylo to právě v polovině prosince 2008. Když přítel zjistil, že policie věc šetří, došlo k vyhocení situace. Na Veroniku znovu zaútočil. Strčil do ní tak silně, že upadla a poranila si hlavu o zeď. Silně krvácela. Přítel ji nechal bez pomoci ležet a odešel pryč. Veronika zavolala přítelkyni a prosila ji o pomoc. Kamarádka okamžitě přivolala lékařskou pomoc a policii.

V důsledku zranění strávila Veronika týden v nemocnici a další dva měsíce byla v pracovní neschopnosti. Policie násilníkovi zakázala vstup do domu na dobu 10 dnů a zahájila správní řízení. Svědkem tohoto i mnoha předešlých napadení byl i jejich malý syn. Veronika po návratu z nemocnice zůstala se synem v jejich rodinném domku. Navštívila

Intervenční centrum, kde jí doporučili i návštěvu Oddělení sociálně právní ochrany dětí. Na oddělení přišla i se synem. Při návštěvě pracovnícím sdělila, že jejímu příteli končí lhůta pro vykazání. Nechtěla podávat návrh na prodloužení lhůty kvůli blížícím se vánočním svátkům, aby synovi nekazila vánoce.

Po uplynulých zkušenostech měla v úmyslu od přítele odejít. Obávala se ale, že když dům opustí, přestane přítel splácet hypotéku, kterou si spolu vzali na nový dům. Veronika byla navíc ručitelkou, takže by se mohla dostat do problémů. Příklad jí vyhrožoval, že v případě soudního řízení ji obviní, že syna týrá. Což samozřejmě nebyla pravda. Podle jejích slov přítelova agresivita pramenila z velké žárlivosti a požívání alkoholu.

Sociální pracovníce jí doporučily schůzku s psychologem. Navíc Veronice pomohly sepsat návrh na svěření syna do její péče a stanovení výživného, protože přítel jí nedával žádné finanční prostředky, přestože podnikal. Veronika byla rozhodnutá od přítele odejít, jakmile bude mít kam. Pracovnice jí doporučily zvážit celou situaci a vzhledem k předešlým napadením jí nabídly možnost obrátit se na Azylový dům pro matky s dětmi. Pokud přítele vezme zpátky a dojde k dalšímu napadení, doporučily jí volat ihned policii a využít opět jeho vykazání z domu. Současně jí připomněly, že má ještě stále možnost podat u soudu návrh na předběžné opatření o prodloužení lhůty pro vykazání přítele z domu. Nabídku odmítla. Věřila, že to nebude potřeba, že se přítel změní.

Po uplynutí desetidenní lhůty pro vykazání se přítel vrátil do domku, kde žili opět všichni společně. Veronika se tak rozhodla kvůli synovi. Dalším důvodem bylo, že sama by hypotéku na dům nedokázala splácet. V případě přerušení splácení by přišla o domek po rodičích, kterým bance ručila. Příklad se o jejích syna staral, občas ho dokonce zavedl do školky. Veronice přispíval na domácnost dle jeho uvážení. Takže celý její příjem padl na úhradu složenek. Proto mezi nimi často docházelo ke sporům kvůli finančnímu zajištění domácnosti.

Učitelka z mateřské školky, kterou Veroničin syn navštěvoval, upozorňovala, že spory mezi rodiči na chlapce velmi negativně působí. Byl uzavřený, nerad mluvil s dospělými. Potvrdila, že do školky ho střídavě vodili oba rodiče. U syna předškoláka navrhla odklad školní docházky a vyšetření v Pedagogicko-psychologické poradně. Rodiče souhlasili. Chlapec navíc kvůli špatné výslovnosti potřeboval i logopedickou péči. Veronika se synem

pracovala dle pokynů logopeda. Mezitím otec přestal podnikat. Došlo k prohloubení finančních problémů. Při další návštěvě oddělení sociálně právní ochrany dětí si pracovnice všimly podlitiny na Veroničině oku. Na jejich dotaz sdělila, že to nic není. Zaměstnavatel jí hrozil propuštěním z práce kvůli častým absencím z důvodu vyřizování záležitostí u soudu.

Byl začátek srpna 2009 a Veroničin přítel byl opět policií vykázán z domu na základě opakovaného fyzického i psychického týrání. K nápravě, v kterou Veronika doufala, nedošlo. Přítel ji opakovaně bil po celém těle. V posledním měsíci, jak uvedla, téměř každý den. Navíc jí znemožňoval kontakt se synem, vyhrožoval jí a bránil ve volném pohybu. Po napadení opět skončila v rukou lékařů kvůli poruše sluchu. Syn byl v pořádku. Během vykázání bydlel přítel naproti v domě u jeho rodičů. Neustále se snažil Veroniku kontaktovat a zneužíval každé situace. Rodiče ho v jeho chování podporovali. Veronika chlapci umožnila návštěvy u otce. Toho přítel využil a synovi občas schválně bránil v návratu domů. Musel přespávat u otce.

Veronika začala opět navštěvovat Intervenční centrum. Trvala na úpravě práv ve vztahu k synovi. Chtěla, aby byl svěřen do její péče co nejdříve. Tentokrát využila možnosti a podala návrh na předběžné opatření na zákaz vstupu přítele do jejich domu po dobu jednoho měsíce. Protože jí přítel v poslední době zadržoval poštu, domluvila si jinou adresu pro doručování. Od doby, kdy byl přítel vykázán z jejich domu byla Veronika klidnější. Finanční situaci se rozhodla řešit prodejem domku po rodičích. Získané peníze chtěla použít na splacení zbytku hypotéky a koupí bytu pro sebe a syna. Od posledního napadení byla stále ještě v pracovní neschopnosti. Spolupracovala s Intervenčním centrem a navštěvovala psychiatra. Měla obavy z toho, komu soud svěří do péče jejich syna. Přála si jediné, najít samostatné bydlení a žít se synem v klidu. Po dlouhé době přišla Veronice první dobrá zpráva. Soud rozhodl o svěřením syna do Veroničiny péče.

Radikální řešení po deseti letech

Pro ilustraci a možnost srovnání doby před legislativní úpravou řešení domácího násilí a po úpravě jsem do diplomové práce zařadila tento příběh ženy – oběti domácího násilí. V příběhu je možné vysledovat, jaké možnosti měla v té době oběť domácího násilí a k jakému řešení byla nucena se uchýlit kvůli nedostatečné legislativě, která ani zdaleka neznala pojem „domácí násilí“.

Minulý měsíc uplynuly čtyři roky od chvíle, kdy přes víkend sbalila svůj dosavadní život do dvou kufrů a spolu se dvěma malými dětmi odešla z České republiky. Za zády nechala rodiče, dům, kde vyrostla, práci, která jí přinášela radost a uspokojení, a přátele, kteří s ní posledních několik let procházeli peklem. Především ale za sebou zanechala svého exmanžela, otce jejích dětí, který se za dobou jejich soužití proměnil v nebezpečné monstrum. Mnoho lidí si dodnes myslí, že její řešení bezútešné situace bylo přespříliš radikální. Ona ne. Měla za sebou téměř deset let domácího násilí všech možných podob a forem. Měla za sebou dlouhou cestu od naivní osmnáctileté nevěsty k dospělé ženě a mámě, která se učila znát a respektovat sama sebe.

Byla vyčerpaná. Fyzicky i emocionálně, po létech kolotoče péče o domácnost a děti, kombinovaných nejdříve se studiem a pak prací. Ten kolotoč by sám o sobě nebyl tak nezvladatelný, kdyby jeho soukolí neskřípala sílící atmosférou domácího násilí. Ale ten inteligentní a příjemný mladý muž, kterého si vzala, se změnil takřka okamžitě po svatbě. Určil pravidla, rozdělil úkoly a vládl pevnou rukou despotického diktátora. Nestačila se divit. Stala se služkou a rohožkou a neměla tušení jak a proč. Po večerech byl z jejich oken slyšet jeho křik. Sousedům přes ulici bylo trapně. Ona se šíleně styděla a neříkala nikomu nic. Společným znakem těchto epizod bylo, že nechápala, odkud se vzaly, co bylo příčinou, co udělala špatně. Měli přece být šťastni. Byli mladí, zdraví, měli nádherné děti, práci a střechu nad hlavou.

Nebojovala. Snažila se být lepší, chtěla vyhovět. Brala na sebe vinu a při bouřích seděla v koutě a čekala, až se přeženou. Netušila, že jen dělá místo natékajícímu egu, které posléze dorostlo takových rozměrů, že se vedle něj nedalo dýchat. Křičel čím dál tím víc. Trhal na sobě šaty. Házel s věcmi. Spílání dodával na důležitosti řeznickým nožem. Smýkal se ní a nedovolil jí opustit místnost. Vynalézal nové a nové dimenze citového vydírání. S jejich tříměsíčním synem v náručí jí oznámil, že se mu buď omluví za utrpení, které mu

působí, nebo ho hodí na zem. Mokrát chtěl jít skočit pod vlak. Bydleli u nádraží a při pohledu do jeho vytřeštěných očí neměla důvod nevěřit. A tak ustupovala, prosila za odpuštění, žehlila, co se dalo. Výsledkem byl vždy další útok, který přišel o něco rychleji než ten minulý a s o něco větší intenzitou.

A tak tu káru táhla dál. Říkala si, že vydrží všechno, jen aby děti měly úplnou rodinu. Rozvod jí připadal jako sprosté slovo. A pak se jí to všechno vrátilo jako bumerang – v jejich dětech. Jak dorůstaly, začalo je víc a víc ovlivňovat, co se dělo kolem nich. Jirka i Lenka byli více méně svědky všeho, co se u nich dělo. Scéna, kdy malý Jirka visel na svém otci a s pláčem křičel, ať už nechá maminku na pokoji, nebyla ničím výjimečným. Lenka se strachem zalézala do skříně.

Na podzim roku 1998 sebrala všechnu sílu a vyslovila ultimátum: buďto psychiatr nebo rozvod. Volba padla na psychiatra. Měla radost, ale netrvalo to dlouho. Pan doktor jí pak jednoho nádherného říjnového dne obrátil svět naruby. Diagnóza jejího manžela zněla: komplikovaná porucha osobnosti s dominantními narcisistickými a hysterickými rysy. Prý k tomu došlo nejspíše v jeho dětství. Sám si pomoci nemohl. Žil jako šelma. Nebyl schopen soucitu nebo lítosti. Mezilidské vztahy eliminoval s cílem stimulovat vlastní sebevědomí. Veškerých blízkých osob bez výjimky využíval k vlastnímu emocionálnímu uspokojení. Pokud by se chtěl léčit, trvalo by to léta a prognóza byla nejistá. Pokud by se léčit nechtěl, musela by se prý postarat o sebe a děti. Dostat je pryč. Do bezpečí a do prostředí, kde mohli vyrůstat v klidu a bez toho, aby jejich dušičky byly pokřivovány. Ten dobrý doktor jí vysvětlil koncept „šťastná matka rovná se šťastné děti“ a sdělil jí, že pokud nechává děti v takto nezdravém prostředí, sama se na jejich zneužívání podílí. Víc slyšet nepotřebovala.

Stála na ulici, dívala se na spadané listy tančící ve větru a cítila se jako ve špatném filmu. Následovala série neúspěšných pokusů o léčení. Její muž si odmítal připustit, že je něco v nepořádku. On byl zdravý, cítil se skvěle a pomoc potřebovali všichni okolo. Tak tedy rozvod. Za jejich manželství toho zažila dost. Ale nic, vůbec nic ji nepřipravilo na to, co následovalo poté, co podala žádost o rozvod. Trvalo to rok. Otec jejich dětí se choval jako drogově závislý, kterému sebrali ten milovaný heroin. Pronásledoval ji všude. Domů, do práce, na ulici, na každém kroku. Po nocích vyřvával kolem jejich domu. Osciloval mezi láskou a surovou nenávistí. Páchal demonstrativní sebevraždy. Volal jí tisíckrát za den a nechával obscénní zprávy na záznamníku.

Na jaře unesl jejich syna od školy přímo před jejíma očima. Týden nevěděla, kde je. Vyhržoval, že jim zabije psa. Pak že podpálí dům. Skočil jí na rozjeté auto. Vloupal se do jejího pracoviště i do domu. Bude-li prý trvat na rozvodu, podepíše si tím rozsudek smrti. Byla úplně paralyzovaná. Spolu s ní se stali terčem i všichni, kdo ji znali. Nemohla se soustředit na práci, nemohla se postarat ani o základní bezpečí pro její rodinu. Poslední hřebíček do rakve jejich minulých i budoucích vztahů bylo jeho prohlášení, že zabije obě děti, protože pak prý nebude mít pro koho žít a vrátí se k němu. V té době se cítila tak blízko čirému zlu, jak jen lidská bytost může být. Bolest mámy, která má bytostný strach o své děti, je nepopsatelná. Policie, lékaři, i soud jen krčili rameny. Dokud prý nepoteče krev, nemohou udělat nic. Léčení je čistě dobrovolnou záležitostí.

K poslednímu rozvodovému stání šla s najatou ochrankou. Obě děti byly ze školy doma, také hlídány. Byl to pátek. V úterý seděli v letadle na cestě do USA. S pomocí přátel se jejich rány začaly pomalu hojit. Do tří měsíců měla práci, pronajatý byt a kopu existenčních starostí. Ale všechno to stálo zato. Vidět, jak jsou děti bezstarostné, jak usínají beze strachu a jak mají zase jenom dětské problémy, bylo pro ni tou největší odměnou. Uvědomila si, že dokázala něco, co mnoho žen před ní dokázat nemohlo. Dostat sebe a děti do bezpečí dřív, než bylo pozdě.

On to samozřejmě nevzdal. Léčit se nikdy nezačal. Boj proti ní, osobě kdysi milované pokřivenou láskou, nyní nenáviděné s ještě větší intenzitou, se stal náplní jeho života. V České republice proti ní vedl řadu soudních sporů, o děti, o majetek, dokonce i o majetek jejích rodičů. Bylo mu potěšením, že ji nutil platit za právní zastoupení, když už nic jiného. Nezastavil se před ničím. Ve snaze přivést ji zpět v okovech, ji dokonce šel udat na BIS s tím, že je špiónem proti zájmům České republiky. Před rokem změnil taktiku. Z koně, který bez rozmyslu nenávistně kopal kolem sebe, se převlékl za trpícího otce, který postrádal své milované děti, o které měl předtím zájem jen jako o zbraně, jež na ni působily nejvíce.

Obrátil se na celou řadu institucí, a jelikož přes svou psychickou poruchu netrpěl nedostatkem inteligence, dokázal být velmi přesvědčivý. A tak je minulou zimu vyhledal. Místní soud mu povolil omezený počet návštěv pod omezeným dozorem. Pro děti to byla bolestná zkušenost, ale když se na ni dívala ve zpětném zrcátku, potvrdila si, že bylo dobře, že se tam objevil. Děti ho měly možnost znovu poznat po třech letech bez kontaktu a udělat si vlastní názor. Nebylo pochyb, že odloučení jim udělalo dobře.

Byly to samostatně myslící osobnosti, které vyrůstaly v láskyplném prostředí. Měly svůj názor a uměly ho prezentovat. Po několika týdnech zvědavého „otukávání“ nechtěly mít se svým biologickým otcem nic společného. Ten jim při návštěvách nepokrytě lhal, snažil se je manipulovat, snažil se stylizovat do pozice oběti, chtěl, aby jim ho bylo líto. Děti mu na to neskočily. Viděly, že neudělal nic pro to, aby se změnil či své skutky odčinil. Měly nepřeborné množství vlastních špatných vzpomínek a zbedněné popírání jejich reality nebylo tím pravým receptem pro navázání nového vztahu.

Její ex byl zpět v České republice a spřádal nové scénáře. Děti prý trpí syndromem zavrženého rodiče. Příčinou byla ona. Prý ho z vlastní nenávisti natřela v dětských očích na černo. Jinak by ho přece respektovaly a milovaly, protože byl tak dobrým otcem. Dětem tedy říkal, že jsou mentálně nemocné a že jim odpouští. S jejich matkou se ale chtěl vypořádat. Mezitím alarmoval další a další instituce a žádal o intervenci. A ona? Je máma na plný úvazek. Raduje se z každodenních střípků štěstí. Z úsměvů Jirky a Lenky. Z muže, který ji má rád takovou jaká je. Psychopatovi v jejím životě také vděčí za mnohé. Například za poznatek, že přece jen žijeme ve světě Dobra versus Zla. Osobně byla svědkem činů satanových a nyní usiluje o přítomnost dobra ve všem, co dělá. Děkuje mu i za to, že jí svými činy stále ukazuje, že je silnější než on. Kdyby byla patetická a slabá, neusiloval by stále o její porážku.

Přestala se rozčilovat kvůli maličkostem. Píchlá pneumatika, rozbitá pračka, chřipka, to všechno jsou věci, které jsou naprosto triviální ve srovnání s jeho světem útoků na ni. I ztráta jejího zaměstnání a domova byla nevýznamná poté, co prošla peklem jeho fyzického, emocionálního a slovního násilí. Lépe také využívá svůj čas. Už ho neztrácí snahou o opravu rozbitých věcí, zvedáním střípků z věcí, které nerozbila ona, ani snahou o slepování toho, co už slepit nejde.

Pokud se nestane zázrak, zdá se, že mají před sebou ještě léta odrážení útoků na soudním i soukromém kolbišti. Konec utrácení neuvěřitelně vysokých částek na dvou kontinentech také nevidí. Hodně času asi bude muset nadále trávit komunikací s úřady v České republice, které se k ní vesměs chovají jako k otravnému hmyzu, protože se domáhá základních lidských práv pro své děti. Budou se dál potýkat s vyjasňováním toho kdo může rozhodovat o čem a proč.

Budou nadále žádat o to, aby byly vyslyšeny i obě děti, kterým je nyní 14 a 11 let. Nemůže se však ubránit dojmu, že nejhorší mají za sebou. Žijí v zemi, která je dokáže chránit lépe než tomu bylo v jejich vlasti. Domácí násilí je zde tvrdě postihovaným trestným činem. Za výstřelky, kterých se otec jejich dětí dopouštěl v ČR, by zde byl odsouzen k několikaletému vězení. Srdcem je s těmi, kdo trpí, jako trpěla ona spolu s jejími dětmi, a nemají oporu v zákonech ani zkosnatělých institucích. Pevně doufá, že tato situace se brzy změní tak, aby byly dobře chráněny hlavní oběti domácího násilí – malé děti.⁵⁷

⁵⁷ www.bkb.cz

4.4 Dílčí závěr

Domácí násilí se v ČR stalo věcí veřejnou. Jednoznačným pozitivem v této oblasti je celospolečenský efekt. **Stát a jeho instituce již netolerují násilí za zavřenými dveřmi.** Byla přijata moderní právní úprava. Veřejnost v rámci výzkumu agentury STEM tento krok jednoznačně uvítala a podpořila. Více a více ohrožených osob prostřednictvím policie a soudů nalézá bezpečí a ochranu. Občané jsou poměrně dobře informováni o tom, že mají v tzv. horké fázi hledat pomoc u policie a mohou se obracet přímo i na civilní soudy.

Domácí násilí v České republice nezmizelo a jeho výskyt zatím pravděpodobně neklesl, avšak **nástroje pro včasné systémové řešení tohoto problému máme k dispozici.** O tom, zda a **jak jsou tyto nástroje využívány, rozhoduje lidský faktor,** tedy osoby oprávněné přijmout rozhodnutí (policisté, civilní soudci). **Rozdíly jsou způsobeny znalostmi, dovednostmi a přístupem kompetentních osob k řešení případů domácího násilí.** V tomto směru je třeba intenzivně a permanentně pokračovat ve vzdělávacích aktivitách. Pro své rozhodování musí všechny oprávněné osoby umět získat relevantní informace o projevech násilí mezi blízkými včetně rizikových faktorů a musí umět tyto informace analyzovat.

Závěr

Domácí násilí není soukromou záležitostí. Netýká se pouze obětí a násilníků. Je to problém celé společnosti. **Domácí násilí je útok na základní lidská práva oběti.** Může se přihodit komukoliv a kdekoliv. **Objevuje se ve všech věkových kategoriích, národnostech, společenských třídách, u obou pohlaví.**

Přestože otázka domácího násilí zažila v odborných kruzích a médiích značný pokrok, násilí za zavřenými dveřmi bohužel stále zdatně odolává a přežívá. **Bohužel existuje stále celá řada názorů a přístupů ze strany společnosti, které způsobují, že oběť tiše snáší svůj úděl.** Měli bychom si uvědomit, že násilí je fenomén, který se opravdu velice často vyskytuje v mnoha rodinách. **A i když se netýká přímo nás osobně, jsou jím možná postíženi někteří z našich blízkých, sousedé, kolegové z práce, nebo dokonce naši přátelé.** Proto se vlastně týká nás všech. **Na život bez násilí má každý z nás ze zákona právo,** a to bychom měli respektovat. K tomu bychom měli vést i svoje děti.

Domácí násilí je problém, kterému se v naší společnosti v současné době dostává velké pozornosti. **Dochází k velkým úpravám ochrany před domácím násilím** změnou stávajících platných zákonů **prostřednictvím zákona č. 135/2006 Sb.** Všechny tyto úpravy podtrhují fakt, že stát není ochoten domácí násilí tolerovat, že jej vnímá jako nezákonné a že bude ohrožené osoby podporovat a napomáhat jim. Vynakládají se veřejné prostředky na koordinaci služeb pro oběti.

Od ledna 2007 působí v České republice **nová pracoviště poskytující krizovou pomoc osobám ohroženým domácím násilím. Intervenční centra,** na základě §60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, **poskytují individuální sociálně právní pomoc obětem** domácího násilí v konkrétních případech a zároveň koordinují interdisciplinární spolupráci mezi dalšími navazujícími službami. **Větší důraz se klade také na zaškolování osob,** které se ve své profesi mohou setkat s oběťmi domácího násilí. Důvodem je, aby věděli jak nejlépe těmto ohroženým osobám pomoci.

Je bezpochyby dobré, že se problému domácího násilí věnuje taková pozornost. **Domácí násilí** však ve své podstatě **není pouze politický nebo společenský problém. Je to především utrpení, které prožívají jednotliví lidé.** A ti si nezaslouží žít v hanbě, bolesti a ponížení spojeném s domácím násilím. Každá osoba, která domácí násilí zakusila, je jednatel s individuálními potřebami. Dobrá zpráva je, že řešení jsou dostupná a že každá oběť s pomocí a dávkou odvahy, nalezne vlastní cestu, jak se násilí zbavit.

Některé rodiny jsou schopné se s problémem vypořádat. Například zjistí, že změna podmínek násilí zmírní. Jiné rodiny musejí podniknout mnohem drastičtější opatření. Oběť, která stále žije v násilném vztahu, nebo teprve nedávno před agresorem uprchla, často nevidí žádnou možnost zlepšení situace. Naštěstí **existují lidé a instituce, které mohou oběti věnovat čas a být jí nápomocní při prvních krocích k novému životu.**

Odchod z násilného vztahu je v mnoha ohledech stejný. Je nutné vyřešit spoustu praktických otázek. Pro oběť, která je násilím neskutečně vyčerpaná a chybí jí sebedůvěra, může být myšlenka na všechno to zařizování odrazující. **Prostě to nefunguje tak, že oběť opustí agresora a okamžitě začne vést spokojený život. Oběti mají právo na dostatek času, aby se přes tuto zkušenost přenesly. Zaslouží si dlouhodobé pochopení a podporu bez časového omezení.**

Také násilná osoba by měla dostat šanci zlepšit svoje chování. Prostřednictvím terapie a poradenství by měla lépe poznat samu sebe. Převzít zodpovědnost za násilné chování a naučit se zvládat svoji zlobu.

Je možné přežít a ne jen život přetrpět. Je možné vyměnit pocity strachu za bezpečí, bezmoc za sebedůvěru a zoufalství za naději.

Resumé

Klíčovým problémem současného přístupu k domácímu násilí jsme my sami. Naše jednání, názory, postoje a předsudky. Především my sami musíme na sobě pracovat. Naučit se netolerovat násilí páchané na druhých. Naučit se pomáhat těm, kteří to potřebují. V tomto případě osobám ohroženým domácím násilím. Násilím, které je nejrozšířenější formou násilí vůbec a co do své frekvence a závažnosti nejvíce podceňovanou.

Diplomová práce je rozčleněna do čtyř kapitol podle obsahových souvislostí. Podkapitoly podrobněji objasňují a doplňují problematiku stěžejních témat jednotlivých kapitol. V prvních třech kapitolách seznamuji s teoretickými poznatky získanými studiem dostupné literatury a odborných dokumentů. Čtvrtá poslední kapitola je zaměřena na praktické poznatky a zkušenosti.

První kapitola předkládá základní informace o pojmu domácí násilí, o tom, co je pro tuto formu násilí typické. Kde se odehrává a mezi kým. Zamýšlí se také nad tím, proč a z jakých příčin k němu dochází. Objasňuje různé pohledy na tento sociálně patologický jev.

Druhá kapitola se zabývá ochranou před domácím násilím. Seznamuje s možnostmi řešení tohoto problému, které existují v současné době v České republice. Rozebírá způsoby pomoci obětem domácího násilí. Zdůrazňuje v jaké těžké situaci se nachází oběť. Nabízí formy pomoci prostřednictvím institucí, které k tomu předurčil stát, ale i prostřednictvím organizací a sdružení, které poskytují pomoc na bázi dobrovolnosti. Předkládá pro inspiraci intervenční projekty, které fungují v zahraničí.

Třetí kapitola se snaží vystihnout klíčové problémy současného přístupu k domácímu násilí. Seznamuje s platnou legislativou této problematiky. Informuje o postupech státních institucí v oblasti prevence a intervence. Hovoří také o možnostech, které existují v rámci součinnosti zainteresovaných složek.

Čtvrtá kapitola předkládá projekt a výsledky průzkumu fungování nových zákonných úprav problematiky domácího násilí v praxi. Seznamuje s názory a postřehy respondentů zachycených prostřednictvím rozhovorů, které doplňuje o skutečné příběhy obětí.

Anotace

Straková, L.: **Klíčové problémy současného přístupu k domácímu násilí,**
diplomová práce, Brno, UTB 2010

Domácí násilí není jednorázový konflikt, ale životní princip násilné osoby, že vždy musí být po její vůli, bez ohledu na přání, klid a zdraví těch, kteří si dovolují jí odporovat. Diplomová práce je zaměřena na řešení problematiky domácího násilí v České republice a klíčové problémy, které plynou ze současného přístupu k tomuto sociálně patologickému jevu.

Klíčová slova

Domácí násilí, formy násilí, příčiny, ochrana, prevence, intervence, legislativa, možnosti řešení, postup institucí, klíčové problémy, součinnost.

Annotation

Straková, L.: **Key problems of the contemporary approach to domestic violence,**
thesis, Brno, UTB 2010

Domestic violence is not a one-off conflict. Instead, it is a life principle of the violent person, who believes that everything must always happen according to their wishes, regardless of the wishes, peace and health of those, who dare to oppose them. The thesis is focused on solving the problem of domestic violence in Czech Republic and key issues, that are resulting from contemporary approach to this socially pathological phenomena.

Keywords

Domestic violence, forms of violence, cause, protection, prevention, intervention, legislation, options of solution, procedures of institutions, key issues, synergies.

Seznam použité literatury

- 1) Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- 2) Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky
- 3) Zákon č. 273/2008 Sb., o Polici České republiky
- 4) Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí
- 5) Zákon č. 108/2000 Sb., o sociálních službách

- 6) BAKOŠOVÁ, Z.: Sociálna pedagogika ako životní pomoc, Bratislava, Public Promotion, s.r.o., 2008, ISBN 978-80-969944-0-3, 251 stran
- 7) BUSKOTTE, A.: Z pekla ven - Žena v domácím násilí, Brno, Computer Press, a.s. 2008 ISBN 978-80-251-1786-6, 176 stran
- 8) CONWAYOVÁ, H., L.: Domácí násilí-Příručka pro současné i potenciální oběti, Praha, Albatros nakladatelství 2007, ISBN 978-80-00-01550-7, 158 stran
- 9) ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P.: Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů, Praha, Grada Publishing, a.s., 2007, ISBN 978-80-247-2014-2, 191 stran
- 10) GAVORA, P.: Úvod do pedagogického výzkumu, Brno, Paido 2000, ISBN 80-85931-79-6, 207 stran
- 11) GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J.: Podoby násilí v rodině, Praha, Vyšehrad 2000, ISBN 80-7021-416-3, 101 stran
- 12) HIRIGOYEN, M., F.: Psychické násilí v rodině a v zaměstnání, Praha, Academia 2002, ISBN 80-200-0994-9, 229 stran
- 13) MATĚJČEK, Z.: Rodiče a děti, Praha, Avicenum, 1986, 08-011-86, 335 stran
- 14) MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M.: Partnerské násilí, Linde 2008, ISBN 978-80-86131-76-4, 159 stran
- 15) MOŽNÝ, I.: Česká společnost – Nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života, Praha, Portál 2002, ISBN 80-7178-624-1, 207 stran
- 16) VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha, proFem2008, ISBN 978-80-903626-7-3, 244 stran
- 17) Práva dítěte v dokumentech, Praha, Themis 1999, ISBN 80-8521-567,
- 18) ČÍRTKOVÁ, L.: Oběti domácího násilí, Praha, Psychologie dnes, 1/2001, s. 14-16

Další prameny

<http://www.spondea.cz>

<http://www.bkb.cz>

<http://www.mvcr.cz>

<http://www.mpsv.cz>

<http://www.dinalinka.cz>

<http://www.rosa-os.cz>

Seznam příloh

Příloha č. 1 Bezpečnostní plán pro osoby ohrožené domácím násilím

Příloha č. 2 Manuál pro lékaře

Příloha č. 3 Manuál pro pracovníky orgánů Oddělení sociálně právní ochrany dětí a jiné pomáhající profese

Příloha č. 4 Manuál pro pracovníky přestupkových oddělení a členy přestupkových komisí

Příloha č. 5 Manuál pro sociální pracovníky a psychology

Příloha č. 6 Adresář Intervenčních center

Příloha č. 7 Interdisciplinární spolupráce Tým Jihomoravského kraje - Břeclav

Příloha č. 8 Interdisciplinární spolupráce Tým Jihomoravského kraje - Hodonín

Příloha č. 9 Projekt Odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra – Systém včasné intervence

Příloha č. 10 Metoda SARA DN

Příloha č. 11 Kontakty zařízení poskytujících pomoc (www.rosa-os.cz)

Příloha č. 12 Sociologická sonda dětí klientek o.s. ROSA za rok 2008

Přílohy

Příloha č. 1 Bezpečnostní plán pro osoby ohrožené domácím násilím

1. U někoho, komu věříte, si schovejte: náhradní klíče, různé oblečení, důležité dokumenty nebo alespoň jejich kopie, lékařské předpisy a nějaký peněžní obnos.
2. Uschovejte si jakýkoliv důkaz o fyzickém násilí (roztrhané oblečení, fotografie modřin a zranění, doklady od lékaře, atd.).
3. Naplánujte si nejbezpečnější dobu k případnému útěku.
4. Pamatujte si, kam se můžete obrátit se žádostí o pomoc. Řekněte někomu, co se u Vás děje. Noste s sebou telefonní čísla svých přátel, příbuzných a azylových domů.
5. Pokud jste v nebezpečí a potřebujete pomoc, zavolejte policii.
6. Pokud jste zraněn(a), jděte na pohotovost nebo k lékaři a oznamte, co se Vám stalo. Požádejte je, aby Vaši návštěvu zadokumentovali, případně Vám napsali zprávu.
7. Poučte své děti a určete jim bezpečné místo v bytě - pokoj, který jde zamknout, nebo v okolí - sousední dům, kam se mohou uchýlit, pokud potřebují pomoc. Poučte je, že jejich úkolem je zůstat v bezpečí a ne Vás ochraňovat.
8. Domluvte si signál se sousedy - např. „světlo venku je rozsvícené, zavolejte policii“.
9. Pokud jste napaden(a) během volání na policii - nechejte telefon vyvěšený, mluvte a křičte!
10. Když přijede policie, jděte s ní do jiného pokoje, abyste mohl(a) mluvit bez přerušování.
11. Neodmívejte lékařské vyšetření.
12. Po útoku neuklízejte ihned - důkazy (rozbité sklo, roztrhané oblečení, chomáče vlasů...) sesbírejte do igelitového sáčku a předejte je policii.
13. Škody vyfotografujte, snímky poříd'te i s datem, je-li to možné.
14. Zeptejte se policistů, zda-li bude zadržený pachatel do večera nebo v noci propuštěn, popř. jak budete ochráněn(a), pokud se rozzuří a stane se násilnějším.
15. Nepopírejte násilí před dětmi, řekněte jim pravdu tak, aby jí porozuměly.
16. Když násilí narůstá (eskaluje), nezdvíhejte malé dítě, protože bude ve vašem náručí zranitelnější.
17. Nestyd'te se vyhledat pomoc příbuzných a odborníků.

Pokud jste nepohybliví nebo v důchodovém věku

1. Pokud v situaci narůstajícího domácího násilí nemůžete utéci, přemýšlejte, která místnost ve vašem domě je nejbezpečnější, například ta, kde se můžete zamknout a zatelefonovat pro pomoc nebo zavolat o pomoc z okna.
2. Pěstujte vztahy s lidmi, nezůstávejte v izolaci. Stačí telefonický pravidelný kontakt, o takovou pomoc požádejte například i některou z nestátních organizací ve vašem regionu. Informaci o nich získáte na sociálním odboru nejbližšího úřadu místní správy.

Rady pro případ, že by partner/ka unesl/a svěřené děti

1. Učte své děti rozpoznat, kde se nacházejí (jména měst, restaurací, cest...), vyznat se v mapě.
2. Naučte je, jak zanechat vzkazy na ubrouscích nebo na papírových utěrkách na toaletách.
3. Naučte je, jak požádat o pomoc lidi oblečené v policejních nebo vojenských uniformách.

Příloha č. 2 Manuál pro lékaře

Pomůcka pro včasnou detekci domácího násilí a kontakt s osobami ohroženými DN

Pokud léčíte ženy, děti, seniory nebo zdravotně postižené, ať již v rámci své soukromé praxe nebo v nemocnici, můžete mezi nimi, s velkou jistotou, najít i pacienty, kteří jsou **osobami ohroženými domácím násilím** (dále jen DN). Následující doporučení by vám mohla napomoci včas rozpoznat přítomnost domácího násilí v jejich životě a zvážit vhodný způsob pomoci.

Rozpoznávání osob ohrožených domácím násilím

Osoby ohrožené DN vám většinou samy od sebe sdělí jen málo informací o svém problému. Promluví však, jestliže jim budou kladeny jednoduché a přímé otázky nekonfliktním tónem a v důvěryhodném prostředí.

S pacienty nehovořte v přítomnosti jiných osob, zejména jejich partnerů či příbuzných.

Někdy je těžké rozpoznat týranou osobu, jestliže nevyhledá pomoc v akutní fázi po incidentu. Tyto osoby často trpí studem a mohou uvádět jiné důvody pro své potíže. Povzbudte pacienta/ku k rozhovoru. **Tažte se výslovně po incidentech DN**, pokládejte přímé otázky: Stalo se někdy, že vás někdo blízký uhodil či jinak fyzicky napadl, nebo že vám vyhrožoval? Děje se to nyní? Cítíte se doma bezpečně?

I. Jestliže pacient/ka potvrdí podezření na DN, postupujte takto:

1. Rozhovor

- Podpořte osobu ohroženou DN, aby s Vámi o svém zážitku promluvila a pozorně naslouchejte.

2. Dokumentace a záznam

- Záznam násilné události tak, jak ji pacient/ka popsal/a (Pacient/ka sděluje, že...), včetně jména agresora, pokud je uváděno.
- Pacientova kompletní lékařská anamnéza a důležité momenty jeho sociální anamnézy.
- Detailní popis zranění, možných příčin, mechanismu jeho vzniku a nabídnutých vysvětlení; výsledky souvisejících vyšetření; nákresy a fotografie zranění, je-li to možné.

- Názor, zda povaha zranění odpovídá pacientovu vysvětlení.
- Byla-li přivolána policie, jméno vyšetřujícího policisty a všechny provedené úkony.

3. Zhodnocení rizik pro pacienta/ku

Před propuštěním pacienta/ky zjistěte, zda se nebojí jít domů. **Signály zvýšeného rizika** jsou, jestliže agresor:

- je držitelem střelné zbraně;
- je drogově závislý;
- opakovaně nebo nově vyhrožuje zabitím nebo sebevraždou;
- napadá i děti;
- již napadl i zakročující policisty;
- má sklon ke slídění či pronásledování osoby ohrožené domácím násilím.

Pozor!

Zjistíte-li **týrání nebo zneužívání dětí** (případně jiné svěřené osoby), hlase případ policii. Zjistíte-li, že v **domácnosti postižené násilím mezi dospělými žijí děti**, hlase případ **orgánu sociálně právní ochrany dětí**.

4. Rozbor možností

5.

A. Pacient/ka se nachází v bezprostředním nebezpečí

- Zjistěte, zda má rodinu či přátele, k nimž by mohl/a jít.
- Pokud ne, pokuste se zprostředkovat umístění v azylovém domě.
- Není-li volné místo, zabývejte se možnostmi hospitalizace pacienta/ky.

B. Bezprostřední nebezpečí nehrozí

- Poskytněte pacientovi/pacientce kontakt na organizace pro pomoc obětem trestných činů a pomoc osobám ohroženým DN a na krizové linky.

II. Jestliže pacient/ka popírá podezření na DN, nebo nechce o problému hovořit:

1. Sledujte znamení, která mohou indikovat násilí

- Zranění hlavy, zad, krku, trupu, prsou, břicha a genitálií.

- Četná obranná zranění.
 - Delší časový úsek mezi vznikem zranění a vyhledáním lékařské pomoci.
 - Vysvětlení, které neodpovídá typu zranění.
 - Jakékoli zranění ženy během těhotenství, zejména zranění břicha a prsou.
 - Předešlá anamnéza traumatu.
 - Dlouhotrvající bolesti, pro něž není žádná zjevná příčina.
 - Psychické problémy jako deprese, sebevražedné představy, úzkost, poruchy spánku.
 - Partner/ka, případně příbuzní, kteří se zdají být přespříliš ochrannější a jsou neustále blízko pacienta/ky
2. Je-li přítomen některý z těchto symptomů, **ptejte se dále a konkrétně:** „Vypadá to, jako by vás někdo uhodil – jak se to stalo? Lidé, kteří mají tyto potíže, bývají osobami ohroženými násilím ve svých rodinách – děje se něco takového u vás?“
3. Při kladných odpovědích postupujte podle výše uvedeného návodu. Jestliže **pacient/ka** nadále **popírá násilí, ale vy jste přesvědčeni o jeho přítomnosti**, zadokumentujte svůj názor a informujte pacienta/ku, kde může hledat pomoc, pokud se pro takový krok v budoucnu rozhodne (kontakt na organizace pro pomoc obětem trestných činů a pomoc osobám ohroženým DN, krizové linky).

Závěr

Neposuzujte úspěch své intervence podle aktivity pacientů. Osoba ohrožená DN je velice často ohrožena na zdraví a životě, jestliže se pokusí opustit násilného partnera/ku, a tak může trvat poměrně dlouho, než se k tomuto kroku odhodlá. Pro lékaře je značně frustrující vidět, že pacient/ka zůstává v násilném vztahu. Avšak tím, že jste pacientům poskytli porozumění pro jejich situaci a nabídli dostupnou pomoc, učinili jste vše, co bylo možné.

Vydal Odbor zdravotnictví MMB, ve spolupráci s IDT pro oblast DN, v rámci projektu Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí ve statutárním městě Brně realizovaného za finanční podpory města Brna a Jihomoravského kraje, **2006**

© **Bílý kruh bezpečí 2003**

Příloha č. 3 Manuál pro pracovníky orgánů Oddělení sociálně právní ochrany dětí a jiné pomáhající profese

Orgán sociálně právní ochrany dětí je jednou ze státních institucí, která by měla poskytovat nejvyšší ochranu klientům ohrožovaným **domácím násilím** (dále jen DN). Není dostačující, jestliže klienti odcházejí z jednání s pracovníky OSPOD pouze s pocitem morální podpory, empatie. Pracovníci musí vyjádřit zodpovědnost za bezpečí dětí a jejich matek (případně otců) a nabídnout klientům konkrétní pomoc – mj. i **bezpečnostní plán**. **Následující doporučení jsou určena pro pomoc ženám s dětmi.**

Zásady pro vypracování bezpečnostního plánu

1. Plán musí být vypracován klientce „na míru“, tj. vycházet z **její konkrétní životní situace**, podmínek bydlení atd.
2. Plán musí být podrobný, tj. **stanovit sled jednotlivých a jednoduchých kroků**; významný bezpečnostní účinek může mít i zdánlivá maličkost.
3. Plán musí vycházet z posouzení **signálů zvýšeného rizika** – tj. vzít v potaz, zda agresor
 - o je držitelem **střelné zbraně**;
 - o je konzumentem alkoholu nebo jiných drog;
 - o vyhrožuje zabitím nebo sebevraždou;
 - o **napadá i děti**;
 - o napadl již i zakročující policisty;
 - o má sklony ke **slídění či pronásledování** osoby ohrožené DN.

Jsou-li přítomny **dva nebo více signálů, je ohrožení této osoby velmi vážné**. Vzhledem k povaze DN lze očekávat, že alespoň dva faktory se dříve či později objeví.

4. Klientka musí věřit v bezpečnostní plán!

Směr poradcovy strategie při vypracování bezpečnostního plánu

1. Zjištění stupně ohrožení osoby ohrožené DN a sestavení bezpečnostního plánu.

2. Psychologická stránka věci (povzbuzení, startování aktivity, obnova životních iluzí).
3. Právní stránka věci (např. podání trestního oznámení)
4. Sociálně organizační stránka věci.

Doporučení klientkám

Jak postupovat při útěku z domu

Nebezpečnými místy v domě jsou ta, kde nejsou okna ani žádný únikový východ a kde se nacházejí možné zbraně či nástroje (např. kuchyň, koupelna, dílna, garáž). Naplánujte si předem únikové cesty ze všech dveří a oken. Připravte se podle toho, zda bydlíte na venkově, nebo ve městě, v rodinném domě, nebo v bytě.

Svěřte se komukoliv, ke komu máte důvěru, s tím, že jste doma napadána (rodina, přátelé, sousedé, spolupracovníci), mějte dobrý kontakt zejména s nejbližšími sousedy, kteří mohou zavolat policii. Vytvořte si vlastní podpůrnou síť, kde se vám dostane alespoň krátkodobé pomoci.

Zapamatujte si důležitá telefonní čísla:

- Centrum tísňového volání (policie): 156, 158
- nejbližší azylový dům
- taxislužba pro odvoz do bezpečného místa
- nonstop linka **DONA Centra Brno** (linka pro pomoc osobám ohroženým domácím násilím): **739 078 078**

Tato čísla neukládejte do paměti mobilních telefonů!

Rozhodněte se předem, kam v akutním ohrožení půjdete či pojedete. Může to být nejbližší soused, může to být kolegyně, kterou váš partner nezná, může to být příbuzný, který je se situací obeznámen. Vždy mějte u sebe finanční hotovost (i v drobných) pro taxislužbu, jízdenku na MHD, telefonní kartu. Nouzová čísla jsou však bezplatná. Je nutné v určitou chvíli zasvětit do bezpečnostního plánu i děti. Také jim hrozí nebezpečí, že je partner vystaví násilí, případně je vezme jako rukojmí! Zdůrazněte dětem, že jejich úkolem je být v bezpečí, a ne vás ochránit! V případě, že nebudete utíkat z domova s nimi, musíte bezodkladně zajistit ve spolupráci s policií a orgánem sociálně právní ochrany dětí, aby byly svěřeny do vaší péče.

Co si vzít s sebou

- osobní doklady: občanský průkaz, rodné listy, pasy (své a dětí);
- kartičky zdravotních pojišťoven;
- kreditní kartu na své jméno, případně tu, k níž máte podpisové právo;
- léky, brýle, hygienické potřeby;
- jakékoliv záznamy o domácím násilí: vlastní, lékařské, policejní, ze sociálního odboru, soudní rozhodnutí, usnesení, protokoly z jednání;
- adresář s důležitými telefonními čísly

Všechny dokumenty mějte pokud možno připravené a uložené na místě, kde je partner nenajde - u sousedů, příbuzných, na pracovišti. Pokud je to možné, vezměte si s sebou něco, co vám dodá sílu: fotografie dětí, příbuzných, svůj talisman, oblíbenou knihu, nahrávku oblíbené hudby apod.

Vydal Odbor zdravotnictví MMB, ve spolupráci s IDT pro oblast DN, v rámci projektu Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí ve statutárním městě Brně realizovaného za finanční podpory města Brna a Jihomoravského kraje, **2006**

© **Bílý kruh bezpečí 2003**

Příloha č. 4 Manuál pro pracovníky přestupkových oddělení a členy přestupkových komisí

Pomůcka pro včasnou detekci domácího násilí a kontakt s osobami ohroženými DN

Při své práci přicházíte do kontaktu s mnoha lidmi – téměř jistě se mezi nimi najdou osoby, které jsou **osobami ohroženými domácím násilím** (dále jen DN). Následující doporučení by vám mohla pomoci včas rozpoznat přítomnost domácího násilí v jejich životě a posílit vaše dovednosti při kontaktu s nimi.

Co je domácí násilí

- Fyzické, psychické, sexuální **násilí mezi intimními partnery**, tj. manžely, druhy apod.; (širší pojem „násilí v rodině“ zahrnuje též násilí páchané na dětech a násilí páchané na seniorech).
- Z hlediska trestního práva zahrnuje jev DN na **30 druhů trestných činů** (např. omezování osobní svobody, porušování domovní svobody, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, vydírání aj.) včetně nejzávažnějších (těžké ublížení na zdraví, znásilnění, vražda).
- Z hlediska zákona č. 200/1990 Sb. v platném znění jde zejména o **přestupky podle § 47, § 49 a § 50**.

Znaky domácího násilí

- Agresor a osoba ohrožená DN jsou vzájemně **blízké a důvěrné osoby**, svázané citově, sociálně, ekonomicky aj.
- **Místem činu je soukromí**, většinou proto **chybějí svědkové**.
- K násilí dochází **dlouhodobě a opakovaně**.

Výskyt domácího násilí

- Je velmi časté, postihuje v naší zemi minimálně **16 % partnerských vztahů**.
- Vyskytuje se **ve všech společenských vrstvách**.
- **Agresorem může být žena i muž**.

Rozpoznání osob ohrožených domácím násilím

- Osoby ohrožené domácím násilím se **nechovají všechny stejně a podle představ okolí.**
- Často **trpí studem**, pocity viny, bezmoci, mají **snížené sebevědomí**, mají tendenci **minimalizovat** projevy agrese a skutečnost je zpravidla **horší, než uvádějí.**
- Mnoho týraných osob potřebuje při jednání **pomalý postup.**

Zásady komunikace s osobou ohroženou DN

- **empatie**, aktivní naslouchání;
- **upřímnost** (problém DN je vždy složitý, složitost a další útrapy nelze před osobou ohroženou DN zamlčovat);
- **porozumění** (důležité: nikdy nepodmiňovat pomoc ohrožené osoby a sankce proti agresorovi tím, že osoba ohrožená DN ho opustí);
- zjištění míry **ohroženosti těchto osob** (nebezpečnost agresora);
- **podpora oběti** při hledání dalších forem pomoci: vysvětlit jiné možné kroky, poskytnout kontakt na jiné instituce, pomoci při vypracování bezpečnostního plánu.

Doporučení:

- důvěřovat osobě ohrožené DN, že i nesouvisle popisovaná situace je pravdivá,
- nenechat se později pachatelem přesvědčit, že hysterická osoba ohrožená DN si vše vymyslela,
- v případě, že pachatel vyhrožuje stížností na postup přestupkového oddělení či komise, nebát se říci mu, že má na to právo.

Důležité otázky pro rozpoznání DN

- „Co vás přimělo k vyhledání pomoci?“
- „Jak se k vám partner/ka choval/a? Co dělal/a? Jak jste se cítil/a?“
- „Kdy to začalo? Jak to začalo?“
- „Jak jste se choval/a při prvním napadení?“
- „Jak se nyní cítíte? Co vás dnes trápí?“
- „Jak jsou ohroženy děti? Jak reagují na DN?“

- „Jak vidíte váš vztah do budoucna?“, „Jak vám můžeme pomoci? Co očekáváte od nás?“

Signály zvýšeného rizika (zjistěte při rozhovoru)

- agresor je držitelem **střelné zbraně**;
- agresor je konzumentem **alkoholu** nebo jiných **drog**;
- agresor vyhrožuje **zabitím**;
- agresor **napadá i děti**;
- agresor již **napadl i zakročující policisty**;
- agresor má **sklony ke slídění či pronásledování osoby ohrožené DN**, v minulosti již tak činil.

Jsou-li přítomny dva nebo více znaků, je ohrožení osoby na zdraví a životě velmi vážné!!!

Jak odlišit DN od jiných typů rodinných problémů a krizí

1. **Přímým dotazováním**

Klíčové jsou otázky na fyzické, psychické, sexuální a ekonomické násilí: co se děje, první DN, poslední DN, nejhorší DN, co se mění na agresi partnera/ky, jak se v případech DN chováte, co bezprostředně předchází útoku, jaké máte těsně po útoku potíže, bolesti, problémy, zranění, vyhledal/a jste ošetření, kam jste se obrátil/a o pomoc...

2. **Zhodnocením případu dle tří kritérií**

a) Startér násilí. DN není vyprovokované chování osoby ohrožené DN! Klíčová je otázka: „Co předcházelo incidentu?“

b) Opakování násilí. DN není jednorázový akt! Je to proces, který má start, vývoj a spěje k nějakému konci. Zásadně mění povahu partnerského vztahu. Klíčové otázky jsou: „Kdy to začalo, jak dlouho to trvá, co se děje nyní?“

c) Pocit osoby ohrožené DN. Osoba ohrožená DN má typické pocity, zejména strach z opakování násilí. Klíčové otázky jsou: „Jak reagujete, na co myslíte, jak se cítíte?“

Důležité kritérium pro další kroky

- Lze/nelze spolupracovat s celou (širší) rodinou.
- Přijímá – nepřijímá pachatel/ka zodpovědnost.

Upozorněte osobu ohroženou DN, že je nutno dokumentovat veškeré projevy domácího násilí (písemně, fotografiemi, zvukovým záznamem, lékařskou zprávou aj.). Poskytněte osobě ohrožené DN **kontakt na jiné pomáhající instituce**. Jsou-li v rodině postižené domácím násilím děti, vždy **upozorněte orgán sociálně právní ochrany dětí!** U případů DN zpravidla neexistuje rychlé a jednoduché řešení. Je to těžká situace. **I těžká situace se však dá řešit!**

Vydal Odbor zdravotnictví MMB, ve spolupráci s IDT pro oblast DN, v rámci projektu Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí ve statutárním městě Brně realizovaného za finanční podpory města Brna a Jihomoravského kraje, **2006**

© **Bílý kruh bezpečí 2003**

Příloha č. 5 Manuál pro sociální pracovníky a psychology

Pomůcka pro včasnou detekci domácího násilí a kontakt s osobami ohroženými domácím násilím.

Při své práci přicházíte do kontaktu s mnoha lidmi – téměř jistě se mezi nimi najdou osoby, které jsou **osobami ohroženými domácím násilím** (dále jen DN). Následující doporučení by vám mohla pomoci včas rozpoznat přítomnost domácího násilí v jejich životě a posílit vaše dovednosti při kontaktu s nimi.

Rozpoznávání osob ohrožených domácím násilím

Osoby ohrožené domácím násilím vám většinou samy od sebe sdělí málo informací o svém problému. Promluví však, jestliže jim budou kladeny jednoduché a přímé otázky nekonfliktním tónem a v důvěryhodném prostředí. **S osobami ohroženými DN hovořte bez přítomnosti jejich partnerů/partnerek.** Někdy je těžké rozpoznat týranou osobu, jestliže nevyhledá pomoc v akutní fázi po incidentu. Týrané osoby často trpí studem a mohou uvádět jiné důvody pro příznaky svých posttraumatických projevů a reakcí. **Mají tendenci minimalizovat, skutečnost je zpravidla horší, než uvádějí.** Musíte se výslovně ptát po incidentech DN. Buďte trpěliví. **Mnoho týraných osob potřebuje pomalý postup** (drobné krůčky raději než radikální řešení), **ačkoliv jejich situace je zlá.**

„Psychologické“ signály DN

- manipulace s realitou (laxnost, odmítání pomoci);
- neschopnost ventilovat vztek;
- disociace;
- minimalizace násilí;
- naučená bezmoc, sebedestructivní a sebeobviňující reakce;
- přílišná ochota vyhovět druhým; naučená pasivita.

Osoba ohrožená DN ztrácí výhled do budoucnosti. Proto se u ní projevují:

- snížené sebevědomí; zvýšená dráždivost; čerstvé zážitky spojené s rolí ohrožené osoby.

Zásady komunikace s osobou ohroženou domácím násilím

- **empatie**, aktivní naslouchání, potvrzování emocí;
- **upřímnost** (problém DN je vždy složitý; složitost a další útrapy nelze před osobou ohroženou DN zamlčovat);
- **porozumění** (důležité: nikdy nepodmiňovat pomoc tím, že ohrožená osoba opustí tyrana, osoba ohrožená DN musí vědět, že i po nešťastném pokusu o záchranu vztahu bude pomáhajícími pracovníky akceptována.);
- **zjišťování míry ohrožení** těchto osob (nebezpečnost agresora);
- **postupné přeladování** z minulosti na budoucnost – stimulování vnitřních sil osob ohrožených DN, pěstování sebevědomí a sebeúcty, obnovování životních iluzí;
- **zpracování individuálního bezpečnostního plánu** – jak se bránit proti DN;
- **podpora při hledání navazujících míst pomoci** (např. vysvětlit možné trestněprávní kroky, kroky pro řešení sociálních otázek atd.).

Doporučení pro vedení rozhovoru

Důležité otázky pro rozpoznání DN

- „Jak se nyní cítíte?“, „Co vás přimělo k vyhledání pomoci?“
- „Někdy se stane, že se partner/ka chová zvláště, že může sáhnout i k násilí“, „Myslím, že je těžké mluvit o takové situaci, stalo se Vám něco podobného?“
- „Někdy se partner/ka vysmívá a ponižuje, někdy vyhrožuje nepřispíváním penězi, někdy se do ponižování zapojí i děti, mohlo se něco takového přihodit i Vám?“ , „Jak se k vám partner/ka choval/a?“ , „Co dělal/a? Co jste cítil/a?“
- „Kdy to začalo?“, „Jak to začalo?“, „Jak jste se choval/a při prvním napadení?“
- „Co jste tehdy cítil/a? Co vás dnes nejvíc trápí?“, „Je dobré se o takové starosti podělit, co říkáte?“
- „Jsou děti také ohroženy? Jak reagují na DN?“
- „Jak teď vidíte váš vztah? Co dál?“, „Jak vám můžeme pomoci? Co očekáváte od nás?“
- „Jaké máme společné možnosti řešit váš problém?“

V průběhu rozhovoru ohroženou osobu **povzbuzujte**. Budujte vzájemnou důvěru, **naslouchejte a neodsuzujte**. Potvrďte její zkušenosti. **Pracujte s budoucností**. O změně

situace mluvíte jako o realitě, avšak navrhněte **drobné kroky, ne generální změnu**. Udržujte dialog a rozvíjejte ho, i když **je to někdy těžké, protože ohrožená osoba zcela rezignuje**.

Signály zvýšeného rizika (zjistěte při rozhovoru):

- agresor je držitelem **střelné zbraně**;
- agresor je konzumentem **alkoholu nebo drog**;
- agresor vyhrožuje **zabitím**;
- agresor napadá i děti;
- agresor již napadl i zakročující policisty;
- agresor má sklony ke slídění či pronásledování osoby ohrožené DN, v minulosti tak již činil, když před ním utekla např. k přítelkyni nebo rodičům.

Jsou-li přítomny dva nebo více uvedených znaků, je ohrožení této osoby na zdraví a životě velmi vážné! Je na místě obrátit se na policii a doporučit ubytování v azylovém domě. **Žijí-li v rodině postižené domácím násilím děti, vždy upozorněte orgán sociálně právní ochrany dětí!**

Jak vypracovat bezpečnostní plán

- Jednoduchými dotazy zjistit **styl, povahu a okolnosti útoků agresora**.
- Dotázat se na **možnosti sehnání pomoci**.
- Podle okolností spolu s klientkou/klientem vytvořit **sled jednoduchých kroků**.
- Je třeba myslet mimo vyjeté koleje, Je třeba myslet mimo vyjeté koleje, kreativně!
- **Osoba ohrožená domácím násilím musí věřit v bezpečnostní plán!**
- Někdy má Někdy má významný bezpečnostní účinek i zdánlivá maličkost.

Směr poradcovy strategie při vypracování bezpečnostního plánu

- **Zjištění stupně ohrožení** (rizikovitosti DN) a sestavení bezpečnostního plánu (ochrana osoby ohrožené DN, evidence incidentů, informování policie, lékaře...).
- **Psychologická stránka věci** (povzbuzení, startování aktivity, obnova životních iluzí).
- **Právní stránka věci** (např. trestní oznámení na policii). V případě, že klient nemá důvěru v PČR, lze jej podat na MSZ.
- **Sociálněorganizační stránka věci** (je třeba něco zorganizovat? je třeba řešit sociální otázky?).

Nezapomeňte:

Zdůraznit osobě ohrožené DN, aby **evidovala a dokumentovala veškeré projevy DN**, kterých se agresor dopustil: stačí např. vyhotovit písemnou zprávu s uvedením popisu incidentu, místa, času a data, nebo pořídít fotografie, zvukový záznam, vyhledat lékaře a uchovat lékařskou zprávu.

Jak odlišit DN od jiných typů rodinných problémů a krizí

1. **Přímým dotazováním** – klíčové jsou dotazy na fyzické, psychické, sexuální a také ekonomické násilí. (Co se děje, první DN, poslední DN, nejhorší DN, co se mění na agresi partnera, jak jste se choval/a při prvním DN, posledním DN, co bezprostředně předchází útoku, jaké máte těsně po útoku potíže, bolesti, problémy, zranění, vyhledal/a jste ošetření, pomoc – kam jste se obrátil/a...)
2. Pomocí následujícího odlišení – **diferenciálně diagnostická kritéria** jsou tři:
A) Startér násilí

DN není vyprovokované chováním ohrožené osoby! Klíčová je otázka: „**Co předcházelo incidentu?**“

B) Opakování

DN není jednorázový akt! Je to proces, který má start, vývoj a spěje k nějakým koncům. Zásadně mění povahu partnerského vztahu. Klíčové otázky: „**Kdy to začalo, jak dlouho to trvá, co se děje nyní?**“

C) Pocit osoby ohrožené DN

Osoba ohrožená DN má typické pocity, zejména strach z opakování násilí. Klíčové otázky: „**Jak reagujete, na co myslíte, jak se cítíte?**“

Důležité kritérium pro další kroky

- Lze/nelze spolupracovat s celou (širší) rodinou. Přijímá – nepřijímá pachatel/ka zodpovědnost!

Dobré řešení:

Pachatel/ka přijímá zodpovědnost, chce se změnit....., šance na zachování vztahu existuje.

- Na záchraně dobrého života se musí podílet pachatel/ka i ohrožená osoba, **obě strany musí upřímně věřit v nápravu a změnu.**

Jiné řešení:

- Pachatel/ka je pro nápravu ztracen/a, protože **odmítá svou zodpovědnost.**
- Klíč k řešení je pouze na straně osoby ohrožené domácím násilím.
- Osoba ohrožená DN musí sama dozrát k jedinému řešícímu rozhodnutí – **opustit totálně (fyzicky, ekonomicky i psychicky) týrajícího partnera/ku.**

Závěr

Neposuzujte úspěch své intervence podle aktivity klientů. Osoba ohrožená DN je velice často ohrožena na zdraví a životě, jestliže se pokusí opustit násilného partnera/ku, a tak může trvat poměrně dlouho, než se k tomuto kroku odhodlá. Pro pomáhající pracovníky je značně frustrující vidět, že klient/ka zůstává v násilném vztahu. Avšak tím, že jste klientům poskytli porozumění pro jejich situaci a nabídli dostupnou pomoc, učinili jste vše, co bylo možné.

Vydal Odbor zdravotnictví MMB, ve spolupráci s IDT pro oblast DN, v rámci projektu Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí ve statutárním městě Brně realizovaného za finanční podpory města Brna a Jihomoravského kraje, **2006**

Příloha č. 6 Adresář Intervenčních center

ADRESÁŘ INTERVENČNÍCH CENTER ČR – kontakty pro veřejnost

ADRESÁŘ Intervenčních center v ČR, zastoupených v APIC ČR - k 26.10. 2009

NÁZEV IC	ADRESA	PROVOZNÍ DOBA PRO VEŘEJNOST	TELEFON	E-MAIL	WWW STRÁNKY
IC BRNO Jihomoravský kraj	Sýpka 25 613 00 Brno - Černá pole	Po-Čt 8 -20 Pá 8 - 16	739078078 nonstop 541213732	intervencni-centrum@spondea.cz	www.ic-brno.cz
IC ČESKÉ BUDĚJOVICE Jihočeský kraj	Kanovnická 11/390 370 01 České Budějovice	Po 13 - 18 Út - Čt 8 - 12 13 - 16 Pá pro objednané	386323016 603281300	intervencnicentrum@charitacb.cz	www.charitacb.cz
IC HRADEC KRÁLOVÉ Královéhradecký kraj	Kotěrova 847 500 03 Hradec Králové	Po 13 - 17 St 8 - 12 13 - 18 Čt 8 - 12 13 - 17 Út, Pá pro objednané	495530033 774591383	intervencni.centrum@hk.caritas.cz	http://www.domacinasili-ic.cz/
IC JIHLAVA Vysočina	Pod Příkopem 4, 586 01 Jihlava	Po, St 8 - 17 Út, Čt 7:30 - 15:30 Pá 8 - 14:30	567215532 606520546 <i>osobní konzultaci objednejte předem telefonem</i>	ic.vysocina@volny.cz	www.psychocentrum.cz
IC LIBEREC Liberecký kraj	Tanvaldská 269 463 11 Liberec 30	Po 7 - 16 Út 7 - 15 St 7 - 16 Pá 7 - 12	482311632	info.ic@csslk.cz	www.csslk.cz
IC OSTRAVA Moravskoslezský kraj - býv. okresy: Ostrava, Opava, Nový Jičín	28. října 124 702 00 Ostrava	Po 8 – 16 Út 8 – 16 St pro objednané Čt 8 – 18 Pá 8 – 14	597489207 597489204 (fax)	ic.ostrava@bkb.cz	www.domacinasili.cz

IC HAVÍŘOV Moravskoslezský kraj - býv. okresy: Karviná, Bruntál, Frýdek - Místek	Opletalova 4/607 Havířov – Šumbark 736 01	Po–Pá 8 – 16	596611239, 238 (fax) 739500634 - pohotovostní mobil po-pá 8 - 22 hod, so-ne-svátky 8 - 16 hod	ic.havirov@slezskadiakonie.cz	www.slezskadiakonie.cz
IC OLOMOUC Olomoucký kraj	Na Vozovce 26 779 00 Olomouc	Po–Pá 7 – 15:30	585754736 774406453	intervencnicentrum@ssp-ol.cz drahomir.sevcik@ssp-ol.cz	www.ssp-ol.cz
IC PARDUBICE Pardubický kraj	Erno Košťála 980 530 12 Pardubice	Po-Pá 8 - 16	466260528 774755744	ic.pardubice@skp-centrum.cz	www.skp-centrum.cz
IC PLZEŇ Plzeňský kraj	Cukrovarská 16 326 00 Plzeň	Po-St 8 – 12 13:30 – 17:30 Čt-Pá 8 – 16 službu IC možno sjednat i mimo provozní dobu na nonstop lince Terénní krizové služby a IC	777167004 nonstop	ic@dchp.cz	www.kadel.cz/dchp
IC PRAHA Hlavní město Praha	Šromova 861 198 00 Praha 9 – Černý Most	Po, Út 8– 16 St, Čt 8– 17 Pá 8– 13	281911883 281861580 (fax) 604231085 739440771	icpraha@csspraha.cz	www.csspraha.cz
IC RAKOVNÍK Středočeský kraj	Žižkovo nám.169/I 269 01 Rakovník	Po 8 – 14 Út a Čt 8 – 16 St 8 – 15 Pá pro objednané	313502588 605765883	ic.stredocesky@seznam.cz	www.ic-rakovnik.cz

IC SOKOLOV Karlovarský kraj	J.K.Tyla 461 356 01 Sokolov (zelená vila naproti bývalému hotelu Ohře)	Po - Pá 8 - 18	352661418 736514095	intervenci@centrum.cz	http://pomocvnouziops.sweb.cz
IC ÚSTÍ NAD LABEM Ústecký kraj	K Chatám 22 403 40 Ústí nad Labem - Skorotice	Po 8 – 18 Út 8 – 12 St 8 – 18 Čt 8- 12 Pá 8 – 16	475511811 475201495 fax	intervencnicentrum.ul@seznam.cz	www.volny.cz/spirala.cki
IC ZLÍN Zlínský kraj	U Náhonu 5208 760 01 Zlín	Po - Pá 7 - 15	577018265 774405682	ic.zlin@seznam.cz	www.poradnazlin.cz

Copyright Bílý kruh bezpečí, o.s.

Příloha č. 7 Interdisciplinární spolupráce Tým Jihomoravského kraje - Břeclav

Interdisciplinární spolupráce - Tým JMK - Břeclav

Členové týmu

Členové IDT Břeclav	Poštovní adresa	Telefonické spojení
Domov pro seniory Domov pro seniory Valtice	Náměstí svobody 21 69142 Valtice	519 301 400 519 352 637
Intervenční centrum SPONDEA, o.p.s IC	Sýpka 25 61300 Brno	739 078 078 544 526 561
Městská policie Břeclav MP	Kupkova 382/3 69002 Břeclav	519 373 876
Městský Úřad Břeclav Komise pro projednávání přestupků	T.G. Masaryka 3 63081 Břeclav	519 311 111 519 311 378
Odbor sociálně právní ochrany dětí	T.G. Masaryka 3 63081 Břeclav	519 311 411
Městský úřad Hustopeče Komise pro projednávání přestupků	Dukelské nám. 2 693 Hustopeče	519 441 011 519 441 077
Odbor sociálně právní ochrany dětí	Dukelské nám. 2 693 Hustopeče	519 413 184 519 441 025
Městský úřad Mikulov Odbor sociálně právní ochrany dětí	Náměstí 1 69020 Mikulov	519 444 555 519 444 500 519 444 533
Okresní soud Břeclav OS	Národních hrdinů 11 69024 Břeclav	519 321 686 519 322 424
Okresní státní zastupitelství OSZ	J.Palacha 18 69012 Břeclav	519 361 451 519 361 469
Policie ČR Obvodní oddělení Břeclav	Národních hrdinů 21 69016 Břeclav	519 321 424
Obvodní oddělení Hustopeče	Husova 1173/7 69301 Hustopeče	519 411 113
Obvodní oddělení Mikulov	Gagarinova 1480/37 69201 Mikulov	519 510 132
Obvodní oddělení Pohořelice	Loděnická 754 69123 Pohořelice	519 424 158
Obvodní oddělení Velké	Dlouhá 864/67 69106 Velké	519 428 103

Pavlovice	Pavlovice	
Okresní ředitelství Břeclav	Národních hrdinů 15 69016 Břeclav	544 632 219
Remedia plus		
Remedia plus	U nemocnice 3066/1 69002 Břeclav	519326748 519326748
Spolek neslyšících Břeclav		
Spolek neslyšících	M. Kapusty 282/12 69006 Břeclav	519 333 531

Příloha č. 8 Interdisciplinární spolupráce Tým Jihomoravského kraje - Hodonín

Interdisciplinární spolupráce - Tým JMK - Hodonín

členové týmu

Členové IDT Hodonín	Poštovní adresa	Telefonické spojení
Centrum sociálních služeb Kyjov		
Komunitní plánování	Strážovská 10 95 69701 Kyjov	518 699 511 518 612 132
ESPEDIENTE		
Středisko pro prevenci, poradenství a pomoc Intervenční centrum SPONDEA, o.p.s	Za poštou 110 69801 Veselí n. Moravou	518 323 639
Intervenční centrum SPONDEA, o.p.s	Sýpka 25 61300 Brno	739 078 078 544 526 561
Linka důvěry Hodonín		
Linka důvěry Hodonín	0 Hodonín	518 352 357
Městská policie Hodonín MP	Dvořákova 3 695 Hodonín	156 518 345 000
Městská policie Kyjov MP	Masarykovo nám 30 69722 Kyjov	156 518 697 461
Městská policie Veselí n.M. MP	Masarykovo nám 1/2 69801 Veselí nad Moravou	156 516 453 335
Městský Úřad Hodonín		
Komise pro projednávání přestupků	Masarykovo nám. 53/1 69501 Hodonín	518 316 111 516 316 465
Odbor sociálně právní ochrany dětí	Masarykovo nám. 53/1 69501 Hodonín	518 316 420
Sociální odbor	Masarykovo nám. 53/1 69501 Hodonín	518 316 111 518 316 440
Městský úřad Kyjov		
Odbor sociálně právní ochrany dětí	Masarykovo nám 30 69722 Kyjov	518 697 411 518 697 484
Sociální odbor	Masarykovo nám 30 69722 Kyjov	518 697 470
Městský úřad Veselí n.M.		
Odbor sociálně právní ochrany dětí	Masarykova tř. 119 69813 Veselí n. Moravou	518 670 111 518 670 179
Sociální odbor	Masarykova tř. 119 69813 Veselí n. Moravou	518 670 220

Nemocnice Hodonín		
Nemocnice	Purkyňova 11 69526 Hodonín	518 306 111 518 321 851
Nemocnice Kyjov		
Nemocnice	Strážovská 976 69701 Kyjov	518 601 111
Oblastní Charita Hodonín		
Domov pro matky s dětmi	Dukelských hrdinů 57 69501 Hodonín	518 321 497
Poradna pro ženy a dívky	Dukelských hrdinů 57 69501 Hodonín	518 321 497
Okresní soud Hodonín		
OS	Velkomoravská 4 69546 Hodonín	518 307 211
Okresní státní zastupitelství		
OSZ	Velkomoravská 11 69546 Hodonín	518 309 951 518 309 977
Policie ČR		
Obvodní oddělení Kyjov	Nerudova 979/77 69701 Kyjov	974 633 500 974 633 508
Obvodní oddělení Veselí n.M.	tř.Masarykova 115 69801 Veselí nad Moravou	974 633 520 974 633 528
Okresní ředitelství Hodonín	Velkomoravská 1051/16 69501 Hodonín	974 633 111 974 633 108
Poradna pro ženy a dívky		
Poradna	Za poštou 110 69801 Veselí n. Moravou	518 323 852
Probační a mediační služba		
PMS	Koupelní 19 69501 Hodonín	518 355 903 518 307 010

Příloha č. 9 Projekt Odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra – Systém včasné intervence

Projekt Odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra

SVI – Systém včasné intervence a Tým pro mládež

Projekt „Systém včasné intervence a Tým pro mládež“ (dále SVI) pochází z dílny [odboru prevence kriminality](#) Ministerstva vnitra a využívá stávající legislativu a existující strukturu institucí veřejné správy. Cílem SVI je nastavení **efektivní spolupráce mezi institucemi**, do jejichž působnosti spadá **péče o ohrožené děti a jejich rodiny**. Spolupráce je podpořena **jednotným informačním prostředím** a propracovaným **mechanismem spolupráce**. Na lokální i republikové úrovni je SVI řízen **řídícím výborem**.

Modelový případ fungování SVI

Škola oznámila orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) prostřednictvím **Informačního systému SVI** podezření na týrání dvanáctileté dívky. Učitelka si při tělocviku všimla modřin a podlitin, dívka na otázky odpovídala vyhýbavě. Za dva dny oznámila obecní policie OSPOD do **Informačního systému SVI**, že táž dívka vedla partu stejně starých dětí a lezly na nejvyšší komín ve městě. OSPOD po spojení obou informací a jejich vyhodnocení provedl šetření v rodině. Zjistil, že matka žije s druhem, oba často pijí alkohol, nezvládají chování dívky, často jí fyzicky trestají kvůli chování a známám ve škole, dívka tráví většinu volného času mimo domov a dohled matky. OSPOD nařídil dívce dohled, stanovil omezení (zákaz opustit domov po 20. hodině) a současně jí, ve spolupráci s Centrem volného času, umožnil účastnit se zájmových aktivit. S matkou provedl pohovor a stanovil podmínky, za kterých bude dohled zrušen. O svých závěrech a opatřeních, v rámci zákonných možností, informoval školu. Dohodl s obecní policií namátkové kontroly přítomnosti dívky po 20. hodině večer a předávání průběžných zpráv.

Projekt SVI je postaven na třech pilířích

1. **Tým pro mládež** – tvoří ho zástupci OSPOD, Policie ČR, justiční orgány (soudy, státní zastupitelství, Probační a mediační služba ČR), obecní policie, úřady práce, zdravotnická zařízení, školy a školská zařízení, nestátní neziskové organizace. Tým koordinuje činnost v lokalitě a vytváří podmínky pro efektivní práci s dětmi a jejich rodinami.
2. Společný **informační systém** spravovaný místně příslušným OSPOD.

3. Konkrétní **praktická opatření**, která tvoří samotný proces pomoci a intervence.

Schéma „Systému včasné intervence“

Města realizující projekt SVI:

Svitavy, Nový Jičín, Ostrava, Mělník, Hradec Králové, Olomouc, Šumperk, Praha 2 –
městská část, Náchod, Třebíč, Břeclav

Příloha č. 10 Metoda SARA DN

Metoda SARA DN

Diagnostická metoda SARA (Spousal Assault Risk Assessment) vznikla v Kanadě a byla transformována pro práci policistů ve Švédsku. Odtud je šířena do dalších zemí. Na **základě strukturovaného odborného přístupu může proškolená osoba** při jejím použití **zjistit rizikové faktory a kvalifikovaně odhadnout riziko dalšího domácího násilí.**

Metodu do České republiky přivezl Bílý kruh bezpečí, o.s. v rámci projektu „[Hráz](#)“, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR. K šíření této metody dostal Bílý kruh bezpečí výcvik od tvůrců metody z Kanady a Švédska a také oprávnění metodu učit, které je chráněné mezinárodním právem. Pro ČR získal souhlas k pojmenování české verze „SARA DN“.

Tato **metoda je určena především policistům**, kteří se dostanou do prvního kontaktu s osobou ohroženou domácím násilím. Využití metody SARA DN se předpokládá také u všech služeb v prvním kontaktu s osobou ohroženou domácím násilím, zejména služeb sociálních. V metodě jsou školeni poradci Bílého kruhu bezpečí, konzultanti DONA linky a policisté. BKB vydal „Pomůcku pro policisty“, která je součástí výcviku a bude využívána v přímém kontaktu s případem domácího násilí.

SARA DN obsahuje **15 strukturovaných otázek** na rizikové faktory, z nichž pět otázek odhaluje rizikové faktory u násilné osoby v aktuálním vztahu, dalších pět umožní rychle zjistit rizikové faktory opět u násilné osoby v rámci obecných sklonů k násilí, tj. násilných projevů na veřejnosti. Posledních pět otázek pomáhá zjistit rizikové faktory týkající se zranitelnosti osoby ohrožené domácím násilím.

Proškolený uživatel metody SARA DN dokáže vyhodnotit aktuální situaci, odhadnout závažnost hrozby a přijmout opatření, která eliminují rizikovou situaci. Ví, že i výskyt malého počtu rizikových faktorů může signalizovat maximální ohrožení. Přítomnost vyššího počtu rizikových faktorů vždy znamená vysokou míru rizika. Metoda SARA DN v rukou odborníků pomáhá určit strategii řízení tohoto rizika, vyvažuje občas se vyskytující subjektivní pocity profesionálů, zlepšuje jednotnost rozhodnutí, přispívá k lepší mezioborové komunikaci.

K využití metody SARA DN je nutné dostatečné množství vstupních informací. Při práci policistů půjde například o čerpání z poznatkových databází a z poznání situace na místě. V rámci jiných míst pomoci půjde o schopnost a dovednost ptát se, která je rovněž součástí výcviku.

Škála doporučených opatření je rozmanitá, v případě menšího rizika to jsou poradenství, podpora, praktické rady, kontakty na místa pomoci, instrukce pro reakci na náhlou eskalaci násilí, bezpečnostní plán atd. V případě vysokého rizika to jsou opatření trestněprávní povahy, ochrana ohrožených osob (vazební stíhání, azyl) a pomoc ze strany sociálně právních služeb. Od 1.1. 2007 bude katalog dostupných opatření rozšířen možnostmi vykázaní násilné osoby ze společného obydlí, zákazem vstupu, zákazem kontaktování a přiblížení se.

Z praxe do praxe

Od 15.8. 2006 je metoda SARA DN postupně zaváděna do práce konzultantů na DONA lince. O využití metody vedou konzultanti jednoduché záznamy, které budou vyhodnoceny akreditovanými školiteli metody pro ČR. Metodu lze využít v případě, kdy klient sdělí informace k hodnoceným rizikovým faktorům. Před kladením otázek konzultant vysvětlí volajícímu smysl otázek a to, že jeho pravdivé odpovědi mohou pomoci odhadnout hrozící riziko a formulovat návrh na opatření.

Metoda byla efektivně využita např. v případě, kdy klientka uvažovala o podání trestního oznámení, nebo již měla negativní zkušenost s postoji policistů k podávanému oznámení. S použitím SARA DN konzultant s klientkou formulovali argumentaci pro podání trestního oznámení a pro komunikaci s policisty zejména v otázkách oprávněných obav, míry ohrožení a jejího odůvodnění.

První vlna

Bílý kruh bezpečí adaptoval metodu SARA DN pro ČR a podpořil její šíření několika akcemi:

» semináře se zahraničními lektory

» probíhá proškolení policistů, leták "Pomůcka pro policisty" byl předán policejním pedagogům a školitelům, dostal se k pilotnímu ověření i do praxe v Praze, Ostravě a v Brně

» metoda je součástí Závazného pokynu policejního prezidenta a výrazně posílí kompetence jednotlivých policistů při realizaci zákona č. 135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím, účinného od 1.1. 2007. (**Copyright Bílý kruh bezpečí, o.s.**)

Příloha č. 11 Kontakty zařízení poskytujících pomoc (www.rosa-os.cz)

POLICIE 158 MĚSTSKÁ POLICIE 156 LÉKAŘSKÁ POMOC 155

PRAHA

ROSA - CENTRUM PRO TÝRANÉ A OSAMĚLÉ ŽENY

Komplexní psychosociální, sociálněterapeutická a sociálněprávní pomoc pro ženy, oběti domácího násilí v Informačním a poradenském centru ROSA, azylové ubytování ROSA s utajenou adresou pro ženy oběti domácího násilí a jejich děti. **Telefon 241 432 466, SOS linka 602 246 102 (Po - Pá: 9-18)**

www.rosa-os.cz, www.stopnasili.cz

PSYCHOSOCIÁLNÍ CENTRUM ACORUS

Pomoc ženám, obětem domácího násilí, azylové ubytování

Nonstop linka 283 892 772

www.acorus.cz

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ

Pomoc obětem trestných činů

Telefon 257 317 110

Nonstop linka DONA (pro oběti domácího násilí) **251 511 313**

www.bkb.cz

INTERVENČNÍ CENTRUM PRO PRAHU - MCSSP

Telefon 604 231 085

www.mcssp.cz

RIAPS

Krizové centrum, nepřetržitá psychologická pomoc

Nonstop linka 222 580 697

www.mcssp.cz/riaps.php

CENTRUM KRIZOVÉ INTERVENCE

Zařízení pro psychosociální pomoc lidem v krizi

Nonstop linka 284 016 666

www.plbohnice.cz

PRÁVNÍ POMOC

LINKA PRÁVNÍ POMOCI PRO ŽENY-OBĚTI DOMÁCÍHO NÁSILÍ (ProFem)

Telefon 224 910 744 (středa 18,30 - 20,30)

ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA

Telefon 221 729 011

STŘEDOČESKÝ KRAJ

INTERVENČNÍ CENTRUM STŘEDOČESKÝ KRAJ - Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy Rakovník

Telefon 605 765 883

www.poradna-rakovnik.cz

INTERVENČNÍ CENTRUM - Centrum pro pomoc obětem - Občanská poradna Nymburk, pobočky:

Nymburk - tel.: 775 561 844

Kolín - tel.: 775 561 845

Milovice - tel.: 775 561 846

Brandýs nad Labem-Stará Boleslav - tel.: 775 561 845, 775 561 846

e-mail: info@pomocobetem.cz

www.pomocobetem.cz

BRNO

PERSEFONA o.s.

Komplexní přímá pomoc obětem domácího násilí a doplňkově právní a psychologická pomoc obětem znásilnění a sexuálního zneužívání. Služby jsou určeny všem ženám a mužům, kterých se dotýká problém domácího násilí.

Telefonní linka pomoci 737 834 345 (každý den 8,30-22,00)

Telefon 545 245 996 (po-pá 9,00 - 17,00)

E-mailové poradenství: domacinasili@persefona.cz

www.persefona.cz

MAGDALENIUM

Azylový dům pro ženy, oběti domácího násilí s utajenou adresou

Nonstop linka 776 718 459

www.magdalenium.cz

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ

Poradna pro oběti trestných činů

Telefon 541 218 122 (út 17-20)

www.bkb.cz

INTERVENČNÍ CENTRUM JIHOMORAVSKÝ KRAJ - SPONDEA

Telefon 739 078 078 (nonstop)

www.spondea.cz

ČESKÉ BUDĚJOVICE

INTERVENČNÍ CENTRUM JIHOČESKÝ KRAJ - Diecézní charita

Telefon 603 281 300

www.charitacb.cz

HAVÍŘOV

SLEZSKÁ DIAKONIE - PORADNA ELPIS

Poradna pro oběti násilí, trestných činů, týrání a zneužívání

Telefon 596 812 764

www.slezskadiakonie.cz/elpis_h_aktual.html

HRADEC KRÁLOVÉ

ADRA - PYRAMIDA POMOCI A ROZVOJE

Poradna pro oběti násilí a trestných činů

Telefon 606 824 104, 495 262 214

www.adra.cz

INTERVENČNÍ CENTRUM KRÁLOVEHRADECKÝ KRAJ - Oblastní charita

Hradec Králové

Telefon 774 591 383

www.domacinasili-ic.cz

JIHLAVA

INTERVENČNÍ CENTRUM KRAJE VYSOČINA - Psychocentrum Jihlava

Telefon 606 520 546

www.psychocentrum.cz/ic

KARVINÁ

SLEZSKÁ DIAKONIE - PORADNA ELPIS

Poradna pro oběti násilí, trestných činů, týrání a zneužívání

Telefon 596 323 031

www.slezskadiakonie.cz/pc_karvina.html

LIBEREC

INTERVENČNÍ CENTRUM LIBERECKÝ KRAJ - Centrum sociálních služeb

Telefon 482 750 063

www.csslk.cz

OLOMOUC

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ

Poradna pro oběti trestných činů

Telefon 585 423 857 (út 16-18, čt 16-18 pro objednané)

www.bkb.cz

INTERVENČNÍ CENTRUM OLOMOUCKÝ KRAJ - Středisko sociální prevence

Telefon 777 406 453

www.ssp-ol.cz

OSTRAVA

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ

Poradna pro oběti trestných činů

Telefon 597 489 204 (út 16-18)

www.bkb.cz

INTERVENČNÍ CENTRUM MORA VSKOSLEZSKÝ KRAJ I. - Bílý kruh bezpečí

Telefon 597 489 207

www.bkb.cz

INTERVENČNÍ CENTRUM MORA VSKOSLEZSKÝ KRAJ II. - Slezská diakonie

Telefon 596 611 239

www.slezskadiakonie.cz

PARDUBICE

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ

Poradna pro oběti trestných činů

Telefon 466 265 264 (út 17-19)

www.bkb.cz

INTERVENČNÍ CENTRUM PARDUBICKÝ KRAJ - SKP Centrum

Telefon 466 260 528

www.skp-centrum.cz

PLZEŇ

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ

Poradna pro oběti trestných činů

Telefon 377 637 695 (út 16-18)

www.bkb.cz

INTERVENČNÍ CENTRUM PLZEŇSKÝ KRAJ - Diecézní charita Plzeň

Telefon 777 167 004

www.charita.cz/plzen

RAKOVNÍK

INTERVENČNÍ CENTRUM RAKOVNÍK

Telefon 313 502 588

www.ic-rakovnik.cz

SOKOLOV

INTERVENČNÍ CENTRUM KARLOVARSKÝ KRAJ - Okresní ústav sociálních služeb

Telefon 352 661 418

www.ouss.cz

TRUTNOV

MOST K ŽIVOTU

Psychická podpora a ubytování v krizových životních situacích

Telefon 499 841 998

www.mostkzivotu.cz

ÚSTÍ NAD LABEM

INTERVENČNÍ CENTRUM ÚSTECKÝ KRAJ

Telefon 475 511 811

www.volny.cz/spirala.cki

ZLÍN

INTERVENČNÍ CENTRUM ZLÍNSKÝ KRAJ - Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy Zlín

Telefon 774 405 682

www.volny.cz/poradna.zlin

[SEZNAM INTERVENČNÍCH CENTER V JEDNOTLIVÝCH KRAJÍCH](#) ke stažení [zde](#)

<http://www.plbohnice.cz/>

DALŠÍ KONTAKTY

ELEKTRA

Centrum pomoci ženám zneužitým v dětství

Telefon 272 911 110

www.centrumelektra.cz

LA STRADA

Prevence obchodu se ženami, podpora obětí obchodu se ženami

Telefon info/sos 222 717 171

www.strada.cz

PROFEM

Ženská nezisková organizace pracující na poli lidských ženských práv.

Telefon 224 917 224

www.profem.cz

GENDER STUDIES

Informační, konzultační a vzdělávací centrum v otázkách vztahů mužů a žen a jejich postavení ve společnosti.

Telefon 224 915 666

www.genderstudies.cz

AZYLOVÉ DOMY

Kontakty na jednotlivé azylové domy získáte na krizových linkách.

KONTAKTY PRO DĚTI:**LINKA BEZPEČÍ**

Nonstop linka 800 155 555

RŮŽOVÁ LINKA

Telefon 272 736 263

DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM

Telefon 241 484 149

Občanské sdružení ROSA – centrum pro týrané a osamělé ženy

Děti svědci domácího násilí

Sociologická sonda dětí klientek o.s. ROSA za rok 2008

© ROSA, 2009, Mgr. Martina Hronová, Marie Vavroňová

Praha, 27.10.2009

Dětská svědectví násilí

Děti v domácnostech, kde dochází k násilí, mohou být nejen svědky násilí, ale mohou být i samy týrány a mohou být dokonce využívány trýznitelem k manipulaci či získání kontroly nad obětí.¹ Domácí násilí není ojedinělá hádka či konflikt. Jde o opakované a promyšlené napadání a používání moci. Navíc se násilí opakuje v cyklech a má rostoucí tendenci. Při těchto opakujících se situacích je ohrožen nejen psychický, ale i fyzický stav dětí. Ty totiž na systematické týrání a ponižování reagují trvalým napětím. Ztrácejí pocit jistoty a bezpečí, který u rodičů hledají a potřebují. Jsou svědky odmítání, protikladného chování. Po zničující zkušenosti s násilím mívají narušené vztahy s vrstevníky. Cítí se bezmocné, svalují vinu na sebe. Z některých se stávají „malí dospělí“ a přebírají pod vlivem okolností roli dospělého. Někdy se naopak vrací ve vývoji zpět a chovají se příliš dětsky. Děti mohou mít potíže s koncentrací, učením, cítěním empatie a rozvíjením normálních vztahů s druhými.

To, jak děti reagují na násilí, záleží na mnoha okolnostech: kromě věku i na blízkosti a intenzitě násilí a jeho frekvenci. Všechny děti nereagují stejně – některé se dokážou s traumatickou událostí vcelku brzy vypořádat, jiné jsou postiženy na celý život: záleží na dětském temperamentu, způsobu reagování na svět, na tom, zda dítě samo nebylo objektem násilí či zneužívání. Každé dítě reaguje na násilí rozdílně. Některé je více depresivní, znepokojené, má strach, stáhne se do sebe nebo je sebedestruktivní. Jiné začne být agresivní k rodičům a ostatním dětem: agresí přejímají jako jediný správný model komunikace. Některé je rozpolcené, jiné příliš aktivní či neopatrné. Děti jsou zmatené ve svých pocitech vůči rodičům – násilného rodiče mají rády a zároveň se jej bojí. Svě matky mohou v důsledku narušené rovnováhy moci v rodině a kvůli násilnému modelu vnímat jako sobě rovné – tedy ne jako autoritu rodiče, ale jako vrstevnice. Buď se k nim mohou chovat stejně agresivně jako ke spolužákům, a nebo mohou mít tendence je ochraňovat.²

Vliv domácího násilí na děti

- Přebírání odpovědnosti za týrání.
- Stálá úzkost, že dojde k dalšímu násilí, a stresem vyvolané poruchy.
- Vina, že nejsem schopen/schopna násilí zastavit. Vina, že mám ráda trýznitele.
- Strach z opuštění.
- Sociální izolace a potíže se vztahy s vrstevníky i dospělými.
- Nízká sebeúcta.
- Řešení problémů agresí (verbální, fyzickou, k vrstevníkům, dospělým, zvířatům).

¹ Zdroj: www.stopvaw.org : Effects of Domestic violence on Children

² Hronová, M.: Dětská svědectví násilí, kapitola 3., ROSA 2008

- Nepřebírání zodpovědnosti a svalování viny na druhé (jak mají odpozorovaný model od násilného rodiče).

Dítě, které je ve stresu z traumatického zážitku, kdy je objektem násilí osoba, kterou má rádo a která se o něj stará, může utíkat k regresi, projevují se u něj separační strachy a obecně strach jako nejsilnější dětská emoce, pronásledují je noční můry.

Děti, které jsou svědky násilí, se mohou chovat agresivněji a nebo naopak bázněji. Chlapci vykazují spíše problémy, které se kategorizují jako vnější – nepřátelství a agrese. Dívky vykazují spíše vnitřní problémy – deprese a somatické potíže. Může to ale být i naopak. Děti mohou být neklidnější, plačtivější, úzkostnější, trpí malou sebeúctou, depresemi, jsou zlostné, mají potíže se sebekontrolou, somatizují (jdou z nemoci do nemoci), objevují se u nich poruchy příjmu potravy (např. anorexie), pokusy o sebevraždu, sebepoškozování, v případě starších dětí dochází k užívání drog a alkoholu, útekům z domova. Řada dětí trpí stresem vyvolanými indispozicemi (bolesti hlavy, břicha, žaludku, teploty...), obzvláště žijí-li stále v jedné domácnosti s osobou, která se dopouštěla a dopouští násilí, nebo jsou nuceny soudem ke styku s rodičem, který se dopouštěl násilí na druhém rodiči a nebo na nich samotných. Děti si opakovaně vybavují útok, celý zážitek se jim ve flashbacích vrací: prožívají tak opakovaně stavy úzkosti. Trpí posttraumatickými stresovými poruchami. Jejich problémy se mohou vrátit po letech: při volbě partnera či výchově vlastních dětí. Riziko, že děti, které jsou svědky násilí, budou později samy agresory nebo oběťmi, je velké. „Děti, které jsou svědky násilí, se také mohou učit násilí používat: dětské svědectví násilí může mít za následek používání násilí a konfliktní řešení sporů, může generovat postoje ospravedlňující vlastní užití násilí.“³ Děti z domovů, kde jsou týrány matky, projevují menší míru pochopení, soucítění s druhými. Mívají problémy s navazováním vztahů s vrstevníky, autonomií, sebekontrolou. Děti - svědci násilí vykazují mnoho problémů s chováním a v emocionální oblasti. Přítomnost při násilí v dětství vyvolává v dospělosti deprese, posttraumatické symptomy, nízkou sebeúctu mezi ženami a posttraumatické symptomy mezi muži.⁴

Mezinárodní výzkumy ukazují, že existuje korelace mezi týráním dětí a domácím násilím. Studie provedená v celých USA ukázala, že 50 % mužů, kteří často napadají své ženy, také často útočí na své děti. Podle stejné studie v USA si je 90 % dětí vědomo násilí namířené na jejich matku.⁵

Emoce dětí zažívajících domácí násilí

- **Rozporuplné pocity:** tyto děti prožívají lásku i nenávisť, mají strach z násilného otce, ale zároveň ho mají rády, cítí strach, smutek, hněv. Láska a násilí jsou propleteny a tento model je dětem nabídnut do budoucnosti, kde může napáchat další škody. Některé děti trpí pocity: „mám tátu rád, ale má mě on taky rád, když mě tak tříská flétnou o hlavu, jsem špatný?“
- **Zmatek:** proč se to děje, zmatek co je správné a co ne, zmatek v tom, proč je jednou násilník milující a pečující a jindy násilný.
- **Pocity viny:** děti trpí pocity viny, že mají rády rodiče, který je bije, který bije jejich matku, trpí pocity viny, že násilí mezi rodiči nedokážou zabránit. Říkají si: „kdybych nezapomínal úkoly, táta by mámu nebil...“ Myslí si, že jsou příčinou konfliktů doma a měly by jim zabránit.
- **Smutek:** děti mohou mít návaly smutku, které je tak pohltí, že se už nesoustředí na nic jiného, ani na školu. Děti, které zůstanou s pocity smutku samy a nikdo je s nimi nesdílí, mohou trpět pocity osamělosti.
- **Deprese:** děti se cítí osamělé, opuštěné, ztrácí radost ze života, mají pocit, že je všechno špatně, cítí se jakoby za zdí, za sklem, kam za nimi nikdo nemůže, mají

³ Jaffe, Wilson a Wolf (1986)

⁴ Henning (1996)

⁵ E.Cohen, B. Walthal: Silent Realities, The National Child Welfare Resource centre form Family, Washington DC, Jan. 2003, Womens Rural Advocacy Programs: The Effects of Domestic Violence on Children

nízké sebevědomí, jsou opuštěné, nešťastné, bojí se vyjádřit své pocity. Nemají chuť k jídlu, trpí poruchami spánku a propadají se do stále větší osamělosti, připadají si bezcenné. Někdy už sedmileté děti mohou trpět sebevražednými pocity. Tyto děti mohou trpět pocitem, že o ně nikdo nestojí, a když zemřou, rodiče toho budou litovat a budou trpět jako teď ony.

- **Regrese:** děti ve stresu mají tendenci zapomenout na některé věci, které se naučily a spadávají k chování odpovídajícímu ranější vývojové fázi – jako je mokrá postel, nehody na toaletě, cucání prstů.
- **Hněv:** na pachatele násilí, na oběť nebo na sebe, že nejsou schopny násilí zastavit, na svět, že se násilí vůbec děje.
- **Vztek:** je běžný citový stav, nezvládnutý vztek je ale nebezpečný, vede k násilí a agresi. Vztek může pramenit z pocitů nejistoty, odmítání, z pocitů bezmoci, že nedokážou zastavit násilí. Vztek může pramenit i ze zoufalství a smutku. Je snadnější být vzteklý než smutný a na vztek rodiče určitě zareagují. Některé děti svůj vztek nedokážou vyjádřit, mohou trpět nočními děsy.
- **Úzkost, strach:** děti traumatizované násilím mohou mít strach, že když se o násilí někdo dozví, budou odebrány rodičům, dány do dětského domova, Klokánku apod. Děti prožívají úzkost, protože se bojí, že tatínek zabije maminku, že se rodiče rozvedou, že otce zavřou do vězení, že je odvedou sociální pracovníce, bojí se, co s nimi bude, když se máma rozvede... Mohou mít ale i strach, že otec zabije matku a budou opuštěné, strach z toho, že je táta odvede a už mámu neuvidí. Děti mohou být tak vystrašené a traumatizované, že se bojí o násilí v rodině hovořit. Mají strach, že se o násilí dozví okolí, mají strach, že když se budou ptát, své rodiče rozzlobí. Tyto děti ztrácejí základní jistoty, jsou neustále ostražitě, neustále čekají, kdy je zase bude ohrožovat násilí, už vystihnou, kdy přijde další úder.
- **Bezmocnost:** protože nejsou schopny zabránit násilí obecně a zabránit násilí, když se právě děje, a protože společnost včetně zákonů není schopna nic udělat.
- **Samota:** pocit neschopnosti a odlišnosti od ostatních, pocity izolace.
- **Stud:** že se to děje u nich doma.
- **Nedůvěra:** k rodičům, k učitelům, protože jejich zkušenost jim říká, že dospělí jsou nepředvídatelní, nedodržují sliby a nemyslí to s nimi dobře.⁶

Dětská svědectví násilí mají za následek:

- **psychické a emocionální problémy jako agrese, nepřátelství, úzkost, sociální odstup a deprese**
- **kognitivní funkční problémy jako špatná verbální obratnost a rozvoj postojů podporujících užití násilí**
- **dlouhodobé problémy jako deprese, traumatické symptomy, nízké sebevědomí mezi ženami a traumatické symptomy mezi muži**

Tyto problémy jsou umenšovány nebo zvětšovány v závislosti na řadě regulujících faktorů:

- **zda bylo či nebylo dítě obětí i fyzického týrání**
- **věk a pohlaví dítěte**
- **doba od prožití násilí**
- **kde dítě žije**
- **jak dítě vnímá svůj vztah k dospělým doma, jak vnímá podporu rodiny**

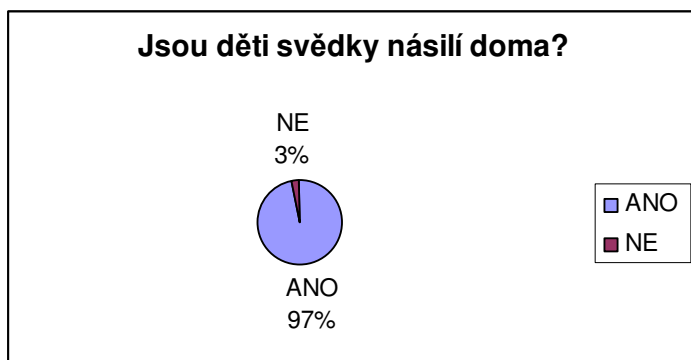
Statistika ROSA: Děti, svědci domácího násilí

Ve vztazích našich klientek v roce 2008 žilo 252 dětí. Z nich 245 **dětí (97 % dětí) bylo svědky domácího násilí** namířeného na jejich matky. Děti se stávají svědky nejen psychického násilí (zesměšňování, shazování, ponižování, vulgárních nadávek, výhrůžek),

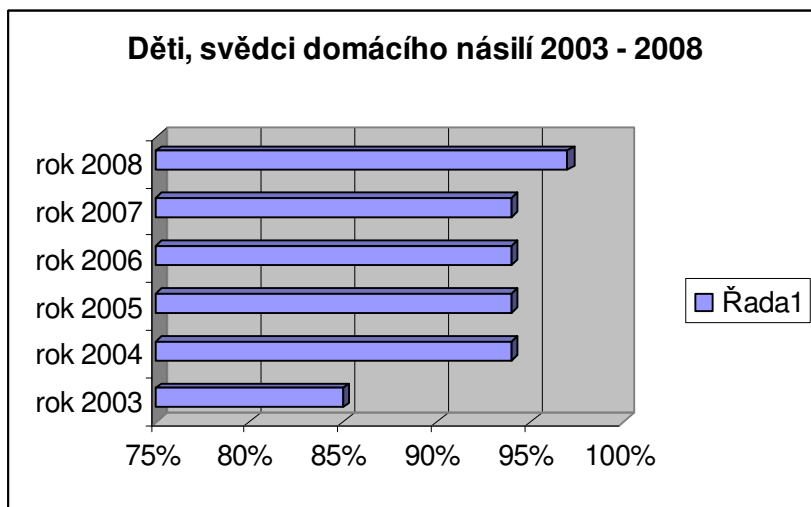
⁶ Hronová, M.: Dětská svědectví násilí, kapitola 3., ROSA 2008

ale i fyzických útoků na své matky (fackování, kopání, bití, topení, znásilnění, škrčení). Všechny z těchto dětí (97 %) jsou **svědky psychického násilí** (nadávek, ponižování a dalších forem psychického násilí, některé z nich zažily **fyzický útok na svou matku**. Počet dětí, které jsou svědky domácího násilí se zvýšil o 2 procenta. Vysoký podíl dětí, které jsou svědky násilí doma může být jednak dán tím, že do centra ROSA přicházejí problém s násilím otevřít dlouhodobé oběti násilí. Stejně tak v závislosti na sociálně ekonomických podmínkách v ČR a zejména v Praze je dané, že rodina žije na „malém prostoru“ a násilí nelze neslyšet a nevidět – většina obyvatel bydlí v bytech a nikoli rozlehlých rodinných domech.

Graf 1 . : Děti, svědci domácího násilí, 2008

GRAF 2.: Děti svědci násilí 2003 – 2008

TABULKA 1. : DĚTSKÁ SVĚDECTVÍ NÁSILÍ, 2008

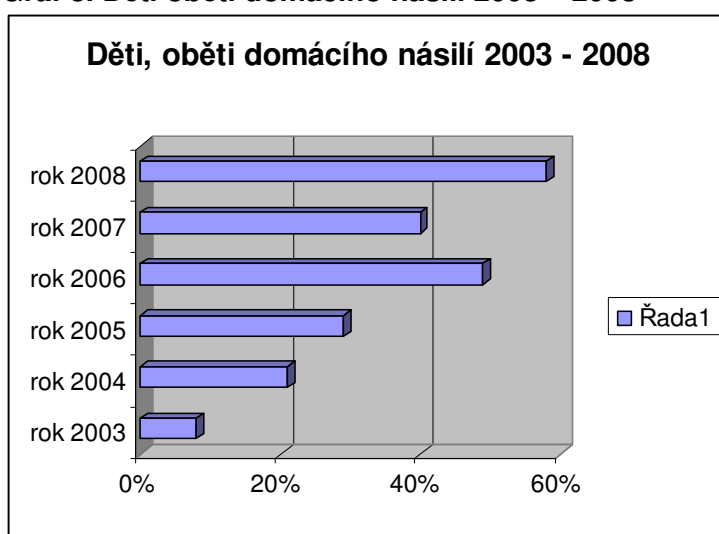
Jsou děti svědky násilí doma?				
	ANO		NE	
	počet	v %	počet	v %
dívky				
0-4roky	36	14,3	1	0,4
5-9 let	34	13,5	1	0,4
10-14 let	27	10,7	0	0,0
15-19 let	18	7,1	0	0,0
20+	6	2,4	1	0,4
chlapci		0,0		0,0

0-4roky	34	13,5	2	0,8
5-9 let	34	13,5	0	0,0
10-14 let	24	9,5	0	0,0
15-19 let	24	9,5	2	0,8
20+	8	3,2	0	0,0
celkem dětí	245	97,2	7	2,8

Statistika ROSA: Děti, oběti domácího násilí

Nejen svědky, ale i **obětmi domácího násilí se stalo celkem 145 dětí, což je 57,5 % dětí.** Opět se nám potvrdily výsledky zahraničních studií. Například průzkumy ve světě uvádějí, že mezi domácím násilím a násilím na dětech existuje korelace. Pachatelé domácího násilí týrají své děti ve 40 – 60 % případů (Hester,1998).

Graf 3. Děti oběti domácího násilí 2003 – 2008

TABULKA 2.: Psychicky týrané děti obětí násilí

Psychicky týrané děti, ROSA 2008		
	počet	v %
dívky		
0-4roky	19	7,5
5-9 let	23	9,1
10-14 let	12	4,8
15-19 let	12	4,8
20+	1	0,4
chlapci		0,0
0-4roky	19	7,5
5-9 let	26	10,3
10-14 let	17	6,7
15-19 let	12	4,8
20+	4	1,6
celkem dětí	145	57,5

Tyto děti jsou vážně psychicky týrány : jsou svým otcem omezovány, jsou ponižovány, je jim vulgárně nadáváno, jsou zesměšňovány, snižovány, přehnaně kontrolovány, je jim odpírán spánek, jídlo, jsou šikanovány, je jim vyhrožováno, malým dětem jsou dávány informace „maminka umřela“, „maminka tě nemá ráda, najdeme jinou mámu“, mají zakázáno navštěvovat kamarády, příbuzné. Pokud ale vezmeme v úvahu premisu WHO, že pouhá přítomnost u násilí je psychickým týráním dítěte, pak je psychicky týráno všech 94 procent dětí, svědků domácího násilí.

TABULKA 3.: Fyzicky týrané děti obětí násilí

Děti, oběti fyzického násilí, 2008		
	počet	v %
dívky		
0-4roky	3	1,2
5-9 let	7	2,8
10-14 let	5	2,0
15-19 let	4	1,6
20+		
chlapci		
0-4roky	5	2,0
5-9 let	3	1,2
10-14 let	6	2,4
15-19 let	2	0,8
20+	2	0,8
celkem dětí	37	14,7

Podle informací poskytnutých klientkami tyto děti byly i fyzicky týrány: byly škrceny, drženy pod krkem, pokousány, štípány, měly jako následek útoku modřiny, podlitiny, výjimkou není ani udeření batolety, fackování, sprchování studenou vodou, odhození, zkopání. Nebo tyto děti utrpí zranění při obraně matky. U tří dívek bylo podezření na sexuální zneužívání.

TABULKA 4.: Následky prožitého násilí

Následky dětských svědectví násilí, 2008		
	počet	v %
agresivita	25	10,2
verbální agrese	12	4,9
sebevražedné myšlenky	5	2,0
výrazné zhoršení ve škole	20	8,2
nápadné změny chování	60	24,5
dítě plačtivé, úzkostné	28	11,4
deprese	2	0,8
psychosomatické obtíže	27	11,0
regrese (pomocování)	12	4,9
sebepoškozování	1	0,4
poruchy příjmu potravy	3	1,2
noční běsy	11	4,5
útěky	1	0,4

Dětská svědectví násilí bohužel mají význam nejen pro okamžité prožívání dětí, ale vzhledem k vysokému riziku transgeneračního přenosu, kdy si děti přenášejí násilné vzory chování do svých pozdějších vztahů.

www.rosa-os.cz